Biblioteca Centrală Regională Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul VII nr. 49 (351) joi 1 decembrie 1960

ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R.

8 pagini 50 bani

DESPRE PACE ȘI UMANISM

Convorbire cu JOHN BERNAL și...

Cu prilejul ședinței de la București a Prezidiului Consiliului Mondial al Păcii, ne-am adresat cunoscutului savant și filozof englez, John Bernal, cu următoarele întrebări:

— Cum apreciați stadiul actual al luptei pentru pace, în ce măsură forțele iubitoare de pace pot contribui la preîntîmpinarea războaielor?

— Activitatea desfășurată de forțele păcii în toate țările lumii, și în special de forțele organizate ale muncitorilor, studenților, ale partizanilor păcii, trebuie să fie statornic îndreptată spre crearea unui climat favorabil succesului presiunilor exercitate de opinia publică asupra acelor guverne care deocamdată refuză sau ezită să participe la elaborarea măsurilor realiste, ce pot contribui la efectuarea dezarmării generale și totale. Ceea ce s-a petrecut recent, la începutul actualei sesiuni a Adunării Generale a O.N.U., marchează progresul forțelor iubitoare de pace, întărirea activității luptătorilor pentru pace.

— Cum înțelegeți răspunderea și contribuția efectivă a oamenilor de cultură la cauza progresului și apropierii între popoare?

— Consider că oamenii de cultură — și fac o mențiune specială pentru savanți — au datoria — în fața istoriei și a conștiinței lor — să se declare deschis în primul rînd în legătură cu problema dezarmării, alături de toți cei ce reclamă interzicerea armamentului nuclear. De asemeni ei trebuie să-și unească eforturile ca să realizeze redistribuirea culturii. Prin aceasta eu înțeleg ridicarea culturală a acelor regiuni de pe glob unde, din pricina jugului colonial, știința și arta au fost pînă de curînd prohibite. Succesele vii și valoroase obținute în domeniul culturii de către popoarele eliberate din dependența colonială sînt în acest sens încurajatoare. Voi cita doar Ghana și Guineea.

— In străduințele pentru crearea noului umanism ce rol revine științei și artei? Credeți că progresul tehnic, așa cum susțin unii, antrenează dispariția artei?

— Știința și arta nu sînt de loc separate. Orice separare este artificială. Educația utilă a tinerei generații nu se poate face decît prin îmbinarea armonioasă a științei și artei. Nu putem concepe oameni pregătiți unilateral, științific sau artistic.

Cred că noul umanism, caracteristic secolului nostru zbuciumat e pe cale de a se naște și că progresul tehnic contribuie — împotriva părerii exprimate de unii — nu la dispariția ci la înflorirea artei, la crearea unei arte noi.

...ILYA EHRENBURG

O convorbire cu Ilya Ehrenburg, chiar și una fugară, — între două ședințe, — ca aceea avută zilele trecute, este emoționantă și tulburătoare, pentru că în fața noastră se află unul din cei mai sensibili și pătrunzători scriitori ai vieții și ideilor contemporane.

După cum e și firesc o discuție cu Ilya Grigorievici se axează pe problemele literare actuale, pe cele mai acute probleme ce frămîntă oamenii de cultură din lume. Una din acestea

este fără îndoială mult dezbătutul raport dintre știință și artă, în condițiile uimitorului progres tehnic ai cărui martori sîntem.

— *Nu există și nici nu poate fi război între științele exacte și artă,* spune Ehrenburg. *Dar există un conflict real între robot și oameni. Ceea ce caracterizează contemporaneitatea este vertiginoasa dezvoltare a cunoștințelor științifice, față de nivelul căreia transformarea interioară a omului e încă în urmă. Nu trebuie însă să ne gîndim că ar exista un divorț de principiu între știință și artă, că știința, luînd-o oarecum înainte, nu mai are nevoie de artă. Lipsit de artă, omul se dezvoltă nearmonic, monstruos chiar. Va dispune fără îndoială de multe cunoștințe științifice, va fi poate un talentat tehnician, dar, privat de valorile furnizate de artă, va suferi de o vizibilă infirmitate.*

Cuceririle științei, progresul rapid pe care-l înregistrează astăzi omenirea, pun probleme noi. Dezvoltarea tehnicii a făcut munca mai ușoară și timpul destinat ei mai scurt. Astăzi în societatea socialistă ne apropiem de vremea cînd timpul liber va avea un rol independent, va căpăta un loc de seamă în viața umanității. Oamenii știu să-și organizeze mai bine munca decît timpul liber pe care-l irosesc uneori așa cum nu și-ar permite să facă cu orele de lucru.

Sînt avioane cu reacție care au aripi extrem de puternice și pot duce omul repede și departe. Dar există aripi și mai puternice, care lărgesc orizontul vieții moderne. Aceste aripi aparțin artei.

Altădată, în societate, munca era atît de extenuantă, încît omul era interesat numai de odihnă, în sensul cel mai strict al cuvîntului. Acum lucrurile s-au schimbat. Progresul științific și tehnic în rapidă creștere creează timp liber care trebuie bine și mai ales în chip util organizat. Există în multe limbi, probabil că și în romînește, expresia „a omorî timpul". Cînd oamenii ajung să omoare vremea, vremea îi ucide pe ei. Timpul liber existent acum, cît și cel care se va elibera în viitor poate fi destinat în mare măsură artei. Prin aceasta nu cred că toți oamenii vor deveni ceea ce se numește actori de duminică, ci că vor fi consumatori de artă pe diversele ei planuri.

O țigară, cîteva clipe de întrerupere.

— Ce înțelegeți prin consumul artei?

— *Consumul artei înseamnă creație. Un om care citește un roman creează, reface drumul parcurs de autor, îl îmbogățește chiar cu propria-i fantezie. Bineînțeles că el depune mai puține eforturi, dar incontestabil face aceeași muncă de creație, deoarece retrăiește episoadele cărții în funcție de experiența lui de viață și de temperament.*

S-a spus deseori că există atîția Hamleți cîți actori l-au interpretat. Eu cred că există atîți Hamleți cîți spectatori l-au văzut. Omul participă la spectacol — sau la lectura unui volum — nu numai fizic sau numai afectiv, ci completează opera, o lărgește, îi adaugă idei și impresii proprii. A privi un spectacol de teatru sau a citi o carte înseamnă a te consuma, a da ceva din tine. Același lucru se întîmplă și în cazul unei vizite într-un muzeu. Nu poți vedea mai mult de un tablou sau două din Rembrandt. Participarea, tensiunea produsă de contemplarea tabloului, emoția este puternică. Dacă ai cerceta o întreagă galerie Rembrandt, ai înnebuni din cauza încordării. In schimb, dacă privești numai tablouri proaste, te-ai putea plimba într-un muzeu uriaș, fără alt inconvenient în afara durerilor de picioare. Același lucru pentru muzică. Cînd timpul liber va fi organizat, cînd oamenii vor ști să folosească fiecare clipă de odihnă în scopul cultivării lor, arta va avea fără îndoială un loc de frunte în viața noastră.

— Știm că în Uniunea Sovietică a avut loc o discuție pe tema raportului dintre știință și artă la care ați participat și dvs.

— *In adevăr, la noi s-a purtat o polemică puerilă, naivă, între tineri, în legătură cu rolul artei în viața contemporană. Cîțiva tineri au susținut că în zilele noastre arta își încetează funcțiile, devenind inutilă. Redacțiile au primit numeroase scrisori, apărînd sau dezaprobînd această părere. Vreau să subliniez că niciuna dintre scrisorile primite nu aparțineau vreunei fete sau femei. Nici un pedagog nu s-a ridicat împotriva artei, iar cei mai înfocați apărători ai rolului artei în viața contemporană și a influenței ei binefăcătoare asupra omului, au fost oamenii de știință, sau profesori renumiți. Poziția acestora din urmă este firească, deoarece tocmai ei știu cît de greu le-ar fi să-i învețe pe tineri fizica, chimia, matematica, dacă studenții n-ar poseda acea dezvoltare interioară, armonică, pe care o imprimă sufletului arta. Cei ce neagă rolul artei dovedesc un nihilism naiv.*

Ambarțumian, marele nostru astronom, spunea odată studenților săi: „Am fost întrebat uneori dacă astronomia este utilă și dacă nu e, de ce mă ocup de ea. Am răspuns că pe lume sînt oameni și porci și că printre multele trăsături care deosebesc pe oameni de porci există și aceea că uneori oamenii privesc cerul, iar porcii niciodată."

Discuția s-a purtat în continuare asupra noutăților literare din Uniunea Sovietică, asupra problematicii și a calităților evidențiate de noile lucrări.

— *Nu aplic niciodată etichete cărților. Asta e treaba criticilor care o și fac uneori în așa fel încît ne produc destule necazuri. Sînt cărți pe care le iubesc și altele pe care nu le iubesc.*

Anul acesta au apărut la noi cîteva cărți interesante, primite cu căldură de cititori. Semnalez în mod deosebit nuvelele Verei Panova, interesantul roman al lui Viktor Nekrasov, „Orașul natal", romanul unui debutant de talent, Baklanov, și scurtele nuvele ale tînărului scriitor Iurii Kazakov.

In ce privește noutatea cred că, neînsoțit de un talent viguros și de idei cotate cu o mare forță de pătrundere, ceea ce ieri a fost nou, azi e foarte vechi, în vreme ce Cehov, de pildă, e mereu proaspăt, totdeauna nou.

REPORTER

Foto: EDMUND HÖFER

O INIȚIATIVĂ PATRIOTICĂ

„Frumoasă țară!" ne-o spunem noi cu convingere și mîndrie. „Frumoasă țară" — ne-o repetă în cor toți străinii care ne-o vizitează.

Și cu toate acestea, nu ne-o cunoaștem îndeajuns. Aprecierea și entuziasmul nostru sînt sincere, dar ele se bizuie doar pe cunoașterea unor regiuni restrînse care ne-au fermecat, care ne sînt mai aproape și unde ne ducem de cîte ori avem un timp liber. Aproape fiecare dintre noi are locurile lui preferate, la munte și la mare, pe care le-a adoptat ca pe niște locuri natale și unde cunoaște fiecare copac, fiecare creastă de munte.

Dar țara noastră nu-i numai atît! Ea e cu mult mai vastă, mai variată, mai bogată în priveliști și avuții decît au văzut ochii noștri și au călcat tălpile noastre de turiști sau vizitatori. Adevărul este că ne cunoaștem prea puțin țara. In orînduirea trecută, puțini erau aceia care, cu oricîtă pasiune, ar fi avut posibilitatea să o cunoască. Iar acei care ar fi putut-o face, alergau repede peste graniță, ca să mucegăiască pe plajele din nordul Franței, decît să se bronzeze pe nisipul cald de la Mamaia sau Eforie. Snobismul și cosmopolitismul ducea pe la Dauville. Turismul era prea puțin practicat la noi, — doar de o mînă de oameni, socotiți pentru asta foarte originali, dacă nu ciudați. Printre care se cuvine a număra scriitori ca: Mihail Sadoveanu, Alexandru Vlahuță, Calistrat Hogaș, Geo Bogza...

Astăzi oamenii muncii au posibilitatea materială să-și cunoască țara, să-i vadă frumusețile, să contemple cu ochii lor ansamblul succeselor pe care le-au obținut în construirea socialismului. Este de altfel de cunoscut, și pentru vechii turiști, o țară nouă. Pretutindeni, de la Siret la Călărași, de la Huși la Timișoara, natura este în curs de transformare, e domesticită, îmbogățită imens prin forța omului, prin noi și noi construcții.

Acelor care se pregătesc pentru o asemenea mare bucurie, ca și acelor care vor să afle acum toate frumusețile naturale și toate marile înfăptuiri ale oamenilor muncii, Editura Meridiane și Societatea pentru răspîndirea științei și culturii le pune la dispoziție o minunată călăuză prin noul volum: **„Republica Populară Romînă"**.

Această vastă lucrare de 870 de pagini, deosebit de meritorie, constituie o monografie a Republicii noastre, în care cititorul de orice categorie găsește un material foarte bogat și multilateral, — prezentarea cea mai recentă, cu toate datele la zi, a țării și a tuturor manifestărilor și realizărilor ei în toate domeniile, pe tot întinsul.

Aici, în descrieri literare, în expuneri științifice, în hărți fermecătoare, în imagini colorate, în fotografii de o înaltă valoare artistică, în culori armonioase, într-o sistematizare perfectă, este redat tabloul încîntător și evocator al întregii vieți, al tuturor peisajelor și construcțiilor din patria noas-

Demostene BOTEZ

(Continuare în pag. 6)

O lumină în taina Lautréamont

In ziua de 24 noiembrie 1870, cîteva luni înainte de proclamarea Comunei, murea la Paris, într-un hotel, „rue de Faubourg-Montmartre, nr. 7", Isidore-Lucien Ducasse, „om de litere, în vîrstă de 24 de ani, născut la Montevideo (America Meridională)". Actul de deces a fost dresat în prezența hotelierului, d. Jules-François Dupuis și a băiatului de serviciu Antoine Milleret. Nici un om n-a mers în urma sicriului. In ziua următoare, a avut loc, în cea mai mare taină, înhumarea, în cimitirul „du Nord". La 20 ianuarie 1871, s-a procedat, pentru motive rămase necunoscute, la dezgropare și la reînhumarea într-un alt cimitir, într-o parcelă temporară. De aici, urmele trecerii pămîntești a bolidului care a fost autorul „Cîntecelor lui Maldoror" se pierd pentru totdeauna.

Rar viață mai enigmatică decît a lui Isidore Ducasse... Rar existență mai chinuită, rar poezie mai tulburătoare... Nici o filă de manuscris n-a rămas în urma lui. Se cunosc atît de puține lucruri din existența lui, încît, dacă n-ar exista cele cîteva scrisori lăsate în urmă, n-ai putea accepta decît existența în legendă a „contelui de Lautréamont". Insă există opera sa: „Cîntecele lui Maldoror", „Poeziile" — iluminate de flăcările violete ale tuturor iadurilor în care este torturat sufletul omenesc, foind de viziuni apocaliptice și de toate aparițiile teratologice cum numai fantezia lui Hyeronimus Bosch și a lui Goya puteau zămisli; grele de coșmare terifiante, spumegînd de ură împotriva „Celestului Bandit", dar pline, pînă la urmă — mă refer la „Poezii", tipărite cu cîteva luni înainte de moarte — și de ideile cele mai luminoase și mai consolatoare: („Gemetele poetice ale acestui secol nu sînt decît sofisme"... „Omul e învingătorul himerelor, noutatea de mîine, ordinea din pricina căreia geme haosul, subiectul concilierii. El își dă seama de toate lucrurile. El nu-i o rîmă...").

Dar nu despre poezia lui Lautréamont vrem să vorbim aici. Ci despre viața lui, ascunsă în nenumărate văluri enigmatice. Viață enigmatică din pricină că puțini sînt cei care au stat în jurul lui Isidore Ducasse, și mai puțini încă prietenii sau cunoscuții, a căror urmă să nu se fi pierdut odată cu moartea poetului.

Dintre puținele fapte știute, sînt cîteva, care pot explica numărul mic al cunoștințelor lui Isidore Ducasse. Viața lui a fost puțin comodă și pentru el și pentru prieteni.

Primul cînt din „Les chants de Maldoror" apare în 1868.

Bunul de tipar pentru „Cîntecele lui Maldoror" (toate cele șase cînturi) este dat în cursul lui 1869, însă, editorului îi e teamă să pună cartea pe piață; războiul este iminent și organele represive ale celui de al II-lea imperiu n-ar tolera această „poezie a revoltei", cum o califică poetul însuși într-o scrisoare. (Lautréamont este pasionat de problema răului. El își manifestă dorința de a trimite un exemplar din „Cîntecele lui Maldoror" lui Ernest Naville, „correspondent de l'Institut de France", care conferențiase asupra acestui subiect în Elveția și tipărise, apoi un volum).

„In edițiile următoare — scria Lautréamont —, va putea să vorbească despre mine, căci reiau cu mai multă vigoare decît predecesorii această teză stranie...").

Blestemînd ideea de dumnezeire și fățărnicia bisericii (fusese, copil, educat de iezuiți și-i detesta din adîncul inimii), Isidore-Lucien Ducasse nu era doar tînărul fantomatic, care își acompania sabatul uluitoarelor apariții invocate, prin acordurile smulse noaptea, pianului; „contele de Lautréamont" era, în același timp un asiduu frecventator al „cluburilor", unde „gluma pariziană se împletea cu febra revoluționară" (vd. Jules Claretie: „Histoire de la Révolution de 1870—71").

Philippe Soupault, biograful lui Isidore Ducasse — „conte de Lautréamont", l-a identificat pe poet într-unul din personajele de revoltați, frecventatori, ai cluburilor pariziene descrise de Jules Vallès, în „L'Insurgé". Famelic, însă orator vibrînd de vervă și agresivitate, Ducasse este evocat de autorul „Refractarilor" ca un iacobin, care declară că nu s-ar simți demn de „titlul august de revoluționar", decît în ziua în care ar reteza grumazul unui aristocrat.

Dar Ducasse, părintele lui Maldoror, iar mai apoi, înainte de moarte acela care vestește că și-a schimbat întrutotul metoda, „pentru a cînta exclusiv, încrederea, speranța, calmul, fericirea, datoria" (datoria față de oameni bineînțeles, — e.j.), Ducasse oratorul febril al cluburilor în care se pregătește și e anunțată Revoluția..., Ducasse, revoltatul, non-conformistul, incomodul, Ducasse, care schimbă hotel după hotel (din pricină că era urmărit, după cum presupune Soupault, de poliție)..., Ducasse care, în ultima perioadă a vieții își dă seama că „mai întîi trebuie atacată îndoiala acestui secol"... — Ducasse, care aștepta Speranța, pentru a o cînta..., Ducasse, care aștepta Speranța, pe care o presimțea și pe care

Eugen JEBELEANU

(Continuare în pag. a 8-a)

Stiluri și tendințe în proza tinerilor

Credem că nu greșim afirmînd că în literatura noastră se constituie treptat o interesantă și viguroasă generație de prozatori tineri. Nu vreau să susțin că s-ar fi potolit efervescența căutărilor și chiar a experiențelor, că toți și-au săpat un drum propriu, dar afirmarea unor multiple și felurite talente noi în epică, îl consider unul din semnele distinctive ale momentului literar actual.

Sub impresia acestei abundențe de creații și de nume s-a încercat definirea unor direcții literare. Prozei să-i zic, poetice, i s-au găsit aderențe de la Al. Ivan Ghilia — care caută, în ultima vreme, să evadeze din acest compartiment, cenzurînd avînturile lirice — la Vasile Rebreanu și Fănuș Neagu care merg pînă la o literatură de simboluri. Pe de altă parte, un stil care disprețuiește virtuțile scrisului frumos, supremu-i țel fiind adaptarea la obiect, își are reprezentanți ca N. Țic, Dumitru Radu Popescu, Ștefan Luca ș.a. — unii urmărind comportamentul oamenilor, alții procesele de ordin psihic. S-au făcut și demarcații între epicul creației lui Titus Popovici ori Remus Luca și literatura „de idei", cum o profesează, bunăoară, Teodor Mazilu sau Radu Cosașu. Trebuie să se caute locuri în aceste „scheme" și pentru Haralamb Zincă, Nicuță Tănase Corneliu Leu, Pop Simion. După cum va provoca dificultăți „repartizarea" lui Ion Lăncrănjean, al cărui roman „Cordovanii", deși apărut numai fragmentar a suscitat deja interesul criticii.

Pentru a se vedea bogăția acestui tablou al tinerilor prozatori, adaug numele unui autor atît de original ca Nicolae Velea sau debutanți talentați ca Alexandru D. Lungu, Ion Ruse, ș.a.

Mi se pare însă mai util ca în loc să încercăm o compartimentare a tuturor pe baza unor criterii mai mult sau mai puțin abstracte, să discutăm cîte o manieră de creație, evidențiind nu numai realizările, dar și primejdiile, Scylla și Caribda între care tinerii prozatori trebuie să navigheze cu deplină siguranță.

★

Povestirile lui Fănuș Neagu se bucură în ultima vreme de atenția stăruitoare a criticii. Există o explicație: indiferent ce cusururi ar avea sînt interesante, se parcurg cu pasiune, te aștepți la fiecare lectură să ți se istorisească ceva dramatic și neașteptat. Cauza stă acolo că prozatorul este atras în special de situațiile acute, ieșite din comun. In „Copacul și umbra", se relatează uciderea secretarului organizației de partid de către elementele descompuse care voiau să ocupe posturile importante din conducerea viitoarei gospodării colective; în „Salcia neagră" un bătrîn pescar își împușcă fiul pentru că dăduse de știre jandarmilor că la el se ascunde un partizan; în „Noaptea lupului" se sugerează că un medic veterinar și-a omorît nevasta care aflase de afacerile sale necinstite; în „Cocoșul roșu", un argat — acțiunea se petrece în trecut — se răzbună pe stăpînul său, după obiceiul bihorean, dîndu-i foc casei și strigînd de trei ori: „cocoșul roșu", în sfîrșit, în „Somnul de la amiază", Trifan Morogan înnebunește. Atunci cînd nu e vorba de moarte violentă, de incendieri de case ori de cazuri de alienare, Fănuș Neagu tot nu renunță la factorul surpriză. Astfel schița „Drăgaica" se axează pe frămîntările „vicelui" unei gospodării colective de pe malul Dunării, care află că tatăl său vrea să se căsătorească cu mama fetei pe care o iubea. La urmă se dovedește că totul nu era decît un șiretlic al bătrînului care voise să-și împingă fiul la un act decisiv în problema căsătoriei.

Fănuș Neagu nu agreează împrejurările obișnuite, ci pe cele extreme, pline de clocot, încordate. El se ridică deasupra cotidianului, subliniind ceea ce vrea să spună, pînă la marginea unei proze de simboluri.

Adie în povestirile lui Fănuș Neagu un suflu de aventură provenit din oglindirea aspectelor dramatice din epoca noastră, și care-i ajută la conturarea expresivă a oamenilor contemporani.

Dar trebuie neapărat să adăugăm, ca o particularitate prețioasă, că spre deosebire de alți confrați, atrași și ei de ipostazele dramatice, în povestirile lui Fănuș Neagu faptele sînt învăluite cu nu știu ce atmosferă de poezie, rezultată, între altele, și din zugrăvirea locurilor pline de pitoresc de pe malurile Dunării (Aici se trădează înrîurirea lui Panait Istrati din „Chira Chiralina" ori „Nerrantula"). Fănuș Neagu reproduce cu o vădită plăcere obiceiurile specifice de prin aceste părți ale Bărăganului

Al. OPREA

(Continuare în pag. 4)

IN ACEST NUMAR:

- **Poezia, azi** — Scriitorii în jurul mesei rotunde (pag. 5)
- **75 de ani de la nașterea lui Liviu Rebreanu** — Articole de Șerban Cioculescu și Lucian Raicu (pag. 6)
- **J. P. Sartre atacă teatrul burghez** (pag. 8)

LEGATURI CULTURALE ROMÎNO-FRANCEZE

ÎNSEMNĂRI

In luna noiembrie, numeroase dintre versurile apărute în paginile „Tribunei" din Cluj cîntă Marea Revoluție Socialistă din Octombrie.

Epopeea Revoluției înseamnă în poemul lui Emil Bunea — „Eroica, măreața, suprema Poezie". Ecourile actuale ale Revoluției sînt evocate într-o tonalitate patetică: „Aproape mi-e de suflet Octombrie, c-a scris / Eroica, măreața, suprema Poezie"...

Imaginea poetică este clară și fermă, entuziasmul dezvăluit cu autentică simplitate. In acest sens versurile citate vădesc — prin modalitatea expresiei — un ascendent categoric în comparație cu altele, apărute în ultimele numere ale „Tribunei". Mesajul activ și mai ales forța regeneratoare, mobilizatoare a Revoluției — sînt estompate însă uneori de imagini improprii. Gheorghe Chivu în „Cîntec în Octombrie", încearcă să evoce stări de spirit ale luptătorilor Revoluției din 1917 creînd o atmosferă de acalmie, în care nu seninătatea și certitudinea, ci visarea difuză dă tonul general.

Obsesia liniștii și a tăcerii depline nu-și află nici o justificare. Pentru că ajunul marii eliberări nu poate fi conceput ca un moment de stagnare cînd se percep doar sunete înăbușite, venind parcă de departe și pierzîndu-se undeva, într-o masă opacă de tăcere și liniște mereu amintită, stăruitoare:

„Am vegetat cu frunza-n păduri și am căzut
Cu fiecare toamnă tăcerii așternut.
Și liniști, alte liniști tot zămisleau din nou
De le purta ecoul tăcut în alt ecou.
(subl. n.).

●

In „Legendă vie", *Negoiță Irimie, urmărind să demonstreze că actuala muncă de construcție continuă șirul glorioaselor lupte ale poporului nostru, utilizează elemente figurative vagi, simboluri și asociații imprecise!* „Îmi odihnesc privirea pe schele-nfipte-n soare (Manole către mine de ce din mit tresare?)". *Elanul mărturiilor se desfășoară cu limpezime atunci cînd tînărul poet înțelege efectul puternic al mijloacelor simple de expresie, într-o metaforă pe care o consemnăm* („O flacără e zidul semeț crescînd spre stele") *sau în versuri ca:* „Spre piscurile-nalte, largi aripi se deschid / Ca-ntr-o legendă vie sub brațul tău, Partid!"

Adecvarea deplină a mijloacelor în funcție de tema dezvoltată rămîne o problemă deschisă în creația tinerilor poeți care semnează în ultimele numere ale „Tribunei". Recentul ciclu „De dragoste" *ne atrage atenția asupra unei atitudini artificiale, fie mimarea unei sobrietăți excesive, livrești (Al. Căprariu în „Lacul lebedelor"), fie arborarea unei deprimări ciudate, amestec de pesimism și oboseală (Negoiță Irimie: „Pasărea Phoenix").*

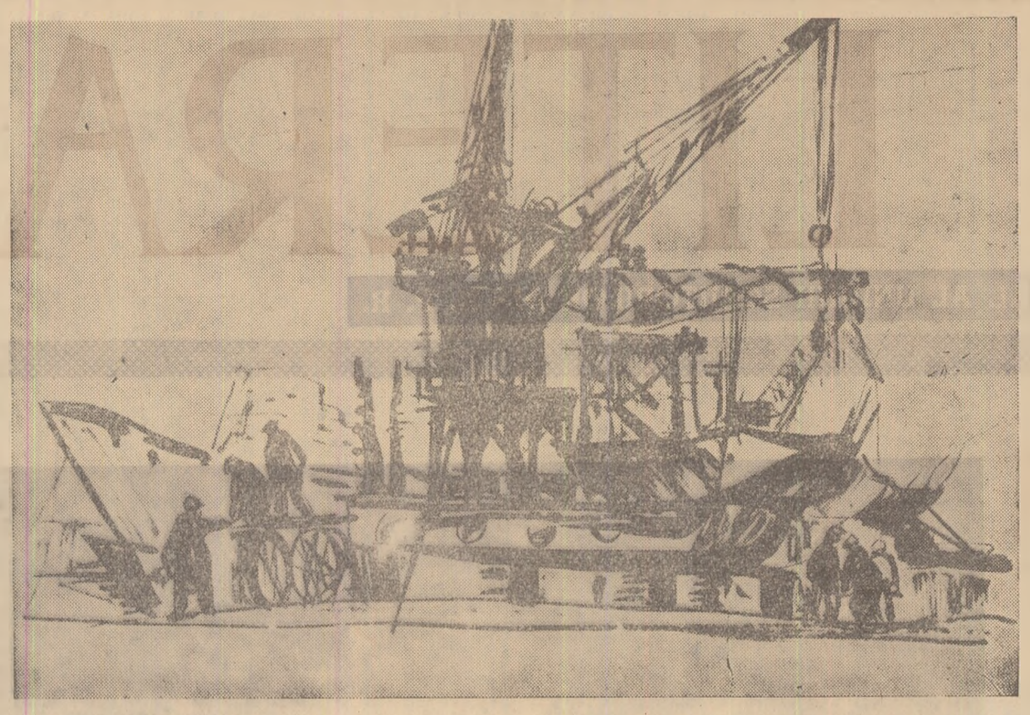

MIHU VULCANESCU — *„Montarea cargourilor"*

cărți

IONEL HRISTEA: *„Povestiri despre oameni și muzică"*

Despre Beethoven, despre genul care n-a cunoscut bucuria decît tîrziu, după ce dăruise omenirii aproape toată opera sa gigantică, s-a scris, desigur, mult. Romain Rolland, Eduard Herriot, Alșvang sînt numai cîțiva dintre cei mai cunoscuți biografi ai creatorului „Simfoniei a noua". Despre Berlioz, Johann Strauss și Musorgski de asemenea s-au scris cărți, s-au creat filme, așa încît chipul lor este astăzi viu în fața tuturor celor ce iubesc „Simfonia fantastică", nemuritorul vals vienez sau emoționantul, vigurosul „Boris Godunov". A scrie deci, astăzi, despre unul din acești patru oameni ai muzicii e cel puțin dificil.

Cel ce riscă un asemenea pas știe bine că, deși nu poate trece peste coordonatele principale ale vieții eroului, trebuie totuși să le înfățișeze dintr-un unghi nou.

In povestirile sale, Hristea ne relatează în întregime viața celor patru compozitori, el alege un moment biografic și anume acela pe care îl socotește esențial, caracteristic.

In ciuda faptului că și-a ales patru compozitori atît de diferiți unul de altul, autorul a găsit un factor care-i leagă, un element comun care-i apropie. Prin viața fiecăruia trece, lăsînd urme adînci, definitive, una din revoluțiile sau răscoalele care au dominat istoria ultimelor veacuri.

Beethoven a închinat „Eroica" lui Napoleon care avea să trădeze revoluția și să se încoroneze împărat; Berlioz a compus „Simfonia fantastică" în atmosfera încărcată a zilelor din iunie 1830; valsurile lui Iohann Strauss erau cîntate pe baricadele Vienei anului 1848, iar Musorgski a creat nemuritoarea operă rusă adînc impresionat fiind de răscoalele țărănești din Rusia anului 1861.

Hristea nu face însă analiza muzicală a unei anumite lucrări, în cartea lui nu apare nici un portativ. Mijloacele folosite de autor pentru „traducerea" literară a imaginilor muzicale, mai exact a conținutului lor emoțional, au putere evocatoare, uneori chiar un accent inspirat.

Este, cred, unul din meritele incontestabile ale acestei cărți de popularizare poate a celei mai dificile arte.

Camil ȘERBAN

ILARIE HINOVEANU: *„Cîntec tînăr"*

Promovat de revista „Luceafărul" la rubrica „Steaua fără nume", Ilarie Hinoveanu a devenit în scurtă vreme, datorită talentului său eruptiv și optimist, o „stea cu nume", un poet între alții, îndrăgostit de peisajul nou al patriei noastre socialiste și mai ales de peisajul viu al satelor noastre în plină transformare revoluționară.

„Cîntec tînăr", editat de Casa Regională a Creației Populare Craiova, e o suită de contemplații lirice, de pasteluri dinamice, entuziaste, cu versuri modulate simplu, reținut, fără prețiozități și artificii.

Mai mult inspirat decît laborios, Ilarie Hinoveanu exprimă uneori concluzia unor poeme în metafore proaspete, sugestive. Picturalul poem „Mîinile soarelui", aparent o „adorație" a astrului solar, e în esență un delicat pretext poetic de a cînta eroismul oamenilor muncii, truda celor care preschimbă metalele și brazdele în belșug și bunăstare: „Mîinile străvezii se ascund în amurg / Tremurînd peste oceanul atîtor biruinți / Depărtărilor aprind inimi de stele fierbinți".

Poemul „Evocare" reușește să emoționeze în primul rînd datorită sentimentului profund care l-a generat — sentimentul de recunoștință față de jertfa comuniștilor care au luptat pentru fericirea poporului. Sugerată la început de corul pionierilor care așează în fiecare an o cunună de cîntece pe lespedea celui împușcat de dușmani, recunoștința se concretizează în final prin imaginea unei uzine: „Aici în șes va fi uzina, / Pe unde tu de-atîtea ori / Prin noapte ai adus lumina / Aici cu mii de muncitori / La greu cît și la bucurie / Vei fi alături pe vecie".

Evitînd anumite clișee verbale, unele construcții schematice, regionalisme de coloratură (arîng, tuturiga), rime comune, excesiv uzitate; adăogînd la ușurința lui de versificație, efortul de concentrare și îmbogățire a expresiei lirice, tînărul poet Ilarie Hinoveanu va realiza o creație mai valoroasă.

Vasile NICOLESCU

A apărut de curînd în „Biblioteca pentru toți", romanul lui Marin Preda „Morometții", o biruință a literaturii noastre noi, roman care se bucură de o largă popularitate în rîndurile cititorilor.

Consfătuirea „Luceafărului" cu tinerii scriitori din Capitală

Redacția revistei „Luceafărul" și organizația de U. T. M. de la Uniunea Scriitorilor organizează o Consfătuire cu tinerii scriitori din Capitală.

Cu acest prilej, tinerii scriitori sînt chemați să-și spună părerea despre profilul revistei, despre munca redacției cu colaboratorii.

Consfătuirea va avea loc în cadrul cenaclului „Nicolae Labiș", sîmbătă 3 decembrie a. c., orele 18, la Casa Scriitorilor „M. Sadoveanu" din Calea Victoriei nr. 115.

O CARTE PE SĂPTĂMÎNĂ

Ov. S. Crohmălniceanu: „TUDOR ARGHEZI"

Cerut de interesul mereu crescînd pentru creația argheziană, acest prim studiu de proporții consacrat marelui scriitor de un critic marxist își propune rezolvarea principalei și celei mai dificile sarcini ce stă în fața cercetătorului literaturii lui Arghezi, aceea „de a găsi logica interioară a drumului străbătut" de autorul Cuvintelor potrivite „prin hățișul unor influențe contradictorii", de a descoperi „unitatea antinomiilor" activității lui.

Cea dintîi grijă a criticului, după relevarea dificultăților inerente sarcinii ce și-a asumat-o, este de a delimita fenomenul arghezian de principalele curente manifestate în epoca afirmării scriitorului, în care scop, în capitolul preliminar, cercetează stăruitor raporturile lui Arghezi cu felurite grupări literare, examinează punctele în care unele din ideile lui se întîlnesc cu acelea ale simboliștilor, modernîștilor și tradiționaliștilor. Conducînd analiza în miezul adînc al problemelor luate în discuție, nelăsîndu-se derutat de litera unor formulări confuze ori contradictorii, Ov. S. Crohmălniceanu demonstrează mai mult decît convingător independența scriitorului față de toate curentele ce căutau să și-l anexeze.

„Arghezi — scrie criticul — nu se raliază decît aparent unor școli poetice ale vremii. El se întîlnește cu anumite puncte din programul lor și, într-un fel al lui propriu, le ilustrează cu o vigoare neîntîlnită. Dar se delimitează concomitent de toate aceste grupări literare, la care nu aderă, denunțîndu-le pe rînd, cu o luciditate excepțională, rătăcirile estetice". Datele aduse în sprijinul acestei constatări învederează cu prisosință exactitatea ei. Cu aceasta însă, Crohmălniceanu a realizat doar un prim pas spre descoperirea fermentului intim al creației lui Arghezi, spre descifrarea logicii ei interioare. La acea constantă a gîndirii artistice care, în cazul de față, unifică esența atitudinilor aparent sau într-adevăr divergente se poate ajunge numai printr-o prealabilă „analiză amănunțită a principalelor ipostaze sub care se înfățișează geniul poetic arghezian". E ceea ce înfăptuiește Ov. S. Crohmălniceanu, și strălucit, în cuprinsul capitolelor în care sînt studiate principalele filoane tematice ale operei poetului. Fiecare direcție de dezvoltare a creației argheziene, criticul o vede desfășurîndu-se sub semnul unui mare simbol. „Agatele negre" desemnează experiențele instrumentalisto-simboliste profesate în cadrul și în afara cenaclului Literatorul în perioada de formare. Revoltele, torturantele aspirații către absolut, însingurarea mîndră, prometeismul poetului, sînt dominate de simbolul „piscurilor mari de piatră". În poeziile cu problematică filozofico-religioasă, Arghezi este poetul „credinței și tăgadei". Prin „poetul plugului", criticul îl numește pe Arghezi din poemele de inspirație rurală, un Arghezi „aspru, ciotoros, teluric și deprins să vorbească limba oierilor". Spre a defini arta argheziană de evocare a lumii patibulare, ce alt simbol s-ar putea găsi mai nimerit decît acela al „florilor de mucigai"? Ca poet al universului mărunt, Arghezi va fi caracterizat, firește, apelîndu-se la imaginea simbolică a „boabei și fărîmei", iar „cîntecele de joacă, de zbenguială copilărească" (expresie particulară a unei anumite atitudini față de existență) se grupează de la sine în jurul „horelor". În sfîrșit, Arghezi obsedat de „principiul degradării în univers" este „poetul zmîrcului". Un asemenea mod de organizare a cercetării îi permite criticului o reliefare pregnantă a principalelor aspecte ale operei celui mai mare poet contemporan și, implicit, a semnificațiilor fundamentale cuprinse în această operă. El comportă însă și un anumit risc: riscul de a nu putea cuprinde în cele cîteva compartimente întreaga bogăție a unei opere vaste sau de a încadra forțat cutare poezie într-un capitol sau altul, alături de scrieri diferite, cel puțin ca tonalitate. De ajuns de cuprinzătoare pentru a sugera o sferă largă de preocupări, simbolurile argheziene alese de Crohmălniceanu ca puncte de reper nu acoperă, totuși, în toate cazurile, cuprinsul capitolelor în fruntea cărora sînt plasate. Poezii ca Lingoare, Buna Vestire și De-a v-ați ascuns, bunăoară, analizate în capitolul Poetul „plugului" exprimă o altă latură a geniului arghezian decît aceea dezvăluită în respectivul capitol; ele nu sînt creațiile unui Arghezi „aspru, ciotoros, teluric", ci, dimpotrivă, ale unui cîntăreț suav, în glasul căruia deslușim limpezimi cerești și harfe de îngeri. Rămîne însă un fapt meritul criticului de a fi dezvăluit în toată amploarea și profunzimea conținutul celor mai insistente căutări, celor mai însemnate experiențe ale scriitorului, punînd astfel la îndemîna cititorilor un deosebit de prețios instrument de descifrare a sensurilor filozofice, mai ales, dar și a fiorului omenesc ce răscolește în adîncime versul argheziana, a frumuseților inevaluabile dăruite de prodigiosul risipitor de aur și diamante lirice.

Pe temelul analizelor realizate, criticul este în măsură în Concluzii să determine acel impuls lăuntric permanent din care au luat naștere toate sforțările creatoare și care explică deopotrivă avînturile, înălțările și dibuirile ce au dobîndit, în paginile lui Arghezi, o expresie artistică menită să străpungă vremurile. Acest impuls, această substanță lăuntrică generatoare și regeneratoare de energii sufletești, a fost doar bănuită de critica din trecut, și nu putea fi altminteri. Ov. S. Crohmălniceanu beneficiază, pe lîngă orientarea marxist-leninistă, pe baza căreia îi sînt accesibile înțelesuri în jurul cărora critica veche bîjbîia, de cunoașterea evoluției scriitorului; în perspectiva acestei evoluții devine evident sensul atîtor căutări neîmplinite din perioada premergătoare clarificării din Cîntare Omului și 1907. Cum notează Crohmălniceanu însuși, „din tot ce a scris autorul Cuvintelor potrivite înainte de eliberare ar rămîne o hieroglifă descifrabilă doar în parte, dacă nu i s-ar adăuga splendida limpezire din Cîntare Omului și 1907". Stabilind semnificația filozofică generală a creației lui Arghezi în lumina acestei „splendide limpeziri", criticul descifrează în continua „aspirație către absolut" a poetului „o eliberare de obsesia haosului și pulverizării". Literatura argheziană e stăpînită de o „aspirație dîrză spre totalitate", scriitorul „simte nevoia să ridice la valoare prin număr, prin adunări gigantice, o realitate pulverizată în concepția sa", fiind astfel „un artist excepțional, neîntrecut, al integrării, dacă mi se îngăduie o analogie de ordin matematic, adică un poet capabil, în sensul foarte propriu al termenului, să însumeze infiniții mici, să găsească expresia concretă, palpabilă, a mulțimilor". În trecut, poetul concepuse vreme îndelungată înfăptuirea „aspirației spre totalitate" sub semnul comunicării mistice cu absolutul. În creațiile din anii noștri, această aspirație se împlinește în viziunea grandioasă a drumului umanității spre eliberarea de servitute, spre instaurarea stăpînirii sale în univers.

Prin urmărirea liniilor de dezvoltare a creației argheziene, cu toate sinuozitățile lor, prin dezvăluirea conținutului contradictoriu al unei gîndiri călăuzită de aspirația umană cea mai înaltă, ajunsă la ținta rîvnită odată cu descoperirea revoluției socialiste, prin luminarea rezultatelor artistice ale eforturilor de limpezire obiectivate în pagini nepieritoare, cartea lui Ov. S. Crohmălniceanu ni-l redă pe Arghezi în dimensiunile lui uriașe, fixînd implicit locul de frunte pe care poetul îl ocupă în lirica și în poezia contemporană universală. Putem avea, privitor la cutare sau cutare aspect al operei scriitorului, păreri diferite de ale autorului acestei monografii indispensabile celor ce-l studiază pe Arghezi și în genere poezia românească din secolul nostru, dar nimeni nu poate contesta seriozitatea, temeinicia științifică a cercetării, logica stringentă a demonstrațiilor. Cît timp va dăinui interesul pentru opera lui Arghezi, și el va dăinui atîta vreme „cît vor fi în lume inimi și o limbă românească", creația marelui scriitor nu va înceta să constituie obiect de studiu și admirație pentru critici. Alți cercetători vor descoperi noi valori în paginile măiestrite. Prima exegeză marxistă a întregii literaturi argheziene, cartea lui Ov. S. Crohmălniceanu reprezintă, pentru viitoarele încercări în acest sens, o solidă bază de pornire.

D. MICU

CRONICA LITERARĂ

N. D. COCEA: „Pamflete și articole"

de Paul Georgescu

Desigur, N. D. Cocea a fost o personalitate, o vibrație intensă, încordată ca un arc peste patru decenii de zeflemea mocirloasă și orbecăială mistică. Ar fi avut acum 80 de ani, împreună cu marele său prieten Arghezi. De la el ne-au rămas mii de pagini de ziaristică pasionată, dură, tăioasă, în care arde încă flacăra constantului ideal. Cocea a fost dintre aceia care au spus NU într-o vreme de presă supusă și schelălăitoare, tăind pleziș un mediu ostil și opac, impertinent de certitudinile lui burgheze, azi caduce și ridicole. Și cînd, azi, lumea falselor valori năruite ne apare stupidă și imposibilă, rămîne întreg și inalterat gestul ziaristului sfidînd „ploșnița regală", strigînd prăbușirea capitalismului. Și acest gest de patetică luciditate îl consacră pe N. D. Cocea, îl profilează pe fundalul negru al începutului de veac, îl păstrează în inima noastră.

„Ecrasons l'infâme!" Lozinca de luptă a lui Voltaire i se potrivește acestui volterian înflăcărat. Cine e infamul care trebuie zdrobit? Monarhia parazitară și absurdă, orînduirea burgheză în care cine muncește nu mănîncă, războiul între cei ce nu au ce împărți, armata care bombardează satele pe care ar fi trebuit să le apere, toate acestea sînt infame. Volterian fiindcă ironic, tăios, logic atacă perseverent infamul înveșmîntat în minciună; înflăcărat însă în strigătul său neîntrerupt, înflăcărat în credința sa: „Căci colo, departe, în zare, s-a arătat geana roșie de lumină a socialismului". N. D. Cocea n-a fost un simplu negator întăritat, un nemulțumit structural: el a crezut în valorile durabile ale umanismului, ale socialismului, ale revoluției proletare. Vigoarea în atac, iubirea pentru ce iubim, ne fac, ne vor face, să nu-l uităm pe Cocea.

Intr-un studiu documentat și bine scris, care servește de prefață, Matei Călinescu definește calitățile gazetarului: „concizie, ton dur, ironie corosivă, înclinare spre polemica deschisă, de idei". Și, de asemeni, arată că opera de ziarist a lui N. D. Cocea „reprezintă nu numai un document elocvent asupra unei perioade istorice (...), ci se constituie și ca o construcție armonioasă, care respectă anume legi arhitectonice și în care sensul artistic este mai totdeauna prezent". Iar după o amănunțită analiză, concludea: „Temperament tumultuos, el nu s-a putut hotărî niciodată să-și restrîngă activitatea la un singur domeniu. A fost în egală măsură pasionat de lupta socială directă, de literatură și de ziaristică. Adversar al inerției, Cocea și-a dăruit energia unei diversități aproape derutante de preocupări. Scriitor și polemist, cronicar dramatic (la „Viața românească") și plastic (la „Rampa"), director de reviste sau ziare, militant socialist, el a dus o viață bogată în evenimente și experiențe".

80 de ani de la nașterea lui N. D. Cocea

In bătălia aspră cu presa burgheză, N. D. Cocea a folosit ideea clară, fără nuanțe, repetată cu pasionată insistență, strigată, pentru a putea fi auzită. Arta pamfletului a fost folosită cu un talent polemic remarcabil. Tainele retoricii nu-i erau străine. O gîndire strînsă, precisă, i-a servit perfect arta. Cocea folosește adesea tehnica aglomerării în care acuzații dure, clare, se rostogolesc uluitor, provocînd emoția prin acumulare. Pamfletul său are două momente psihologice: ironia și mînia viziunară; ele se completează. Agitator remarcabil, el nu se mulțumește să ironizeze, ci transformă disprețul în ură, iar ura e forța motrică prin care masele sînt îndreptate spre un ideal concret. In acest sens, Cocea e superior altor pamfletari (în această epocă de mari polemiști), fiindcă el nu se mulțumește să dărîme, ci și afirmă cu vigoare valori. Astfel, după ce ironizează tratativele dintre conservatori, în vederea unei platforme care să reunească grupările dizidente („Împăcarea conservatorilor"), N. D. Cocea încheie (articolul e scris în 1910): „Numai colo, departe, în noroaiele eterne ale mahalalelor, în zarea mohorîtă a satelor, mulțimile imense, compacte și confuze vor învăța poate ceva din aventura vremelnică a partidului democrat. Acolo se va înțelege în sfîrșit că poporul n-are nimic de cîștigat nici din certurile, nici din împăcările boierilor. Acolo se va ști că nu există altă speranță pentru dezrobirea claselor muncitoare, pentru curmarea exploatării, pentru întăturarea nedreptăților decît în întărirea singurului partid care mai are o menire și-un ideal, partidul socialist. Acolo, împăcarea conservatorilor și sărutul șefilor lui va arunca, cu ultima sămînță de dezamăgire, întîiul germen de încredere în forțele, numai în forțele poporului". (pag. 24).

Ironia lui N. D. Cocea este aceea a luptătorului: tăioasă, directă, populară, artisticește caragialescă (vezi motivul pupării unanime a politicienilor), ea găsește epitetul memorizabil, acuzația evidentă, rîsul puternic și sănătos. In oraș se zvonește că, sub presiunea opiniei publice, întreaga familie pripășită pe procopseală a Hohenzollernilor, vrea să... abdice. Cocea face haz mînios în caragealescul pamflet „Motive vesele și triste" (pag. 85): „A, știu, mîngîiam o dată cu toții visul că dacă regele ar pleca sau ar da ortul popii în brațele d-rului Mamulea, ne-ar rămîne, ca o duloasă și corpolentă consolație, regina Elisabeta. Dar, vai, și ea pleacă. (...) Și Carmen Sylva ne părăsește. Și dacă ne părăsește «mama răniților», cine o să mai poarte grija păcatelor și durerilor noastre? (...) Cine o să ne mai cînte din harfa hodorogită ca să nu se audă sunetul aurului curgînd în vistieriile palatului? Cine o să ne mai încinte auzul cu versuri proaste, cu versurile cele mai banale și mai proaste din cîte s-au scris vreodată, dar semnate Carmen Sylva? Cine o să mai fie pentru noi Cîntăreața pădurilor, după ce muma răniților și muma pădurilor va pleca dintre noi luîndu-și cu dînsa operele complecte, ca să fericească, în sfîrșit, și nemțimea de pe malurile Rinului? Știu, eram amenințați odinioară să rămînem cu prințul Fritz. Dar, vai, și el pleacă. Și el ne părăsește. Și el se duce, duce-s-ar învîrtindu-se într-un picior" etc.

Gradația pamfletului e o creștere a indignării, mutarea rîsului în mînie. Dar, cel mai adesea, pamfletele sale antimonarhice irup, de la început, violent, cu o vehemență tumultuoasă. Și aici, însă, ura nu exclude stricta observare a regulelor retoricești. De exemplu, „Regele complice al asasinilor, palatul gazdă de hoți", scris în 1912 și publicat

cu litere mari, de manifest, e scris pe o formulă de panegiric. Toate formulele uzuale ale lingușirii, toate laudele consacrate de presa monstruoasei coaliții, sînt reluate pe dos, astfel încît pamfletul e un adevărat panegiric invers, făcut cu toate onorurile retoricii. Vehemența crește gradat, astfel încît logica se ridică la strigăt: „Jos regele oligarhic! Jos complicele asasinilor din 1907. Trăiască Republica!" In „10 Mai, zi de rușine" pornește de la alegorica descriere a palatului drept un animal asiatic de pradă și spaimă. In altă parte — „M.S." — toate pînzele elocinței sînt umflate de vîntul mîniei. O viziune halucinantă, de scîrbă față de ploșnița unanimă, de „ploșnița care așteaptă, pîndește, visează clipa divină cînd va putea să sugă și să săvîrșească astfel misterul și menirea vieții ei", figurează sentimentele poporului față de monarhie, ploșnița care suge.

Iritat de mecanizarea vieții micului burghez („Familia Popescu"), Cocea a disprețuit platitudinea, lipsa de preocupări, de generozitate, de curiozitate intelectuală. Iată-i pe Popești: „Cunoșteau valoarea ceasornicului deșteptător și utilitatea oaiei de noapte. Dar atît! Cum făceai o încercare timidă să-i scoți o clipă din monotonia lucrurilor și gîndurilor zilnice, familia Popeștilor deschidea ochii mari și inexpresivi ca neantul" (pag. 67). Fire deschisă, cercetătoare, N. D. Cocea nu suporta inerția, mecanismul gîndirii, ființele amorfe și opace. De aceea, stilul său repede și clar zguduie prin epitetul violent, șochează prin termenul gras și gros care e la această minte fină o reacție la tembelismul satisfăcut al micului burghez.

N. D. Cocea are simțul spectacolului și al spectaculosului. Să amintim doar viziunea deschiderii parlamentului privit ca operetă bufă („Camerele s-au deschis: comedia începe", pag. 5) sau viziunea grandioasă, dramatică a unei țări paralizate de greva generală („Războiul social", pag. 29). Intr-o antologie a portretisticii românești, Cocea va trebui neapărat să figureze. Evocări ale lui I. C. Frimu, I. L. Caragiale, Luchian și Jaurès, merită oricînd să fie recitite, dar nu citate fragmentar, fiindcă ar pierde prin mărunțire. Portretul satiric al lui Titu Maiorescu, văzut ca „un automat savant", e excelent fiindcă surprinde stereotipia psihologică a idealistului solemn. Aici Cocea e vesel, rîde fin, cu artă.

Acest pamfletar vehement și lucid, ironic și vizionar, e greu de prins într-o formulă. Cred că este eroul unui roman posibil.

Autor dramatic

Fata este îndrăgostită de profesorul tatălui ei. Profesorul este îndrăgostit de fată, totuși îi pune nota 4 tatălui. Tatăl învață însă bine, ia nota 9 și căsătoria celor doi îndrăgostiți nu mai este amenințată de nici o primejdie.

Cam acesta este subiectul scenetei „Constructorii și centenarul" semnată de Al. Arbore în „Iașul literar" nr. 10. Iată acum în ce fel se exprimă eroii:

Tata, muncitor fruntaș în construcții, elev la seral, vorbește astfel: (...) „ce 9 gogonat, drăgălașul de el, mînca-l-ar tata (sărută caietul). I-am pus căciulică lui 4 să nu răcească". Nici Damian, ditamai profesorul, nu se lasă mai prejos, dar pe un ton aforistic, solemn: „De multe ori ecuațiile vieții îs mai complicate".

Vorba autorului dramatic, nu mai poți „citi nici pis!"

Miorița și astronautica

„După chip, după clop, Ion ăsta ar fi / Tot ca-n balada de ieri / Ca în Miorița lui Alecsandri, / Privind uimit către cer", — își spune Vintilă Ornaru („Astronautul", „Îndrumătorul cultural" nr. 11). Tot el însă revine asupra aparențelor: „Ciobanul de azi privește spre cer / Ca și cînd bolta de sus / I-ar sta la picioare cu-ntregu-i mister, / Ca un berbece supus".

In continuare, ciobanul contemporan visează cum va descinde pe cîmpiile stelare, cu fluierul lui magic.

Iată o interesantă variantă a Moriței, culeasă de autor — tare am vrea să știm unde — și care nu mai așteaptă decît să împărtășească destinul glorios al modelului ei.

Mică antologie

„Cînd citești ultima lucrare dramatică a lui Al. Mirodan, mișcarea privirii pe pagină este dublată de destinderea gurii într-un rîs reținut, care nu devine niciodată gros".

Și mai departe: „Așa încît piesa este o erupție de spirit, revărsat peste conturul eroilor, peste zonele rezervate intuirii morții sau declarațiilor de dragoste".

(Vezi cronica teatrală semnată de George Gană, în „Contemporanul" nr. 48).

★

„Și orice am avea să observăm de pe urma acestui salt, trebuie să recunoaștem că, în multe privințe, curajul lui a luat înfățișarea îndrăznelii".

(„Invierea" și problemele ei scenice, de Florin Tornea, „Teatrul" n. 11).

75 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI LIVIU REBREANU

Facsimil din romanul „Pădurea spînzuraților"

PATOSUL VIEȚII

...a Rebreanu putem socoti că viața e mai tare decît închipuirea, ea înfrînge și „stilul", înfrînge și „personalitatea" scriitorului dar, ceea ce e foarte surprinzător, este că nu înfrînge arta. Caz cu deosebire rar: viața ...cumpănă dreaptă cu arta. Asemenea echilibru se realizează la alții ...n deficit de viață, prin slăbirea ...nată sau nu, a resorturilor ... atunci nimic nu e mai ușor ...finut decît organizarea puținului ... organizarea plăpîndei materii ...rme și construcții armonioase. ... să fii stăpînit în așa măsură de ...l vieții, și de un respect ne...cinat pentru datele vieții, să ... cu intenție și cu conștiința ...lităților implicate, blocuri de rea...masive, întregi și pline de as... fără să te lași copleșit de am...a și rezistența lor, și mai mult ...că, să le miști totuși în vederea unei așezări trainice, armonioase și pline de frumusețea construcției, păstrînd mereu vii, „nefinisate" aspectele aspre, crusta „inestetică" a materialelor aglomerate — aceasta numai cine are geniu, cum a avut Rebreanu și numai cine e pătruns de o evlavie deopotrivă de mare față de viața reală ca și față de formele ...rtei cum a fost pătruns Rebreanu ...ate realiza

...el ce a scris Ion, Răscoala și ...adurea spînzuraților a avut, putem ...ti, geniul realismului întrunind în ... înclinații ce numai cu greu și ...ai rar pot sta alături, întrucît ...mintea noastră, oricît ar fi de obiș...uită cu felul neprevăzut al creației, ...se leagă oarecum spontan ...ei puteri artistice dez... parcă o fantezie ... originală, o miș... mai firească; cînd ...avem mai curînd în ...geniului romantic. E ...ne închipuim un geniu ...e devorat formelor greoaie, dure ...ieș... deaceea atît de puțin ...leloc „dezlănțuit" cum ... Rebreanu în „Răs...durea spînzuraților". ... numai instinc... ...nizarea desăvîrșită ... stăpînirea con...velatoare de lu... ne îndeamnă ...bilă (și nu ...știință este... ...ască marile ...i printr-un ...tan, re... de im... ...lexitatea ...are. ... care ...tuali", ...ri, pe ... să ... nici ... Rebreanu. Ca ...tura acestuia prosperitatea ...nele ei de suprafață, aparenta ...lipsă de griji a celor aflați în punctul culminant al ascensiunii sociale sînt parcă un avertisment al destinului, dovada secretă dar sigură că lucrurile pot lua și vor lua o întorsătură neașteptată. Viața fără griji a Nadinei veșnic afițate și iar cuprinsă de oboseala prea intenselor plăceri, construirea noului palat destinat Nadinei nesatisfăcută de conacul bătrînesc al boierului Iuga etc., toate acestea survin în pragul răscoalei și sînt ca și la Thomas Mann un semn rău prevestitor, în...ciul cert că lucrurile au pornit pe ...z drum tragic, sînt realizări for...ale ce cuprind în sine germenele ...ei catastrofe iminente.

Această înlănțuire care, desigur, ...e a vieții însăși și n-are comun cu ...estinul mai nimic, și mai ales des...rirea acestei înlănțuiri de către ...tor sînt, fără doar și poate, pre...tate esteticește. E încă o dovadă ...rebuie să prețuim în Rebreanu ...rul conștient, cu atît mai mult ... conștiința și premeditarea es... nu alterează prospețimea vie...

...ețelege că pentru a realiza ...ne-am propus în paginile de ... observarea particularită... ...și realiste în opera romanție... ...mijloacelor „tehnice" la care recurge scriitorul — ne-am referit în permanență la zonele cele mai înalte ale operei, la scrierile în mare parte desăvîrșite, adică la capodopere — în care Rebreanu și-a dat întreaga măsură a geniului său. Nu e nevoie de o pătrundere deosebită, pentru a constata că scrierile examinate, pilduitoare, prin arta lor, sînt exact cele în care domină marele suflu social, solidaritatea cu „cei mulți umiliți" în care străbate legătura marelui ...riitor cu poporul său. Acolo unde ...astă legătură slăbește spre a face ... preocupării pentru senzaționalul ... și naturalist (ca în romanul ...doi"), pentru speculații aberante ... anume pagini din „Adam și ... sau de-a dreptul tendințelor ...ionare (ca în „Gorila"), in...tistic scade vertiginos. Abdi...a realist, Rebreanu decade ... artist. Suflul epic nu este, ...zul lui Rebreanu, condi...r de inspirație, el dis... unde dispare „suflul" so... nu e mai puțin adevărat că limitele înțelegerii sociale se răsfring și pe anumite laturi ale celor mai bune opere ale sale; faptul acesta nu rămîne exterior „artei" scriitorului — și pentru a-l ilustra e mai instructiv să ne referim la capodopere, decît la producții tipice pentru declin. Astfel vom observa că armonia arhitectonică a romanului „Răscoala" care, în genere, poate servi drept termen exemplar în cea mai calificată dezbatere în jurul construcției în materie de literatură, prezintă și unele articulații mai puțin solide care reflectă — destul de fide! — anumite ezitări în concepția scriitorului.

Forța cu care e subliniată tragedia fără soluție a mișcării țărănești în condițiile date, situează oarecum de la sine sugestiile reformiste din finalul romanului într-o perspectivă defavorabilă. În plin an 1933, Rebreanu continua, pare-se, să creadă (dar cu o credință, după părerea noastră, cam lipsită de convingeri și oricum nesigură) în posibilitatea unei soluții a chestiunii agrare printr-o politică mai omenească a cutărui moșier, a cîte unui proprietar tînăr, animat de intenții generoase, de tipul celui reprezentat în roman de fiul bătrînului Miron Iuga. „Scriitorul înțelege perfect drama satelor, dar chipul în care expiră povestirea sa, prin întoarcerea la moșie a tînărului Iuga, atît de deosebit de aprigul său tată, cu hotărîrea de a-și reconstrui proprietatea și cu bunăvoință filantropică pentru iobagii lui, sugerează cititorului o cale a reformei și nu a revoluției, a schimbărilor radicale pe care țara trebuia să pășească după un singur deceniu din momentul în care romanul lui Rebreanu și-a găsit atîția cititori" (Tudor Vianu: „1907 în literatură și artă"). Spre a evidenția falsitatea acestei soluții (care nu rămîne fără urmări asupra calității literare a scenelor și tipurilor ce o ilustrează, imprimîndu-le un accent idilic atît de străin firii marelui scriitor realist) nu e necesar din fericire să-i opunem o altă soluție de un caracter mai mult sau mai puțin abstract, logica romanului însuși lucrează împotriva acestui element artificial, arătîndu-ne că drama nu poate fi rezolvată, crima oprimatorilor nu poate fi absolvită prin slabele intenții filantropice ale tînărului Iuga. Prea adînc a răscolit mișcarea țărănească structura societății, prea adîncă e tragedia spre a putea fi înlăturată printr-o inițiativă generoasă — aceasta e concluzia romanului însuși.

Trecînd pe lîngă adevăr, Rebreanu n-a avut curajul să-l înfrunte pînă la capăt, preferindu-i unul din acele funeste gesturi de conformism la ordinea existentă, conformism căruia, în anii care au urmat apariției romanului, avea să i se supună și mai mult. E aproape de necrezut ca Rebreanu să nu fi intuit ce primejdie reprezintă pentru talentul său acest conformism care apasă, din fericire nu atît de puternic, asupra finalului marei epopei a țărănimii și mișcării ei de eliberare.

Limitele înțelegerii nu iau aici un contur foarte precis, le găsim uneori infiltrate și în ceea ce are impresionant romanul. Rebreanu e neîntrecut cînd arată ce prăpastie desparte masa țărănească de boieri. El are genius în a arăta că Miron Iuga și țăranii de pe moșia sa nu se „înțeleg", că logica unora nu e logica celorlalți, că limbajul care pare să-i apropie mai mult îi desparte, că iluzia lui Miron Iuga de a fi vecin de preocupări cu iobagii săi „împreună" cu care „muncește" pămîntul, „alături" de care împarte grija recoltei etc., etc. face să crească termenii contradicției fundamentale, de clasă, care-i desparte. Dar în această flacără de geniu realist nu întrevedem oare cenușa în care se preface ea? Nu întrevedem tendința afirmată pe nesimțite (chiar în vreme ce stabilește cu atîta pătrundere că Miron Iuga și țăranii nu se pot înțelege) de a-l prezenta pe bătrînul boier drept un Coriolan neînțeles de plebei, un om care pare să cadă victimă tragică propriei sale demnități, firii sale mîndre, opusă compromisului? Aici Rebreanu începe să se înrudească pe undeva cu scriitorii care, prin tradiție, înclinau să simpatizeze, să compătimească vechea boierime.

★

Care e tehnica romanului la Liviu Rebreanu?

Pentru o mai mare eficacitate artistică, scriitorul întinde încet și stăruitor arcul acțiunii epice.

Este ceea ce s-a numit: răbdarea epică. Aceasta vine din conștiința unei mari forțe lăuntrice.

Cu mai puțină forță, arcul acțiunii s-ar fi întins mai repede și tot mai repede s-ar fi destins — înainte ca tragedia să se fi consumat. Tot așa cum țăranii săi „nu se grăbesc" la răscoală, așteptînd cu tenacitate să se reverse cupa suferințelor, scriitorul așteaptă tenace, stăpînind cu forță firele și frîna desfășurării epice, „slăbindu-le" cîte puțin, eliberînd cîte puțin din forța conținută a romanului, și menținînd astfel mereu pline marile rezervoare de viață ale romanului.

Există o artă, un simț al duratei obiective, în stare să atribuie faptei ritmul necesar de desfășurare, și conținutului — răgazul obiectiv necesar spre a se consuma în întregime. Acest lucru presupune, cum am mai spus, o forță deosebită care să-l mențină pe scriitor pe o treaptă mai sus decît viața faptelor, în dispoziție de a stăpîni situațiile existenței și de a nu se lăsa copleșit de jocul lor imprevizibil.

Faptele au aici o mare încărcătură vitală, deci o anumită independență față de scriitor (așa cum se întîmplă la marii realiști care adesea se mîndresc cu acest lucru) ele pot depăși programul inițial. La Rebreanu stăpînirea materiei de viață se realizează prin intermediul artei, fără vreun sacrificiu de o parte sau alta. Aceasta e o performanță. Un asemenea echilibru se realizează rar.

Lucian RAICU

Problema scrisului la Liviu Rebreanu

Se cunoaște din psihologia modernă rolul „obstacolului" în viața sufletească și în formarea caracterului. Analoage cu obstacolul sînt în estetica literară „dificultatea" pe care o întîmpină scriitorul și puterea de voință pe care o reclamă învingerea dificultății. Scriitorii fluenți de felul lor se pot crede fericiți, dar rezultatele cursivității native nu-s totdeauna de calitate. De la „penița veselă", cum a botezat un mucalit condeiul, ne putem aștepta fie la improvizări strălucite, fie la figuri de gimnastică intelectuală delectabile, dar nu și la realizări artistice. Numai naturile scriitoricești complexe nu au ce pierde din destinderea ocazională a improvizării. Musset observase cu maliție că gloriosul său înaintaș Lamartine avea „du genie, du talent, de la facilité". Acest *descrescendo* este prea bătător la ochi ca să mai fie nevoie de un comentariu. Talentul, termenul mediu, nu scapă de capcana ușurinții care este și ușurătate, decît prin disciplina muncii. Nu știu dacă geniul este rodul unei răbdări îndelungate, cum s-a spus, sau al nerăbdării îndelungate, cum a pretins un răstălmăcitor subtil. Dar în cazul lui Liviu Rebreanu, creatorul romanului nostru modern, realizările sale estetice majore (*Ion, Pădurea spînzuraților, Răscoala*), ilustrează exemplificator rolul decisiv al muncii literare în producerea operelor durabile.

Într-adevăr, nici unul dintre marii noștri scriitori n-a întîlnit în calea sa atîtea obstacole firești ca autorul acestor trei netăgăduite capodopere. Într-o pagină cu atît mai impresionantă cu cît nu trădează intenția vreunui efect de această natură, marele romancier și-a divulgat perplexitățile din pragul dibuirii vocației sale literare. Ar fi dorit să fie medic, dar a trebuit să renunțe, din lipsa mijloacelor materiale. A evitat printr-un instinct sigur preoția, deși tatăl său vedea în acea „carieră sigură" cel mai bun mijloc de a beneficia de răgazul scrisului. El a crezut însă că milităria era „mai compatibilă cu pasiunea scrisului", care-l „ispitea mai de mult". Fapt este că sărăcia l-a împins către o carieră străină de aptitudinile lui. Totodată, tînărul era trecut prin școli străine și respirase climatul culturii germane și al celei maghiare. Scrisese nuvelistică și teatru în cele două limbi (vezi *Mărturia unei generații* de F. Aderca). Problema cea mai urgentă ce i se punea, era eliberarea de acest climat nepropice, politic și literar, pentru scriitorul care se dorea Liviu Rebreanu. Pînă să se elibereze prin „fuga în alt mediu, cu alt aer, stăpînit de altă cultură" (*Mărturisiri* în *Revista Fundațiilor*, noiembrie 1940), a trebuit să piardă doi ani din viață, cu îndeletniciri mărunte, spre a-și procura un fond economic de rezistență în patria sa cea nouă de elecțiune.

Scriitorul a rămas însă avar în destăinuiri, nemărturisindu-și public gama întreagă de încercări și de greutăți întîmpinate pînă la răsunătorul succes al primei sale capodopere, succes încununat în 1921 cu premiul „Năsturel" nesolicitat. Un ecou al tuturor suferințelor îndurate pînă la cucerirea pieptișe a măiestriei artistice îl găsim redat în necrologul consacrat lui Rebreanu. La intrarea neoficială a sa în Academie, curînd după alegere, dar cu cîteva luni înainte de recepție, Rebreanu spusese colegilor săi, în cerc intim: „Viu în mijlocul d-voastră, prea onorați colegi, după o viață aspră de luptă și de muncă".

De luptă pentru însușirea *intus et in cute* a limbii sale materne, de muncă pentru a da corp mesajului său. Numesc mesaj scrisul sau producția mai în genere a artistului care știe ce vrea, care nu se află numai în treabă. Într-un interviu acordat primului număr al săptămînalului *Viața literară* (20 februarie 1926), cînd lucra la *Răscoala*, Rebreanu și-a definit structura sa de scriitor epic realist, prin cîteva limpezi formulări: „Artă înseamnă creațiune de oameni adevărați și de viață reală. Nu atît meșteșugul stilistic cît mai ales pulsația de viață interesează". Și mai departe: „Opera odată creată trăiește singură prin cantitatea de viață ce conține, ca un izvor de energie infinită. Cînd creează, artistul face operă de sinteză". Tot crezul său literar merită a fi meditat, dar opresc citatul.

Drumul către sinteză și către creațiunea vieții reale, a oamenilor vii, a poporului, a fost la Rrebreanu o ucenicie anevoioasă. El a explicat mai tîrziu că scriitorul este dator să se așeze zilnic la masa lui de lucru, benevol, așa cum face la birou, din obligație de serviciu, dacă este funcționar. Această datorie față de sine se obține cu grele eforturi și cu tergiversări multiple. Imperativul scriitorului, după Rebreanu, a fost sintetizat de dictonul latinesc: *nulla dies sine linea*. Ceasurile albe ale nopții, învăluite în fum de țigară și biruite prin stimulentul cafelii, nenumăratele ceasuri albe, cînd scriitori pe atunci tineri și noctambuli, îl găseau după miezul nopții la masa de lucru, înfruntînd cu bărbăție spaima paginii albe, numai acele mii de nopți au fost martore dificultăților de tot felul cu care a luptat omul de voință neînfrîntă, pentru obținerea rezultatelor sale uimitoare. Într-adevăr, nu și stilistice. Rebreanu era un alt fel de artist decît unul al cuvîntului. Filologul nu era la el de puterea constructorului. Rebreanu era un artist al proporțiilor, un neîntrecut proiectant în geometria spațială a operei, iar apoi un neobosit „tașeron", omul de muncă obscură a amănuntului, în arhitectura generală a lucrării. Virtutea sa cea mai de seamă era conștiinciozitatea, înfruntarea curajoasă a dificultăților din calea construcției, onestitatea profesională desăvîrșită, cu simțul grav al răspunderii morale. „Aici nu poate încăpea farsa", spunea el mai departe în interviu. „Arta e ceva prea serios că să ne petrecem vremea cu jonglerii de bîlci". El mai recomanda sinceritatea scriitorului față de sine însuși și față de opera sa, cu avertismentul sever: „Orice lipsă de credință se va oglindi în cuprinsul înfăptuirii tale". O altă condiție a operei literare, după Rebreanu, era cu drept cuvînt conținutul uman. Viața ca și arta trebuie luată, spunea el, în serios. Arta nu este joc, nu este jucărie, este act de răspundere, clipă de clipă. Imaginea lucrătorului de altă dată, în condițiile mai neevoluate ale arhitecturii, a lucrătorului care singur își construia schele, singur ducea în spinare cărămizile, singur le alinia și le întărea cu mortarul plămădit de el însuși, după ce tot el a fost acela care trasase planul construcției lui, această imagine mă urmărește cînd încerc să definesc muncile titanice ale autorului lui *Ion*, al *Pădurii spînzuraților* și al *Răscoalei*. Dar și în opere mai puțin izbutite, ca *Jar*, ordonarea cu titulaturi mensuale a narațiunii, criticabilă desigur, nu este altceva decît etichetarea mai mult sau mai puțin norocoasă a unei lucrări planificate. Rebreanu era prea serios ca să lase ceva în voia hazardului. Oricît ar fi fost lucrul de neînsemnat. Cuta spiritului de răspundere morală era dominanta fizionomiei sale artistice (a profilului său moral, ca să adopt formula mai curentă). N-aș vrea să trag explicația de păr, atribuind și albirea pretimpurie a frumoasei sale podoabe capilare, aceleiași conformații spirituale. Nici n-aș abuza de prestanța de proconsul a efigiei sale romane, punînd-o pe seama aceluiași integral simț al răspunderii etice. Era însă în Rebreanu, scriitor ciscarpatic prin adopțiune, aceeași gravitate morală a unor înaintași mai vechi sau mai recenți, ca Ioan Slavici sau Ion Agîrbiceanu, gravitate de educatori pe urmele unui Samoil Klein, Gheorghe Șincai și Petru Maior. Mai mult decît fiecare în parte, el a însumat capacitatea tuturor de voință, precum și mesajul lor umanist, transpus pe planul epic, al sintezei de viață colectivă.

Făceam aceste reflecții, reculegîndu-mă sîmbăta trecută, la pioasa ceremonie de la cimitirul Bellu, cînd familia inaugura falnicul monument al lui Liviu Rebreanu, în vecinătatea imediată a mormintelor lui Eminescu, Caragiale și Coșbuc. Le-am așternut pe hîrtie, poate, într-o dezordine care nu i-ar plăcea, dacă le-ar mai putea citi. Poate că în sfiala lui, ar adulmeca hiperbola acolo unde nu sînt decît epitetele poate tocite ale celei mai îndreptățite judecăți de valoare.

Șerban CIOCULESCU

Liviu Rebreanu la masa de lucru

O inițiativă patriotică

(Urmare din pag. 1)

tră. E însăși țara, cu ținuturile, cu oamenii ei, cu minunatele lor realizări, — prezentată în grai și imagini.

Nimeni nu are posibilitatea să cunoască, prin sine, toate. Dar cartea aceasta este atît de completă, atît de sugestiv artistic și științific alcătuită, încît citind-o cuprinzi parcă tu însuți cu ochii, de la o mare înălțime, toată minunata panoramă a țării.

Este o operă de sinteză, de ansamblu, — unică.

Lectura ei, făcînd să ne cunoaștem țara mai bine și mai adînc, trezește în oricare cititor noi elanuri și o mare mîndrie de patriot, o și mai mare dragoste pentru patria noastră socialistă, pentru imensele progrese ce s-au realizat, pentru partidul care le-a inițiat și îndrumat, pentru clasa muncitoare care le-a înfăptuit cu un eroism fără pereche.

Citind volumul acesta, impresionant și ca realizare tipografică, ne dăm seama ce puțin cunoaștem țara. Imensele realizări au și transformat totul atît de profund și de repede în cei 16 ani de la Eliberare, încît chiar cineva care ar fi cutreierat-o toată înainte de 1944, azi și-ar da seama că nu mai știe aproape nimic, că nu mai știe decît decorul neschimbat al naturii.

Prin lectura și petrecerea cu ochii a tuturor imaginilor din carte, oricare dintre noi încearcă sentimentul că-și descoperă parcă acum propria sa țară, iar lectorul străin, din orice depărtat continent, din Australia sau America latină, ar putea-o cunoaște în toate aspectele și manifestările ei, de nu chiar reconstitui-o exact.

Sînt aci articole ample și bine documentate cu privire la condițiile naturale ale patriei noastre, la dezvoltarea de-a lungul veacurilor a societății omenești pe aceste teritorii, la populația și orînduirea de stat, la importanța Republicii noastre, ca factor activ în lupta pentru pace, în viața internațională, la economia țării noastre; cu privire la arta, cultura, știința, sănătatea și ocrotirea socială etc. Fără a uita și aspectele în domeniul sportului, vînătorii, pescuitului și turismului.

Partea a II-a prezintă detaliat, în 17 capitole succesive, Capitala țării și cele 16 regiuni administrative cu toate monumentele lor istorice, cu trecutul lor, cu viața nouă care pulsează în ele, cu grandioasa perspectivă a marilor transformări de astăzi.

Volumul nu este astfel numai o amplă monografie, ci și un prețios ghid pentru cititor pe întreg cuprinsul țării.

E astfel o carte de multiple și variate realități, unele știute, altele nici măcar bănuite, în așa măsură de parcă uneori ar fi și o carte de basm.

24 de hărți artistic executate, sute de imagini și fotografii, creație a unor pictori, graficieni și artiști fotografi de frunte, ca: Jules Perahim, George Juster, Ilie Costescu, Dem. Demetrescu, Anastase Damian, Dumitru Iordache, Gheorghe Ivancenco, Iosif Molnar, Ioana Olteș, Manole Teodorescu, Dan Grigorescu, Alexandru Florescu, Bob Ieremia, Gheorghe Șerban și alții au contribuit laolaltă cu talentul lor pentru ca acest volum să se prezinte și ca o adevărată carte de artă.

Textele scrise au fost și ele concepute și redactate de academicienii: Constantin Daicoviciu, Alexandru Graur, George Oprescu și Duiliu Marcu, de mulți dintre scriitorii noștri de seamă, de specialiști și personalități ale vieții noastre științifice și sociale, după cele mai recente și complete documentări.

Carte de artă și carte științifică.

Trebuiește menționată, ca un mare merit, și prezentarea grafică a acestui volum, pentru care gîndul de recunoștință merge spre acei meșteri, mulți dintre ei anonimi.

Cartea aceasta unică: „Republica Populară Romînă", ghidul acesta frumos, ca o minunată scoarță românească, va împlini un însemnat rol în cultura noastră.

Demostene BOTEZ

Iarba crescînd

Îmi amintesc — iarba văzînd-o crescînd —
De cei ce-au rămas aici pe colinele Ardealului
De mult
Cînd iarba nu mai creștea — secerată de toamnă.
Poate secerată de jale a pierit, s-a uscat
Împreună cu-aceia ce-odată-au fost vii
Și-n inima lor ca o floare roșie se agita viața.
Pămînturi galbene rămîneau —
Pămînturi ruginii,
În bocetul sălciilor de pe Mureș.
Azi, lîngă lemnul crucilor ce se lasă-n pămînt,
Ascultă, călătorule, pacea țarinelor negre.
Ploile-au spălat urme de sînge.
Eroii dorm liniștiți:
Unii uitați,
Alții mai trezind încă izvorul durerilor.
Dacă vei sădi un copac — le-ajunge.
Dacă vei murmura un cîntec — le-ajunge.
Ei știu cînd moare
Și cînd crește iarba.
Numai lucrurile simple i-au împăcat.
Libertatea venind pe urmele lor.
Ei au văzut-o simplu —
Cu ochii mulțimilor.
Pentru lucruri simple căzură secerate viețile lor.
Pentru lucruri atît de simple
Încît numai în milioane de ani
Omul a reușit să le vadă.

Aurel GURGHIANU

Seara

Trec oamenii spre casă. Aud pe caldarîm
Ecourile stinse din apăsatul mers,
Parc-ar suna-n crepuscul, cadența unui vers
Îngemănat cu toamna ascunsă în salcîm.

Copacii palizi, negri de zgură și de fum,
Au dorul de pădure crestat în scoarță-afund.
Dar cînd zăresc minerii, obrazul li-i rotund
Și aripile crengii se clatină spre drum.

Copiii, în balcoane, cu brațele spre vînt,
I-așteaptă să le-aducă pe haine, ca și ieri,
Tăcerea din adîncuri, adîncul din tăceri,
Mirosul crud și aspru de antracit înfrînt.

Pe sub neonul străzii, spre blocuri urcă grav.
Femeile-s la piață sau pînă la cuptor
Și e o seară calmă, cu cerul foșnitor.
Poate-o să vină ploaia. Miroase-a fîn jilav.

Titel CONSTANTINESCU

Cu mîinile candide

Fata cu mîinile albe ca zorile
Și candide ca niște lăcrămioare,
Fata cu ani mici cît florile
De la grădina de soare,

A cuprins obrajii luptătorului,
Omului trecut prin închisori,
Obrajii comunistului, conducătorului —
Deasupra lacrimi se strîng sub pleoape de nori.

Chinuri adînci ale celulelor
De mult rămase, nu v-ați stins
Sub degetele cu grația libelulelor
Sub gestul pur al fragedului vis?

Pentru atîți copii în fericire
Flori de mulțumiri sînt brațele ce le privim,
Candidă și-adîncă-nlănțuire,
Om ce-ai ieșit cu țara din lanțuri de cruzimi.

Ion RAHOVEANU

N-am cîntece

N-am cîntece decît pentru lume
Eu nu mă pot iubi decît în oameni.
Altfel mi-ar rămîne sufletul gol
Așa cum rămîn bulevardele noaptea.

Literele se răsucesc în vorbele mele
Cum se răsucește alcoolul pe creanga de prun.
Așa cum tresare inima statuilor
Nedăltuite-n munții de granit.

Nu-mi pasă dacă prietenii mei
Scriu cîntece mai frumoase ca mine
Mie-mi place să rup stele din noapte
Și ziua să le am mărunțiș în buzunar.

Dacă tu ești lumea te pot cînta.
Dacă tu ești oamenii te pot iubi.
Eu nu sînt decît o creangă tînără
Din marele copac al omenirii.

Darie NOVĂCEANU

POEZIA, AZI

O discuție în jurul mesei rotunde organizată de Secția de poezie a Uniunii Scriitorilor

Deschizînd discuția, Cicerone Theodorescu, președintele Secției [de] poezie a Uniunii Scriitorilor s-a referit la condițiile [în] care se dezvoltă poezia noastră nouă, la perspectivele construc[ți]ei socialiste care implică și sarcini importante pentru mînuitorii [c]ondeiului. Făcînd o scurtă caracterizare a situației liricii în etapa actuală, Cicerone Theodorescu a precizat temele pe care și le-a propus secția de poezie pentru această discuție în jurul mesei rotunde: dezvoltarea poeziei cetățenești și raportul între tradiție și inovație ca un aspect important în elaborarea liricii realismului socialist. Apoi, el a invitat pe poeți și pe critici să participe la dezbateri.

Poezia cetățenească

Mihail Davidoglu s-a referit în cuvîntul său la importanța poeziei în viața cotidiană și la faptul că poezia nouă oglindind simțămintele omului contemporan, ale cetățeanului constructor al socialismului, pătrunde tot mai mult în conștiința maselor largi. Oamenii muncii înțeleg și prețuiesc poezia de calitate și de aceea datoria creatorilor este să scrie la înălțimea exigențelor impuse de ridicarea nivelului cultural și ideologic al poporului.

In continuare vorbitorul a accentuat asupra necesității de a se îmbunătăți necontenit calitatea poeziei printr-o atentă muncă de șlefuire a versului și imaginilor. Referindu-se la creația unor tineri poeți ca Dim. Rachici sau Florența Albu, tovarășul Davidoglu a arătat că deși aceștia au publicat o serie de lucrări reușite care dovedesc talentul lor, alteori scriu în grabă, fără a acorda un interes susținut expresiei. In acest sens M. Davidoglu s-a referit la unele poezii publicate de Ion Crîngureanu sau Darie Novăceanu, ca și la creația unor poeți maturi ca Veronica Porumbacu sau Letiția Papu. In încheiere Mihail Davidoglu a spus cîteva cuvinte despre importanța traducerilor de poezie cărora ar trebui după părerea sa să li se acorde o atenție mai mare.

Camil Baltazar a arătat că o importanță deosebită trebuie să se acorde problemelor liricii cetățenești care exprimă, în modul cel mai potrivit, sentimentele majore de care este animat omul contemporan: patriotismul socialist, dragostea pentru Partidul Muncitoresc Romîn. O discuție mai largă în presă în jurul acestor probleme ar fi extrem de utilă.

Vera Călin a discutat despre sfera poeziei cetățenești. Vorbitoarea a arătat că această noțiune trebuie înțeleasă într-o accepție largă. Există o poezie de dragoste care poate fi scrisă de un poet cetățean, care poate fi actuală și o poezie de dragoste perimată, atunci cînd eroul liric nu se manifesta ca un om contemporan cu noi. Prin extindere, continuă vorbitoarea, se poate spune că există și o poezie a naturii actuală, contemporană, după cum există și una în care poetul dovedește o atitudine învechită. Spre ilustrare Vera Călin a ales poemul Ninei Cassian „Spectacol în aer liber" care, deși la prima vedere pare a fi un poem erotic, este mai mult decît atît, făcînd parte și din lirica cetățenească sau filozofică. Vorbind despre dragoste poeta evită pericolul intimismului, ea este contemporană pentru că realizează o sudură între planul individual și planul obștesc. „Cred că întrepătrunderea aceasta a planurilor individuale și sociale, a spus Vera Călin, asigură unui poet, chiar atunci cînd face poezie erotică sau indiferent ce fel de poezie, calitatea de poet cetățean!".

Atunci cînd ideile filozofice și sociale, a încheiat Vera Călin, sînt legate organic, sînt contopite cu tema respectivă, atunci ele se transformă în mod reușit în materie poetică.

Grija poetului pentru comunicarea cu cititorul, ține și ea de sarcinile politice actuale ale poeziei — a re-

A. M. SPERBER și claritatea versului

marcat în cuvîntul său **Alfred Margul Sperber**. Convingerea unui poet că scrie pentru viitor trebuie fundată pe comunicarea și legătura vie cu prezentul. Absența interesului pentru comunicarea cu cititorul, observată uneori în poezia unor tineri, trebuie combătută chiar în interesul dezvoltării talentului lor.

Remarcînd actualitatea stringentă a dezbaterilor asupra poeziei cetățenești, **Dimos Rendis** s-a referit la măsura în care poeții realizează echilibrul între idealurile contemporane socialiste, frămîntările spirituale ale colectivității — și forța de expresie poetică particulară. Anacronismul expresiei artistice, lipsa de orizont în aprecierea epocii, pot duce la intimism, după cum însușirea neaprofundată, declarativă, lipsită de cunoaștere a năzuințelor și frămîntărilor colectivității poate duce la schematism, la deficiențe reprobabile de conținut. Vorbitorul s-a ocupat pe larg de caracteristica poeziei „de stradă", agitatorică și combativă, specifică epocii noastre de tumultoase prefaceri obștești.

Veronica Porumbacu a vorbit despre problemele muncii de răspîndire

VERONICA PORUMBACU: Cum am mai spus, traducerile...

a poeziei noastre combatante peste hotare. Vorbitoarea a arătat că în străinătate poezia noastră devine din ce în ce mai cunoscută și mai prețuită, datorită eforturilor pe care le depune Uniunea Scriitorilor în această direcție. In continuare, Veronica Porumbacu a arătat că sînt necesare noi eforturi, nu numai în acțiunea de răspîndire tot mai lărgită a poeziei noastre, ci și în privința ridicării calității traducerilor. In această privință, vorbitoarea a accentuat asupra atenției deosebite pe care poeții traducători trebuie să o acorde în primul rînd sublinierii mesajului pe care lucrarea respectivă îl conține.

Comparînd realizările poeziei noastre cu cele ale prozei, **Ion Hobana** consideră că proza s-a apropiat într-o mai mare măsură de problemele cele mai arzătoare ale actualității. De aceea pentru a corespunde exigențelor înalte ale cititorului contemporan, poezia ar trebui să depună în această direcție eforturi deosebite.

Cititorul va fi receptiv față de poezie în măsura în care aceasta va oglindi într-adevăr frămîntările sale majore. In încheiere vorbitorul a adresat poeților îndemnul de a aborda și genul satiric sau umoristic, cerut de masele cititoare.

Tradiție și inovație

In cuvîntul său, **Silvian Iosifescu** s-a referit la problema receptivității în analiza critică a poeziei ca un aspect însemnat pentru clarificarea raportului între tradiție și inovație. Semnalizînd printre succesele liricii contemporane cartea lui Gelu Naum „Poem despre tinerețea noastră", ciclul de versuri despre Dunăre al lui Mihu Dragomir în „Tribuna" criticul a arătat însemnătatea unor criterii riguroase în aprecierea estetică. Dacă respingem teza impresionismului care anulează orice discernămînt științific, nu putem însă să nu ținem seama de varietatea gusturilor. Problema este să distingim pînă unde poate să meargă receptivitatea, ca să nu devină concesie ideologică sau estetică. Extirpînd formulele străine realismului socialist, trebuie să apreciem cu grijă stilurile variate, să nu impunem gustul nostru, acolo unde nu e vorba de divergențe de ordin ideologic. Vorbitorul s-a referit în acest sens la modul în care critica a întîmpinat volumul lui Gelu Naum, invocînd uneori criterii rigide, lipsite de comprehensiune.

Abordînd tot problema relației dintre tradiție și inovație, **Violeta Zamfirescu** s-a referit la stadiul actual al poeziei noastre. Vorbitoarea a arătat că faza poeziilor care încearcă să preia tradițiile liricei noastre într-un chip rutinier, perimat a fost depășita. Există acum o poezie de idei prin care se propagă filozo-

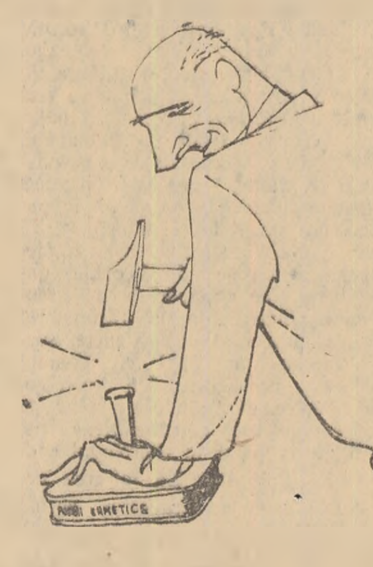

SILVIAN IOSIFESCU și poezia ermetică

fia marxist-leninistă și se dezbat principalele probleme care îl frămîntă pe omul contemporan.

Violeta Zamfirescu a vorbit în continuare despre necesitatea contactului cît mai strîns al poeților cu realitatea, arătînd că în acest sens o bună inițiativă a avut Uniunea Scriitorilor, organizînd deplasări la sate și în uzine. In creația unor tineri poeți — vorbitoarea și-a ilustrat ideea prin exemple din Florența Albu — se reflectă roadele acestei legături directe cu viața oamenilor muncii.

Despre raportul între tradiție și inovație a vorbit pe larg **Dan Deșliu**. El a subliniat că și în acest domeniu se reflectă vechea dispută între realism și antirealism, între concepția estetică avînd la bază filozofia materialistă și tabăra potrivnică, a emulilor idealismului. Experiența întregii poezii romînești și a celei universale atestă că problema noului în poezie, ca și în genere în artă, este în primul rînd o problemă de conținut. Referindu-se la tradiția poeziei romînești, vorbitorul a precizat că deschizători de drumuri au fost și Eminescu și Macedonski. „Dar diferența esențială între «noutate» pe care o aduce cel dintîi și «noutățile» celui de-al doilea, rezidă după părerea mea, în aceea că Eminescu este în mult mai mare măsură un glas al epocii sale, al poporului său. La un mare artist frămîntările personale se confundă cu cele sociale, dar în genere cele dintîi sînt subordonate celorlalte".

Dan Deșliu a avertizat asupra pericolului recidivelor poeziei moderniste, cu falsa ei inovație, poezie care între cele două războaie a influențat nefast dezvoltarea literaturii romîne. Analizînd versurile unor tineri poeți, vorbitorul a considerat că, deși autorii își propun obiective poetice importante, ei pleacă foarte adesea de la persoana lor, continuă

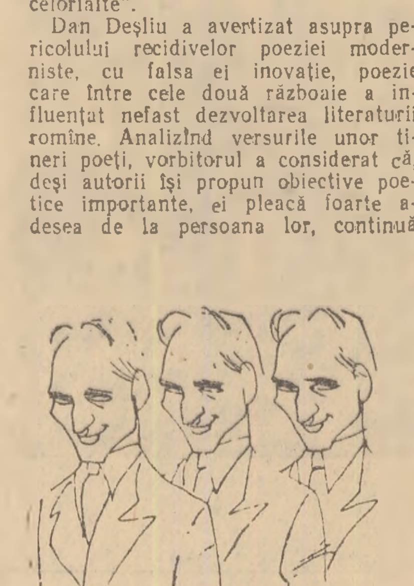

DAN DEȘLIU: — De ce eu? Noi!

cu persoana lor și sfîrșesc cu persoana lor, ceea ce se întoarce împotriva bunelor intenții de care sînt animați. Dan Deșliu a susținut că unii poeți tineri de talent, în goană după originalitate, recurg la artificii, la efecte formale, se ocupă excesiv de starea lor sufletească în dauna gîndului nou. El a criticat în acest sens poezii scrise de tinerii Nichita Stănescu, Ilie Constantin și Cezar Baltag.

După opinia vorbitorului, critica greșește încurajînd aceste creații, cum este cazul cu articolul lui Paul Georgescu despre Cezar Baltag. Trebuie prevenite prin critică influențele negative care se exercită asupra creației tinerilor.

In încheiere Dan Deșliu a spus: „Departe de a constitui niște mostre ale ruperii de viață, creațiile poeților la care m-am referit conțin totuși elemente negative de ordinul falsei inovații. Ele reflectă adesea slabe contingențe cu viața cea mare. Critica trebuie, cred, să avertizeze la timp pe tinerii poeți asupra pericolului hipertrofiei eului, al confuziei între „eul" limitat ca sferă de cunoaștere și acțiune, al multora dintre tinerii în chestiune și grandoarea mișcării sociale".

In replică, a luat cuvîntul **Maria Banuș**. „Cred că poezia noastră se află în momentul de față într-un proces foarte îmbucurător și viu, de profundă maturizare, că s-au scris poezii frumoase, pline de conținutul actualității, poezii care relevă personalități cu tonalități afective variate, cu o mobilitate de expresie evidentă. In acest front larg al poeziei — unde nu sînt absenți „bătrînii" — tinerii ocupă un loc important nu numai cantitativ, deși nu trebuie neglijat nici acest fapt, pentru că este impresionantă și semnificativă pentru realitatea noastră nouă, pentru condițiile de creație pe care le-a oferit partidul, avalanșa tineretului către poezie". Vorbitoarea consideră că și aportul calitativ al tinerilor este însemnat și că unele dintre talentele cele mai interesante sînt tocmai Cezar Baltag, Nichita Stănescu, Ilie Constantin, Florența Albu.

„M-a surprins confuzia pe care tovarășul Dan Deșliu o face între poezia subiectivistă în care poetul cînd spune «eu», acel «eu» este limitat, individualist, meschin, și acea poezie lirică în care «eu» reprezintă un erou larg, îmbogățit de mai multe sensuri și afecte, expresie a întregii colectivități. In numele acestui refuz, în numele acestei respingeri a «eu»-lui am putea foarte ușor să respingem și o poezie de tip maiakovskian. Și Maiakovski a spus foarte mult «eu», dar în poezia lui vibra Revoluția". In acest sens vorbitoarea a socotit nedreaptă învinuirea adusă poeziei „Amfion constructorul", în care se cîntă simbolic tocmai întreaga colectivitate de constructori ai socialismului. Mai bine să ne ocupăm cu grijă de producțiile origi-

MARIA BANUȘ: In grădina tinerelor talente.

nale, cu o orientare bună, poate încă insuficient proporționate și definitivate, decît să încurajăm corectitudinea anodină unde într-adevăr nu există riscul erorilor. Reluînd problema receptivității, Maria Banuș a atras atenția asupra diversității de modalități poetice și asupra necesității de a discerne bine ceea ce se încadrează realismului socialist și ce nu, fără să impunem însă numai o singură modalitate de exprimare.

Ion Brad a intervenit în discuție, apreciind că nu se acordă suficientă atenție critică căutărilor unor tineri poeți, în special căutărilor spectaculoase, cu forme ciudate, extravagante. Vorbitorul consideră că deși poezia lui Nichita Stănescu „Amfion constructorul" este construită pe o imagine interesantă, ea relevă astfel de căutări prea spectaculoase, dorința de a spune lucruri noi cu orice preț. Ion Brad nu este de acord cu Maria Banuș că aceste versuri ar avea un conținut înaintat, poemul ajungînd la forme care nu pot să sugereze frumusețea ideilor pe care partidul le sădește în inima oamenilor și care mobilizează masele la construirea socialismului. Fetișizarea acestor căutări este un fenomen neplăcut, chiar dăunător. Vorbitorul a arătat că ar fi utile sondaje făcute printre tineri muncitori, consumatori de poezie, așa cum a făcut „Scînteia tineretului".

In încheiere Ion Brad a arătat că ar fi bine ca în preajma consfătuirii tinerilor scriitori să se scrie mai mult despre tinerii poeți, fără partialitate, cu interes în special pentru căutările de conținut.

Receptivitatea criticilor literari e o problemă la fel de importantă ca și receptivitatea poeților, a subliniat **Al. Jebeleanu**. Noile producții poetice ale autorilor nu trebuiesc discutate și înglobate într-un cadru stabilit cu prilejul lucrărilor anterioare ale poeților respectivi, ci trebuie adesea urmărită linia de evoluție, etapa nouă pe care o reprezintă ele. Vorbitorul a arătat necesitatea discutării în acest sens a recentului volum al lui Gelu Naum, și a poemului „Despre oțel" de Dan Deșliu. Referindu-se la poezia tinerilor, Al. Jebeleanu a remarcat tendința ei majoră, partinică și de actualitate luînd poziția împotriva descriptivismului gol de conținut și lipsit de atitudine cetățenească din unele poezii publicate.

Ion Gheorghe a discutat în legătură cu problemele tradiției și inovației în poezie arătînd că adevărata noutate a liricii socialiste constă în spiritul ei contemporan, în reflectarea poetică originală a realităților actuale. Legile sociale caracteristice epocii noastre de construire a socialismului se reflectă și în modul în care evoluează speciile liricei, a spus autorul. Ca un fenomen caracteristic în acest sens, observat în poeziile noi, ar fi tendința de întrepătrundere a epicului cu liricul. De asemenea lupta actuală a întregului popor pentru mari depășiri de plan, pentru realizarea unor construcții uriașe, monumentale își găsește expresia cea mai potrivită într-o poezie a marilor perspective, a gesturilor largi, patetice, caracteristice liricei noastre combatante.

In legătură cu tradiția și inovația **Kányády Sandor** s-a referit și la experiența sa de traducător, la problemele pe care le ridică această muncă. Anumite poezii, scrise în vers liber, cu o anume muzicalitate, atunci cînd sînt traduse în altă limbă se dovedesc prozaice, lipsite de lirism, tocmai pentru că sînt lipsite de conținut poetic. Problema inovației nu este așadar o problemă de simplă înnoire formală ci, în primul rînd, de înnoire a conținutului, care cere în mod firesc o formă corespunzătoare. In continuarea cuvîntului său, Kányády a vorbit despre unele probleme ale muncii de popularizare a poeziei în masele largi.

In cuvîntul său, **Nina Cassian** s-a referit la problema accesibilității poeziei. Trebuie să promovăm poezia bună, cu stilurile cele mai diverse, educînd gustul cititorilor și ascultînd glasul lor autorizat. Vorbitoarea a menționat formele utilizate în ultima vreme pentru o mai strînsă apropiere a scriitorilor de viața poporului. Cînd apreciem valoarea poeziilor trebuie să ținem seama de natura lor și de eficacitatea lor specifică, de trăsăturile poeziei „de stradă" sau de trăsăturile poeziei „de casă", cum s-a discutat. Sînt genuri diferite de poezie și noi luptăm pentru varietatea lor, pentru dreptul fiecăruia la existență.

Nina Cassian este de acord cu Maria Banuș că trebuie preferată unei producții corecte, dar neinteresante, o producție care are inegalități, dar care afirmă ceva nou. „Poezia care are o anumită corectitudine este pentru mine mai înghețată decît o poezie în care contradicțiile nu s-au rezolvat încă și în care poate unele sînt chiar antagonice și cer deci înlocuirea unui termen prin celălalt, totuși în care noul este mai evident". Critica trebuie însă să stabilească atent dacă inovația este judicioasă ideologic sau nu. Pentru a clarifica problema receptivității trebuie repetată ideea că noi avem aceleași principii, avem aceeași ideologie. Aceasta nu implică firește că toți criticii și toți poeții au același gust. Criticul trebuie să se arate însă mai comprehensibil decît poetul, să judece fără părtinire, cu obiectivitate științifică.

Să sprijinim creația tinerilor scriitori !

Marcel Breslașu a considerat discuția fructuoasă și a subliniat că se va ocupa în cuvîntul său de un aspect al muncii de îndrumare a tinerilor poeți. Pornind de la o poezie a Florenței Albu, care în mod nedrept a fost citată în mai multe intervenții critice, Marcel Breslașu a arătat că trebuie să înțelegem dialectica dezvoltării unui tînăr poet. Dacă în contactul cu o nouă realitate, poetul transcrie materialul brut de impresii, chiar cînd poezia nu reprezintă o reușită, trebuie să înțelegem că ea formează o etapă pentru aprofundarea ulterioară. Fără a aprecia stadiul de evoluție al autorului respectiv, raportîndu-ne la experiența lui de viață, la formația lui lirică, nu putem emite judecăți competente, sîntem amenințați să clasificăm rigid. „Deci cînd vorbim, de pildă, despre poezia de notații și senzații — după primul contact cu un fenomen nou de viață — ea trebuie întotdeauna să fie privită, după părerea mea, în raport cu momentul de dezvoltare al artistului respectiv, cu antecedentele lui și cu perspectivele lui, pentru a vedea cum funcționează lucrurile înăuntrul ansamblului, fiindcă altminteri vom face și erori de diagnostic și de ajutorare a poetului"

Radu Boureanu s-a alăturat părerii formulate de Marcel Breslașu și a adăugat că poezia nu trebuie

RADU BOUREANU: Să disecăm poezia?

judecată pe frînturi desprinse din întreg. Fără a fi îngăduitori, tocmai în vederea obiectivității, trebuie să cuprindem totalitatea fenomenului. Numai astfel vom da un sprijin efectiv dezvoltării tinerilor și vom contribui la dezbaterea problemelor majore ale poeziei noastre.

Discutînd despre problemele actuale ale poeziei maghiare din țara noastră, **Erik Majtenyi** a salutat apariția unei generații de tineri poeți care se afirmă acum în paginile revistelor de limbă maghiară. Tendința unică de care este animată creația acestor tineri poeți este reflectarea partinică a realităților noastre socialiste. Erik Majtenyi a discutat în continuare o serie de probleme de creație pe care le ridică producția lirică a unor tineri, ca Szilagy Domokos, Laszlofi Alladar, Fabian Sandor, Herbay Ghizela, Ioan Cipal.

Referindu-se tot la poezia tinerilor, vorbitorul a arătat cu exemple că există, uneori, o neconcordanță între imaginile poetice — frumoase în sine — și conținutul lor. Aceste imagini nu sînt totdeauna cerute de realitatea pe care vor s-o exprime și de aici artificialitatea unor poezii. Erik Majtenyi explică această stare prin faptul că unii tineri și-au dezvoltat în mai mare măsură cultura poetică, neglijînd cunoașterea realităților pe care vor să le cînte.

Referindu-se la poezia tinerilor începători, **Darie Novăceanu** a ridicat problema lipsei de expresie particulară care duce la producții uniforme și fără interes. In replică, tovarășul său de debut, **Ilie Constantin** a vorbit despre trăsăturile originale ale creației colegilor săi, cît și despre atitudinea critică pe care aceștia trebuie s-o ia față de graba și superficialitatea cu care lucrează uneori producțiile prezentate revistelor spre publicare.

Tînărul poet din Iași, **Florin Mihai Petrescu** — arătînd că pe drept cuvînt au fost criticate unele tendințe de evazionism, de superficialitate, prezente în lucrările tinerilor scriitori, — a atras atenția asupra necesității unor discuții care să tragă concluzii în privința creației tinerilor nu pe baza unor poezii izolate, ci pe cunoașterea mai largă a producțiilor autorilor respectivi. Subliniind inițiativa E.S.P.L.A.-ei de a publica tinerele talente în colecția „Luceafărul", vorbitorul a arătat că pe baza unor astfel de volume, care vor cuprinde producții cristalizate, reprezentative, se va putea discuta despre personalitatea unui poet sau a altuia. Tot în legătură cu lucrările tinerilor poeți din Capitală și din provincie au vorbit **Gh. Tomozei, Ion Rahoveanu** și **Horia Zilieru**.

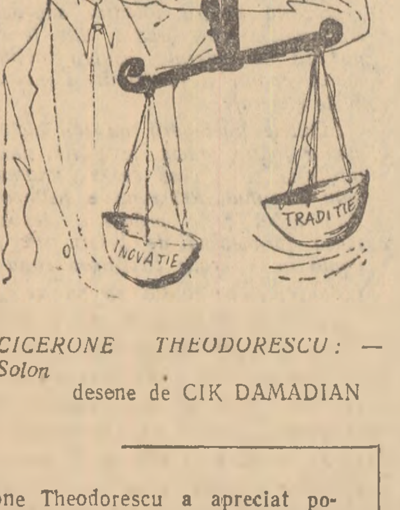

CICERONE THEODORESCU: — Solon

desene de CIK DAMADIAN

In încheierea discuțiilor, Cicerone Theodorescu a apreciat pozitiv nivelul intervențiilor. El a relevat ca aspecte importante ale dezbaterilor schimbul de păreri în legătură cu poezia cetățenească, raportul tradiție-inovație, problema receptivității liricii, problema îndrumării tinerilor scriitori. O trăsătură esențială a discuțiilor este accentuarea ideii că numai printr-o participare intensă la viața poporului, la problemele construcției socialiste, poezia își extrage vigoarea ei nouă. „La acest joc serios, cum definea Goethe arta scrisului, referindu-se la propriul său Faust, nu se poate ajunge printr-un efort întîmplător ci printr-un efort susținut, continuu, un efort în profunzime." Vorbitorul a subliniat în continuare necesitatea publicării volumelor de poezie printr-o mai activă muncă editorială. Este evidentă setea de literatură bună a maselor largi, a iubitorilor de poezie, muncitori și țărani.

Cicerone Theodorescu a arătat rolul important al criticii în îndrumarea poeziei revoluționare. Ar trebui să se continue în presă discuția despre poezia cetățenească și despre raportul între tradiție și inovație în lirica realismului socialist. „Totodată trebuie, cred, să facem mai mult și prin propria noastră muncă poetică și prin articole despre munca poetică, pentru educația artistică, pentru educația sentimentelor tineretului muncitor din țara noastră. Această educație trebuie să urmeze în chip natural celei social-politice, care formează astăzi cetățenii conștienți și devotați."

In continuare, Cicerone Theodorescu, evidențiind însemnătatea sporită a muncii ideologice, s-a referit la raportul ținut la cel de-al III-lea Congres al P.M.R. în care tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej spunea: «In prezent activitatea ideologică, munca de lichidare a înrîuririlor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi și nou». Sînt cuvinte la care e bine să reflecteze fiecare dintre noi, să reflectăm cu toții cît mai adînc"

In încheiere, Cicerone Theodorescu a spus: „Aș dori să ne silim să asigurăm poeziei acel nivel într-adevăr corespunzător cu stadiul înaintat al construcției socialiste și al exigențelor omului nou din țara noastră. Mai mult decît atît, să încercăm să obținem în munca noastră acea realizare artistică menită prin adevărurile noastre, prin frumusețea care le va da expresie, să bucure pe toți prietenii noștri și să întunece pe toți dușmanii noștri din orice parte a lumii. Acesta este și acesta cred că trebuie să rămînă în esență țelul nostru principal."

Poșta redacției

de NINA CASSIAN

Traian Müller, Petroșani, căminul de studenți:

„Ard în contemporana văpaie-
atît de pură.
Metalele din mînă se scutură de
zgură;
Sînt tînăra plămadă crescută de
uzină
Să toarne chipul țării în jerbe
de lumină
Și curg cu valul, mîndru, în firul
care zboară
Să-nască-n-ntuneric, în globuri
mici, comoară...
Mă poartă magistrala prin munții
plini de șoapte
Și noul far ce-aprinde chemări
de foc în noapte
Căușul macaralei, sub cer, în
viu balans,
Cargoul ce-și pornește, greoi,
întîiul dans...
Și sînt în falduri roșii de steag
ce se deschid
Și-s din oțelul tare-al
de
Sînt în cuțitul simplu c
pîine
Și sînt, înv[ă]pălată, a
mele
Ard în contemporana văpa
de
Metalele din mînă se scutu
zg

Desigur, versurile, 2, 3, [...] 13, nasc breșe în tensiunea [...]țională din pricina expr[...] banale, a imaginii comune[...] cît de frumos sună primul [...] și altele încă. Intreg grup[...] poezii dovedește că preocupa[...] dvs. literară nu e un capri[...] superficial — și depinde de [...] ca ea să se transforme [...] profesiune nobilă și prod[...] Simțirea și fantezia sînt [...] handicapate de un vocabul[...] selecționat; mai exact spu[...] cabularul nu e suficient de [...] gat ca să vă puteți extrage [...] el expresiile cele mai adecva[...] gîndirea dvs. poetică depășește [...] la ora aceasta, mijloacele de ex[...]primare de care dispuneți. Acest neajuns se remediază în special prin lecturi; preferați autori v[...]rificați, clasici și contemp[...] și stiluri cît mai variate.

Vreau să mai citez, în [...]nuare, cîteva argumente în [...]voarea talentului dvs.:

„Mi-e drag s-ascult trec
is
In seri de iarnă, cînd le
cum
cu bărbile mulate-n para vet
(Plinăta

„Sună prin flori de salcîm,
s
din orgă de umbre, deasupră
aproap
(Dărui

„Ocean în răscolire și pul
de roua
ai pus în gestul care-a cioplit o
lume nouă..."
(Partid)

„Arinule, sub umbra-ți clopîrțită,
din muguri, picurai răcoare
fină..."
(Mărturisire)

Nu credem că versul popular vi se potrivește. Citiți și prețuiți folclorul, fără însă a-l imita neapărat factura metrică.

Dvs., care spuneți într-un loc cum „tînăr, crește visul florii", faceți din visul dvs. de a deveni poet, o activitate conștientă și susținută — și mai trimiteți-ne versuri.

Grișa Gherghel. „Cîntecul tău la plecare" reprezintă, față de corespondența dvs. trecută, un incontestabil progres. Persistă impresia că nu sînteți un „de[...]butant", în sensul că munca d[...] de pînă acum ar trebui să [...] mere, cel puțin, 2—3 caiete [...] versuri. Așteptăm să ne [...]mați sau nu această impres[...]

Iată și „Cîntecul":

„Trenul a pătruns depărtările
boltite ca un tunel.
Și liniștea se-adună pe urme

cum se adună apa tăiată
vi
inel cu inel.

Imi vine greu să mă-ntorc
și să rup firul subțire
de mătasea privirii urzit,
ce mă leagă de batista al
fluturînd ca un cuvînt n

Despărțirea noastră a fost
Cît plutirea unui pescăru

Intre două bătăi de ari
Undeva, într-un sat d
tu vei descoperi bucuri
deslușind copiilor taine
cu vocea subțire, nem
și privirea surprinzăto

Pe malul unde noi
aruncînd poduri

peste Dunărea cu

eu am rămas să cioplesc
coloane albe ce vor străju[i]
înaltul
— și în suplețea lor verticală
vor dărui și visele noastre".

Ultima strofă n-o reproduc, pentru că e în declin față de restul poeziei. Mai slab, „Cîntecul copilăriei", în ciuda cîtorva secunde de emoție, plătește tribut unor antiteze des întrebuințate, ca și „Viața nouă", de altfel. Aș vrea să fiu bine înțeleasă: nu comparația dintre „ieri" și „azi" e depășită — ci un anumit tip de meditație superficială pe această temă. „Ieri" și „azi" sînt și vor rămîne reperele mersului înainte al umanității. Dar aceste noțiuni merită o analiză care să le facă sugestive și revelatoare. Simplul enunț, îmbogățit eventual c[u] cîteva date sau epitete — schematizează conținutul și le tocește rezonanța.

Paul Traian, raionul Tîrgoviște. Materialul — sumar — se impune, deocamdată, mai mult prin inteligență decît prin sensibilitate poetică. Fără ca aceste însușiri să fie antagonice, vă solicit un număr mai mare de poezii, spre a mă putea pronunța cu un procent sporit de certitudine.

Vasile Răducanu, Constanța. Versificați foarte corect, cu sonorități pline — dar, din păcate, imaginile aparțin recuzitei șabloanelor. Nu lipsește „zaraful", „traficantul de moarte", „bancherul crud" care-și „îngrașă lira și dolarul" — nici întrebările de un retorism uzat, fără reverberație afectivă, ca: „De-ce-au rămas atîți orfani pe lume?", „Cui i-au prilt distrusele cămine? Cui folosiră bălțile de sînge?" etc. Incercați să dați acestei teme complexe și fără moarte — pacea — accentele inedite, proprii personalității dvs.

SPRE ZIUĂ

...ile de la capul ...i ard cu flăcări ... și înalte. Peste ... încrucișate pe ... cineva i-a pus ... crăițe. Buchete ...usuioc înflorit și ...somie stau reze... de o parte și de ... în lungul trupului ... Din cățuia de tă...ioasă de fum urcă ... trasă cu creta prin ...avan, dîra aceea al... și fumul se îm... încăperea. Mirosul ...usuioc și de flori a

... o liniște adîncă și ...b. Uneori liniștea asta ...țirîitul unui greier as... prag sau de pași ...tră să curățe lumînă... ...nlocuiască pe cele care

...a ei flăcările subțiri ...ire neliniștite. Pe pe... ...e — și dîra de fum care ...ia cu tămîie, tremură. ...mintiu al moartei ră... Valeria se ferește să-l ... mult din obișnuință se ... intrat în casa lui ...dată nu și-a ridi... ...pămînt. A făcut tot ...icit, cu privirile ple...cheească și fără să în...potrivire. Numai de ...ma săptămînă, cînd a ...o jumătate de ceas, a ... Mamă-sa a întrebat-o

... S-a întîmplat ceva? ...pe-atunci doar 15 ani. ...surori erau mai mici. ... la stăpîn ca să aibă ... banii care i s-ar ți...te pe mamă-sa. S-a ...neîncrezătoare. Mamă... pînă în clipa aceea ...lui acesta la ea. A ...e de gură:

... mai venit și eu pe...

... voie stăpînii?

...pit uimită. Adică de ...e voie? Nici n-avea cine ... Plecaseră amîndoi la o ...a a rămas singură. I s-a ...r de casă și a venit. De ce ...să le ceară voie pentru asta? ... că tace, mamă-sa a între... ...nou...

... Valerie, ai amuțit? Ți-au ... stăpînii?

...ia și-a mișcat buzele:

... și-a încrucișat brațele pe ...tă:

...nci, cum ai plecat?

...e răspuns, Valeria a izbuc...ns. Și-a astupat fața cu ...ceput să plîngă cu

... ce te bocești?

... era neîndurător și ... mai mult de...

... prindă de ... să le cerî

...t brusc. A ri... ...privire rătă...

...mă mai duc.

... duci?

... bate. Și mi-i

... Dacă ai să ... să rabzi ... am noi. ... și tu ... bată

...

... ți-au înlemnit pi...

... Du-te odată, n-auzi?!... Vrei ... mîna pe ceva...

...a s-a uitat lung la maică-sa, apoi s-a întors și a plecat în fugă. In uliță au năpădit-o iarăși lacrimile.

In primele luni i-a fost mai greu. Onicioaia o pocnea pentru te miri ce. După asta s-a resemnat. A învățat să fie supusă și răbdătoare. Indeplinea orice poruncă, fără să ridice ochii și fără să spună o vorbă. Odată, într-o duminică, a încercat să se mai ducă acasă, dar glasul Onicioaiei a întors-o de la poartă:

— Unde ai plecat, zăbăuco?...

Valeria s-a oprit încremenită.

Onicioaia, de la o vreme, se ținea pe urmele ei ca scaiul. Era înaltă, uscată și neagră. Suferea de-o boală femeiască, și-i intrase în cap că Valeria vrea să-i sucească mințile lui Zamfir Onicel și s-ajungă stăpînă. Nu mai punea mîna pe nimic. Lăsase totul în seama Valeriei. In schimb, se ținea pe urmele ei la fiecare pas și cum o vedea că stă o clipă să se odihnească, o înghiontea:

— Iar stai?! Vrei să faci bucile mari, putoare?!

In ziua aceea Valeria s-a întors tăcută. S-a apropiat de Onicioaia și fără să ridice fruntea a scîncit rugătoare:

— Vreau să dau o fugă pînă acasă... Mi s-a făcut dor...

Onicioaia a privit-o lung, apoi a întrebat cu glas uscat și rău:

— De ce ți s-a făcut dor? De păduchi?!

Valeria s-a strecurat în casă fără nici un cuvînt. Dormea pe-o laviță de lemn în bucătărie. Noaptea, Onicioaia o încuia cu lacătul și-și atîrna cheia la brîu. Valeria ar fi vrut să plîngă, dar n-avea lacrimi. A stat vreme îndelungată cu palmele în poală și cu privirea pierdută într-un punct de pe peretele pe care atîrnau în cuie tot felul de oale.

Acum Onicioaia stă întinsă pe masă. De două zile stă. Mîine va fi înmormîntată, dar Valeria încă nu s-a obișnuit. Dimineața este sculată din somn tot de glasul Onicioaiei: „Mișcă-te, putoare!". „Dă drumu' la păsări!". „Mulge vacile!". „N-ai aprins focul?!" Valeria se grăbește să îndeplinească totul așa cum s-a obișnuit de patru sau cinci ani de cînd stă în casa asta. Glasul stăpînei o urmărește peste tot. Nu face un pas fără să nu-l audă. Și cînd se apropie să schimbe lumînările, i se pare că-l aude: „Lasă-le să ardă bine, nu fă risipă!". Ba am să fac, am să le aprind pe toate! — îi vine ei să spună. Dar nu le aprinde pe toate. Aprinde numai două sau trei. După asta, cînd se uită la buchetele de busuioc și de iasomie sau la cățuia cu tămîie, își dă seama că Onicioaia nu mai poate să-i poruncească. Se gîndește atunci că ar trebui să se bucure, dar nu poate. Nici să plîngă nu poate. Ochii îi sînt uscați și fierbinți. Parcă-i ard. Se lasă în genunchi și bolborosește repede o rugăciune. După asta i se pare că o strigă Onicioaia la treburi. Se ridică repede, speriată. Cînd ajunge însă la bucătărie, își dă seama că s-a speriat degeaba. Onicioaia nu se mai ține pe urmele ei și nu-și mai zăngănește legătura cu chei. Acum cheile sînt la ea. Poate să se ducă oriunde, să intre peste tot. N-o mai oprește nimeni. Nu-i mai spune nimeni nici un cuvînt rău. Zamfir Onicel e altfel, nu-i ca Onicioaia. El nu strigă și nu-i spune că a făcut buci mari. Nu-i spune nimic. Dimineață a deschis dulapul și i-a dat două rochii și-o bluză de mătase. A încercat rochiile. Ii vin bine. Parcă au fost făcute pe ea. Și bluza îi vine bine. E o bluză albastră cu flori albe de mătase. Onicioaia n-a mai îmbrăcat-o de mult. E ca nouă. Și-i așa de moale și caldă! Cîteodată își trece mîna peste ea. Și-o trece încet, cu răbdare, să se convingă că nu visează. In odaia în care zace Onicioaia, se află dulapul. Are o oglindă mare cît ușa. Cînd vine aici să schimbe lumînările, Valeria se întoarce aproape de fiecare dată și spre oglindă. Se vede în ea din cap și pînă în picioare. Bluza o prinde de minune! S-ar privi de dimineață pînă seara dacă nu s-ar teme să n-o surprindă careva. Se fură doar o clipă cu coada ochiului. După asta pleacă mulțumită la bucătărie. Aici a făcut totul lună.

Acum e tîrziu. Cele cîteva bătrîne care au stat în timpul zilei lîngă moartă, au plecat. Ar trebui să se culce, dar parcă nu se îndură să se dezbrace de bluză. I-ar fi plăcut s-o vadă azi maică-sa sau surorile ei mai mici. Ce s-ar mai minuna dacă ar vedea-o îmbrăcată așa. Și Ilie al lui Octav Văluță ar fi trebuit s-o vadă. Dar cu Ilie ce i-o fi venit? De ce s-o vadă? Că doar n-are nimic de împărțit cu el! Nu l-a văzut de astă primăvară. Și-atunci, cînd l-a văzut, n-a schimbat cu el nici-o vorbă! Se întorcea de la cooperativă și el s-a legat de ea.

— Ce faci, Valerie? Te-ai făcut mare! Mă mai cunoști? Auzi colo, ce întrebare!? Dacă îl mai cunoștea? Ce prost! Cum să nu-l cunoască? I-ar fi răspuns ea, dacă n-o striga Onicioaia!

— Hai, mai repede, împuțită!...

Onicioaia stătea în poartă. Cînd a intrat, a pocnit-o cu dosul palmei și-a făcut-o albie de porci.

— Puiță și tîrîtură! Să nu te mai prind cu de-alde Văluță, că-ți fărîm oasele din tine!...

Seara, Ilie a lui Octav Văluță a trecut fluierînd prin dreptul casei. De trei ori a trecut. Ea n-a putut să iasă că o închisese Onicioaia cu lacătul. A doua seară a așteptat să mai treacă Ilie, să fluiere. Dar n-a trecut. N-a mai trecut nici în serile următoare. Niciodată n-a mai trecut. Dacă stă și se gîndește bine, poate că nici n-a fost el! Poate că a trecut altcineva... Și ei i s-o fi părut că-i Ilie! Oricum, chiar dacă n-a fost el atunci, ea tot ar fi vrut să fie văzută în bluza asta... Numai așa, să-i facă în ciudă Onicioaiei! Că-i scotea sufletul ori de cîte ori ieșea în sat și se întîmpla să mai întîrzie. O aștepta în poartă și tăbăra pe ea cu pumnii.

— Te-ai întîlnit cu golanul lui Văluță, tîrîtură! Vrei să ne vinzi comuniștilor! Vindi-ți-ai sufletul satanei!...

Degeaba încerca ea să spună că nu s-a întîlnit cu nimeni. Onicioaia n-o credea.

Valeria stă în picioare lîngă laviță. Din cînd în cînd își trece vîrful degetelor peste florile albe de pe bluză. Pe uliță se aude un huruit de căruță. Cîinii lui Zamfir Onicel sar la gard, cu lătrături furioase. După asta cîinii se potolesc. Huruitul căruței se depărtează. Undeva în celălalt capăt de uliță fluieră cineva. Valeria își simte inima zvîcnindu-i. Rămîne o clipă cu auzul încordat. Apoi se repede afară. Noaptea-i întunecoasă, caldă și tăcută. Nu fluieră nimeni. A fost numai o părere... Prin curte umblă c-un felinar aprins în mînă, Zamfir Onicel. Se uită să vadă dacă-i încuiată poarta. Cei doi cîini se țin după el. Valeria s-a rezemat cu umărul de ușă și privește undeva în noapte. Zamfir Onicel se apropie cu pași greoi. Felinarul aruncă în jur cerculețe galbene. Cînd ajunge aproape, Zamfir Onicel ridică felinarul și întreabă mirat:

— Nu te-ai culcat, Valerie?

Drept răspuns Valeria duce brațul în dreptul ochilor, speriată. Zamfir Onicel lasă felinarul încet în jos și intră în casă. Ii spune peste umăr:

— Vezi, stinge lumînările și culcă-te, că n-o să stai pînă la ziuă.

Valeria îi privește umbra care se înalță pînă în tavan și dă din cap că a înțeles.

Lumînările au ars mai mult de jumătate. Valeria întinde două degete și le stinge pe rînd. De la ultima aprinde un căpețel mai mic să nu bîjbîie prin întuneric pîna la bucătărie. Cînd se întoarce dă cu ochii de Zamfir Onicel. Stă în prag. Are cămașa descheiată la piept. I se văd smocuri roșiatice de păr. O privește, de parcă ar fi beat. Ea își pleacă privirea și se strecoară în tindă. Zamfir Onicel o lasă să treacă. După asta îi spune cu glas răgușit:

— Ce-i cu apa de băut? De ce n-ai avut grijă s-o primenești?

Valeria încearcă să-și oprească tremurul mîinii în care ține lumînarea. Ingînă încet:

— Aduc alta îndată...

Pașii lui Zamfir Onicel se îndreaptă greoi spre odaia cea mare. Valeria ia găleata și dă fuga la fîntîna în colțul ogrăzii. Găleata-i plină cu apă, dar ea o varsă și scoate alta proaspătă. Afară-i zăpușeală. Din fîntînă răzbește o boare răcoroasă. Valeria își umezește ușor tîmplele. După asta, respiră parcă mai în voie. S-a speriat degeaba. Au speriat-o privirile lui. N-a mai privit-o niciodată așa. Oare cum poate să fie așa proastă și să-și închipuie cine știe ce prăpăstii? Dacă era mai cu băgare de seamă, și schimba apa la timp, nu l-ar fi zis nimic! Nici așa nu i-a zis nimic, s-a uitat numai...

După ce lasă găleata, Valeria umple o cană cu apă și se îndreaptă spre odaia cea mare. Inainte de a intra se oprește o clipă. Obrajii îi ard și inima îi bate cu putere. Zamfir Onicel stă pe marginea patului. Ișî freacă părul de pe piept și parcă așteaptă ceva. O așteaptă pe ea cu apă de băut. Ca să-și potolească bătăile inimii, Valeria bea puțină apă din cană și trece pragul. Zamfir Onicel rămîne nemișcat. Parcă nici nu i-ar fi auzit pașii. Ea se apropie cu sfială și-i întinde cana:

— Am adus apă proaspătă...

Zamfir Onicel îi ia cana din mînă și-i spune fără s-o privească:

— Adă-mi și pentru picioare niște apă.

Valeria simte că-i fuge din obraji tot sîngele. Oare ce are de gînd? Vrea s-o pună să-i spele picioarele? Primul lucru pe care l-a făcut cînd a venit în casa asta, a fost să aducă apă, s-o încălzească și să spele picioarele lui Zamfir Onicel. După aceea, în fiecare seară îl descălța și-i spăla picioarele. Cînd îi scotea ciorapii o izbea în nări o duhoare grea. După ce isprăvea cu picioarele trebuia să-i spele și ciorapii și să aibă grijă ca pînă dimineață să fie uscați. Abia după vreun an a scăpat de chinul acesta. Nu-i mai dadea voie Onicioaia. Il spăla singură.

Zamfir Onicel bea puțină apă, apoi își ridică ochii:

— N-ai auzit ce ți-am spus?

Valeria își pleacă fruntea și mai mult. Ar vrea să-l întrebe dacă să-i încălzească apa, dar parcă n-are glas. O să i-o aducă rece! Vara totdeauna se spală cu apă rece. In ușa bucătăriei se oprește fără să știe de ce. Pe obraji i s-au prins niște fire subțiri de păianjen. Incearcă să le îndepărteze, dar nu izbutește. După asta își dă seama că-i numai o părere. Obrajii i-s reci, ca de gheața. Și-i prinde în palme să și-i încălzească și se căznește să-și aducă aminte pentru ce a venit încoace.

— Ce faci acolo? N-ai de gînd să mai vii?

Glasul răgușit al lui Zamfir Onicel o face să tresară. Toarnă repede apă în lighean și se grăbește să i-o aducă. Zamfir Onicel s-a descălțat singur. Valeria îi așează ligheanul la picioare. După asta se lasă în genunchi și își suflecă mînecile bluzei. Zamfir Onicel o oprește:

— Lasă, nu-ți boți bluza... In seara asta am să mă spăl singur...

Ișî lasă picioarele în apa rece, și geme mulțumit. Valeria se ridică și vrea să plece.

— Stai colea, pe marginea patului, și-ascultă ce-am să-ți spun.

Valeria îl privește lung. Nu se așează. Zamfir Onicel își plimbă picioarele prin ligheanul cu apă. Parcă a uitat de ea. Zîmbește. Și-a adus aminte de ceva sau îi face plăcere să-și poarte picioarele prin apa rece. Valeria nu poate să-și dea seama. După o vreme, Zamfir Onicel își aduce aminte de ea. Cînd o vede tot în picioare o întreabă mirat:

— De ce nu stai? Stai, nu te sfii... Ceea ce am să-ți spun, are să te bucure...

Valeria se așează pe-un scaun fără să-și ia privirile de la el. Zamfir Onicel zîmbește iar. Ișî privește picioarele și zîmbește. Apoi își ridică ochii spre Valeria. Chipul i se aspreşte. Rostește răgușit:

— Am hotărît să te iau de nevastă, Valerie...

Valeria face ochii mari. S-ar ridica să fugă, dar n-are putere. Mîinile și picioarele îi sînt parcă înțepenite.

Zamfir Onicel rîde:

— Nu-i așa că nu prea te-așteptai la atîta noroc? Fii liniștită. Norocul ți l-ai făcut singură. Ești harnică și supusă și nu-ți trebuie nimic altceva. S-a întîmplat să fii și frumoasă. Asta-i bine. Frumusețea înflorește o casă, dar n-o face și îmbielșugată.

Zamfir Onicel își scoate picioarele din apă și stă cu ele pe marginea ligheanului să i se usuce. Văzînd că Valeria tace, o întreabă surprins:

— Nu spui nimic?

Valeria continuă să-l privească cu ochii mari ca și cînd nu i-ar fi auzit întrebarea. Abia după asta, își dă seama și-și pleacă încet fruntea:

— Trebuie s-o întreb pe mămuța...

— Mă-ta știe. N-are nimic împotrivă. I-am plătit tot ce-i datoram pentru tine. Pe deasupra i am dat și trei hectare de pămînt, cu acte-n regulă, să n-aibă nici-o îndoială. Dacă dă bunul dumnezeu și se schimbă vremurile, actele astea nu sînt bune de nimic. Pămîntul e tot al nostru. Trei hectare de pămînt fac mai mult decît o pereche de boi...

Valeria stă încremenită pe scaun. Zamfir Onicel se ridică:

— Ei, ce zici?

Face cîțiva pași spre fereastră. Se mișcă greoi și ursuz. Valeria îl privește buimacă. Pereții încăperii s-au depărtat, ori au dispărut cu totul. In fața ochilor ei n-a rămas decît ceața groasă a lui Zamfir Onicel și umerii rotunzi și slăninoși. Ce să-i spună? Intrebarea asta i s-a cuibărit în minte și i-a alungat parcă toate gîndurile. Incearcă să și le-adune, dar nu poate. Zamfir Onicel se oprește la un pas de ea. O prinde de umeri. Ea tresare. Dar numai în ea tresare. Umerii îi rămîn neclintiți. Mîinile lui Zamfir Onicel i se par grele ca niște maiuri. O strîng tot mai tare și pieptul lui dezgolit și păros i se apropie de obraz. Buzele îi ating, fără voie, părul acela aspru și ud de sudoare. Atingerea asta o cutremură. O trezește parcă dintr-un vis urît. Obiectele din odaie prind dintr-o dată contur. Zamfir Onicel o tîrăște spre pat. Are chipul roșu, iar ochii i s-au bulbucat ca la broaște. Valeria încearcă să-i scape dar brațele lui o țin ca într-un cleşte. Ea se zbate, apoi începe să-l lovească cu pumnii în față. Zamfir Onicel se oprește descumpănit. Strînsoarea slăbește. Valeria se smulge din brațele lui și aleargă la bucătărie. Aici, se închide pe dinăuntru cu zăvorul, se lasă jos și începe să plîngă. Plînge încet, fără suspine, pînă cînd simte că nu mai are lacrimi. Tîrziu, spre ziuă, adoarme cu spatele rezemat de ușă. Are un somn agitat. Mai degrabă o toropeală cu tresăriri și vise. I se pare că trebuie să meargă cu Zamfir Onicel să se cunune. E îmbrăcată într-o rochie albă de mireasă cu voal subțire și lung pînă în pămînt și cu șuvițe lungi de beteală aurie. Alături pășește Zamfir Onicel. Poartă costum negru de sărbătoare și-n piept o floare mare, roșie. Se uită mai bine la el și-și dă seama că-i neras de două sau trei săptămîni. Așa cum umblă el de obicei. Vrea să-l întrebe de ce nu s-a ras, dar tocmai atunci apare Ilie al lui Octav Văluță. Se uită la ea și-l face cu ochiul. Apoi o întreabă:

— Ce faci, Valerie? Te-ai făcut mare!

Ea îl lasă pe Zamfir Onicel și vrea să se ducă spre Ilie.

— Unde te duci? o întreabă Zamfir Onicel. Nu-ți dau voie! Ești de-acum a mea pe veci! Am dat pentru tine trei hectare de pămînt! Nici o pereche de boi nu fac atît!

De undeva apare și Onicioaia care strigă:

— Treci la treabă, putoare... Unde vrei să pleci?! Treci la treabă...!

Valeria sare în sus, speriată.

In geamul bucătăriei se zărește o lumina tulbure, fumegăioasă. E lumina cu care-i obișnuită să se trezească în fiecare dimineață. Asta o liniștește, parcă. Scoate de sub laviță coșul cu știuleți de păpușoi. Trebuie să pregătească grăunțe pentru păsări. Desface cîteva boabe, apoi dă coșul la o parte și se ridică. Ișî strînge lucrurile într-o broboadă și se îndreaptă spre ușă. Inainte de a trage zăvorul se mai uită o dată să vadă dacă nu i-a rămas ceva.

Cînd ajunge în uliță își leagă basmaua sub bărbie și se îndepărtează de casa lui Zamfir Onicel, c-un mers neobișnuit la ea, hotărît și calm

Costache ANTON

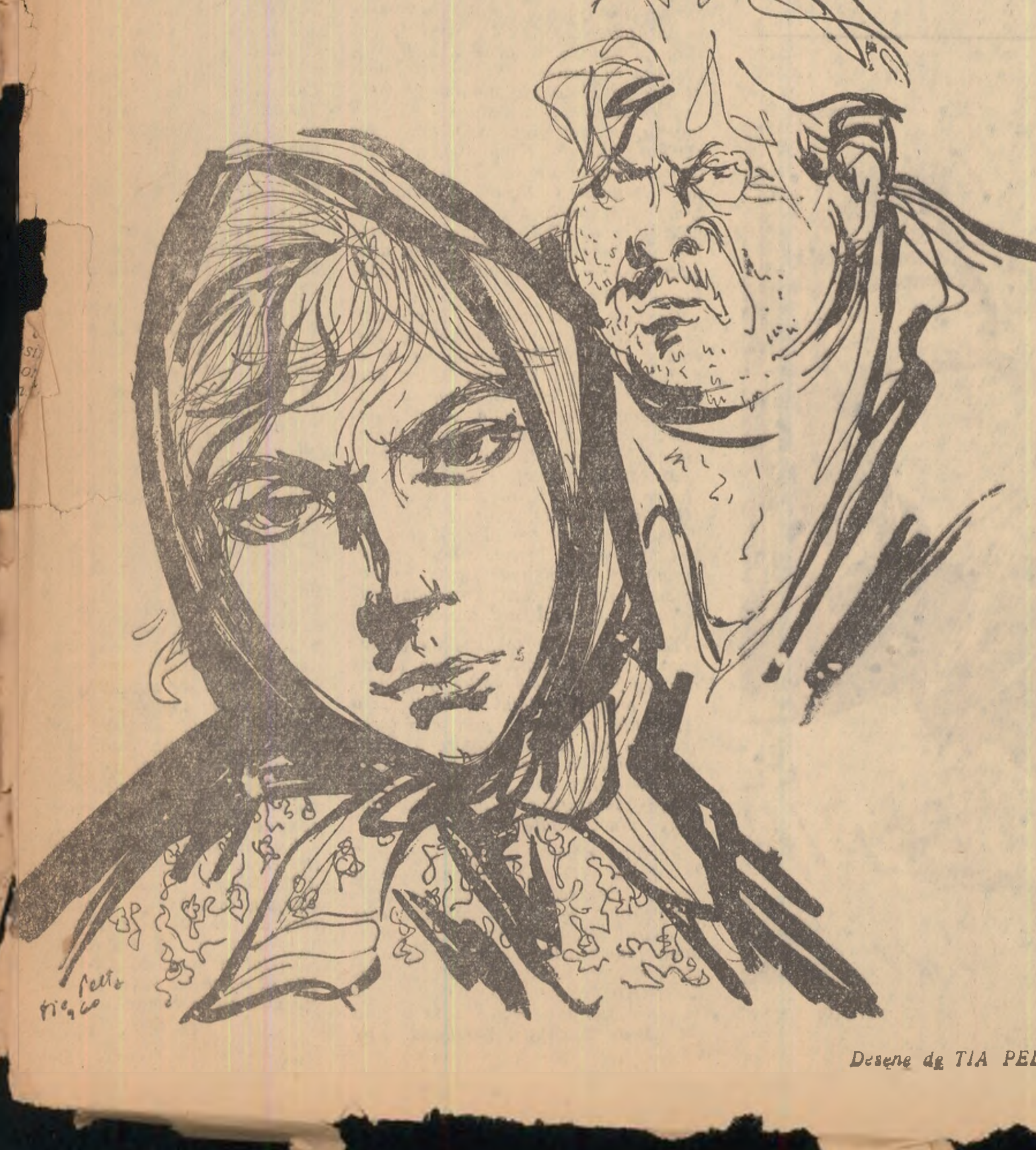

Desene de TIA PELTZ

Și aici se schimbă BĂRĂGANUL

Țăndărei

Forfotă de oraș. Șosea asfaltată, bariere, mașini și motociclete și autoturisme, în drum spre litoral; magazine, alimentare, aprozar, grădină de vară cu taraf de lăutari, o casă de cultură inaugurată la 23 August 1960, două G.A.C.-uri, un G.A.S., un S.M.T., o fabrică de cărămidă în construcție, — iată Țăndăreii anului 1960.

De mulți ani se ține aici un tîrg sezonier. Mulți ani atît a fost. Veneau țărani din Hagieni, din Sudiți, din Giurgeni și Bucu — să-și vîndă grîul, caii și pepenii. Trenurile străbăteau platoul Bărăganului, în mers domol, trecînd încolo, spre Lunca Dunării. Erau Țăndăreii un tîrg dăruit de Bărăgan din belșug cu praf cu noroaie, vînt și secetă. Cîteva date aride dar necesare pentru înțelegerea istoriei lui: în 1947 s-a făcut electrificarea comunei; în 1953 s-a radioficat. In 1957 comuna a fost colectivizată în întregime împreună cu regiunea Constanța din care face parte. In 1958 a început construcția fabricii de cărămidă; în 1959 a fost asfaltată șoseaua spre Hîrșova. In 1961 vor începe alte două construcții: a fabricii de pîine și a fabricii pentru valorificarea produselor lactate. Tot din 1961, fabrica de cărămidă va începe să producă.

„Luptăm pentru mărirea producției la hectar, pentru ridicarea nivelului economic al Bărăganului, pentru modernizare și înfrumusețare. Colectivizarea am terminat-o de doi ani" — se mîndrește președintele Sfatului Popular. Și mai departe, alte planuri: construcția centrului civic al comunei, cu blocuri, magazin universal, sfat popular și casă de cultură, cu ateliere pentru cooperativele meșteșugărești — și canalizare.

Aici se ridică un oraș al Bărăganului viitor. Și poate că începutul a fost făcut în 1958 — 30 iunie — cînd a început construcția fabricii de cărămidă. De atunci Țăndăreii trăiesc două vieți — una cu forfota treierișului, a semănatului și culesului; alta cu forfota de șantier. Pe cîmpuri se ară, se seamănă, colectiva „Kirov" își vestește realizările și fruntașii; aici, în zarea pustie, singuratică, își face loc silueta masivă a fabricii, impunîndu-și conturul ei neobișnuit acestui cer prea jos, prea cuminte.

Colo, cei ce se apleacă deasupra sapei; dincolo, camioanele care aduc utilaje și mașini moderne.

De o parte oamenii cîmpului — plugarii, ducînd grija ploilor, a zăpezilor, a grîului semănat și recoltelor; de altă parte muncitorii — țărani care învață să toarne betonul, să stăpînească mașina și electricitatea. Nu s-a tras hotar între plugărie și fabrică. Oamenii trăiesc un început tulburător, interesant, cu totul nou în Bărăgan. In perioada treierișului, în săptămîna record, vin președinții colectivelor să-i cheme pe oamenii cîmpului-muncitori. Și Bărăganul pătrunde pe șantier, își clatină grînele coapte și cheamă... Chemarea sună în hale și ateliere: s-a copt grîul. Trebuie să mergem să-l culegem. Ai noștri nu mai pridid esc... Și electricienii, fierarii-betoniștii, asfaltatorii, montorii proaspăt calificați își șterg mîinile de ulei, de ciment și se duc să culeagă grîul. Incă simt ale lor și sapa și utilajul modern al fabricii noi. Demarcația nu s-a făcut aici între țăran și muncitor. Intr-o parte pămîntul se ară, se seamănă, se culege și se cheamă pămînt; în cealaltă parte pămîntul a trecut prin foc, prin eprubete, a fost strîns în formule chimice și se cheamă argilă galbenă și argilă albastră. Mîna țăranului și aceea a muncitorului țăran ia pămîntul, îl strînge, îl fărîmițează și-l simte la fel de mult al lui, fie că va deveni pîine, fie că va deveni cărămidă și țiglă pentru case. Revoluția a început cu un fir întins pe cerul Bărăganului pentru lumină electrică, cu tractoarele, cu calificarea țăranilor pe șantiere, cu descoperirea argilei albastre într-o eprubetă...

Verticala îndrăzneață

Locuitorii din Țăndărei spun: șantierul nostru; spun: fabrica noastră. Dimineața pe șoseaua asfaltată trec bicicletele. Unii trec spre colective, alții spre șantier. Șerban Ion, Barbu Ion, tovarășul Crăciun—secretarul organizației de bază a șantierului — și mulți alți muncitori sînt localnici. Aici — fabrica. In mai puțin de doi ani s-au înălțat și halele spațioase, pregătite pentru arderea pămîntului și sălile de presă și cele pentru transformatoare, pentru ventilatoare, sălile-laboratoare din care, la apăsarea unui buton, vor fi puse în funcțiune toate mașinile care vor ridica, vor așeza, și vor asuda în locul omului. Electricitatea va trece prin toate aceste mașini, prin toate aceste procese, făcînd din pămînt cărămizi, țigle, blocuri ceramice cu goluri interioare — materia primă necesară industrializării prefabricate.

Blocuri, castele de apă, stații de pompare a apei, cantină, linii ferate, fabrica propiu-zis, sînt aproape gata.

Prefabricate, beton armat, cărămizi, oameni acționînd asupra materiei și viziunea clară, simplă, a conducerii partidului și aceste hărți ale țării, făcute la cea mai înaltă scară astfel încît locul cel mai depărtat și mai neînsemnat să se vadă, să se schimbe odată cu întregul...

Ascult explicațiile inginerului constructor Nuțu: „Va fi fabrica cu cel mai modern utilaj din țară; vor lucra oameni cu înaltă calificare: curent de înaltă tensiune"...

In fața cuptoarelor îmi aduc aminte de cărămidarii de demult ai Bărăganului. De soarele care ardea lutul și mîinile cărămidarilor, de pămîntul frămîntat, frămîntat prelung, sub soarele care părea că-i frămîntă la fel și la fel îi frînge în forme aspre și-i arde...

Mi-aduc aminte de femeile care duceau, clătinîndu-se, pămîntul în tiparele de lemn, îl duceau sprijinit de pîntec. Văd cărămizile ude, înșirate pe lîngă fîntîna cu cumpănă, din care oamenii scoteau apa — sute, sute de căldări pe zi — și cuptoarele rudimentare și focurile acelea, zi și noapte, aprinzînd zările Bărăganului — și sudoarea oamenilor și respirația gîfîitoare și încordarea mușchilor și tăcerile acelea de Bărăgan, de zori, cînd cărămidarii se tîrau spre bordeiele săpate în pămînt să se odihnească, lîngă cuptoarele roșii, transparente, în care focul se sfîrșește încet...

Și în locul acestor ruguri și eforturi care storceau vlaga din oameni, văd sălile de comandă — un buton, o mînă care comandă — și pămîntul e frămîntat, e presat, e tăiat, e ars...

A apărut aici, la marginea Țăndăreilor, o zidărie nouă, neobișnuită. Peisajul cu pămînt cafeniu și cer vechi, a primit rîsul roșu al cărămizilor. Orizontul calm, rotunjindu-se spre alt orizont și spre alt orizont, într-o curgere domoală de cîmpuri și ceruri — a primit verticala îndrăzneață a primului coș de fabrică.

Florența ALBU

Stiluri și tendințe în proza tinerilor

(Urmare din pag. 1)

ganului, eroii săi fiind implîntați nu numai în realitatea socială, ci și în cea etnografică și folclorică. Amintiți-vă din „Ningea în Bărăgan", umorul gros cu care povestește cum dădeau flăcăii, iarna, cîinii în „jujău", ori cum în noaptea de lăsata secului strigau cîte o „olelie" fetelor rămase nemăritate.

Adăugați că scrisul lui are o anumită brutalitate, ceva neșlefuit, crud, care-l prinde, pentru a înțelege ce afirmasem la început că povestirile sale sînt interesante, atrag pe cititori.

Maniera pe care am discutat-o pune însă pe autori în fața unor reale dificultăți de creație. Căci, orice s-ar zice, cînd te oprești numai la situații excepționale, povestirile, pentru a putea fi crezute de cititori, trebuie să se caracterizeze printr-o puternică trăsătură de autenticitate. Or, sînt cazuri cînd Fănuș Neagu, fie din superficialitate, fie captivat de elementele spectaculoase, de suprafață, atentează la legile veridicității.

Astfel se întîmplă cu povestirea care dă titlul ultimului său volum „Somnul de la amiază". Miezul acțiunii îl constituie tot incidente tari: Trifan Morogan este silit să-și mărite fata vitregă dîndu-i ca zestre casa din Brăila, deoarece Toma Hanu, viitorul cuscru, a aflat secretul prin care își agonisise el averea în trecut și al afacerilor pe care le învîrte în prezent ca administrator al morii din Bojia. Se adaugă dramatismului împotrivirea fetei care este în dragoste cu instructorul de partid Mohreanu.

Fănuș Neagu îndrumă însă conflictul pe o linie facilă. Toma Hanu vine în pețit. Urmează un chef descris cu mult colorit. Imbătat de țuică — „lacrima amantei", cum o botează el, admirativ — are gust de aventuri erotice, dar ajunge să cadă pe o movilă din cîmpie. Morogan vede cu bucurie cum din cauza dogoarei soarelui se aprinde iarba porcului și fumul otrăvitor îl învăluie pe musafir. Sosește însă instructorul de partid și Papa Leon care sting buruienile. Autorul îl va înfățișa pe Morogan rîzînd și țopăind și va termina solemn: „Trifan Morogan innebunise". Fără nici o pregătire, fără o justificare psihologică, efectul e de parodie.

Un aspect mai complex îmbracă slăbiciunile altor povestiri care nu știu pentru care motiv au primit aprobări totale din partea criticilor. De exemplu: „Cantonul părăsit". Autorul narează peripețiile unui proaspăt absolvent de facultate, repartizat într-un sat din Bărăgan, deși ținuse morțiș, avînd veleități literare, să lucreze în vreo redacție din București.

Coborît pe terenul faptelor obișnuite, Fănuș Neagu nu se simte parcă în largul său, e stîngaci — vezi, de exemplu, cît de palidă e relatarea modului în care tînărul profesor ajută viața culturală a satului. Acesta este, poate, motivul pentru care introduce, și aici, cîteva elemente de senzațional. Lilica, directoarea școlii, este fiica unui hoț de cai, omorît în bătăi de jandarmi. Eroul o văzuse ultima dată, prin 1944, cînd sora Lilicăi, măritată cu fiul unui primar, prinsă pe cînd voia să se iubească cu un soldat, fusese împușcată. O reîntîlnește în acest sat unde locuiește soldatul acela, devenit tatăl ei adoptiv. Dar, Lilica mai are o dramă: în urmă cu cîțiva ani, trei bandiți o siluiseră în „cantonul părăsit", pentru activitatea ei în lupta pentru colectivizare.

Toate acestea, luate în sine, nu ar nemulțumi dacă autorul ar converti în imagini interesante și evenimentele obișnuite din viața profesorilor. Altfel, ele fac o notă distonantă, par introduse din afară, atrăgînd atenția tînărului prozator că trebuie să sesizeze și dramatismul interior al vieții diurne, excepționalul din ceea ce este obișnuit.

(Ca o dovadă a superficialității la care poate să împingă această manieră, cităm schița lui Vasile Rebreanu „Ochii" apărută recent în „Tribuna" — o facem cu regret avînd o deosebită stimă, pe care am exprimat-o în diverse ocazii pentru talentul acestui prozator. Schița face parte dintr-un grupaj dedicat vieții minerilor, dar în loc să lumineze aspecte inedite ale acestei importante problematici, autorul glosează liric pe motivul ochilor albaștri ai eroului care se asemănau cu ochii unui muncitor ucis în masacrele de la Lupeni. Este un pretext simbolic, dar, vai, cît de facil!) Aș vrea să spun cîteva cuvinte și despre schița lui Pop Simion „Cățeaua", apărută în numărul 9 al „Vieții Romînești". Nu fac referiri la întreaga creație a autorului, deoarece are sub tipar un volum de nuvele care s-ar putea să adauge o notă nouă profilului său. In orice caz, „Cățeaua" s-ar zice că inaugurează o nouă fază în scrisul lui Pop Simion. El caută să depășească etapa transcrierii faptelor brute din realitate, orientîndu-se către o proză de sugestii, de corespondențe tainice, țesute în jurul faptelor povestite.

In schiță nu-l interesează descrierea faptului ca atare, care se încadrează tot în cele „tari": o femeie ucide un neamț cu andreaua din păr — gestul este numai pomenit, pe primul plan stînd atmosfera în care are loc această răzbunare. (Bărbatul Tudosei Fătului fusese executat de nemți pentru nesupunere la munca tranșeelor). Există o muzicalitate a textului care dovedește progresul survenit în arta de prozator a lui Pop Simion.

Dar autorul a căzut victimă propriului său procedeu artistic, împingînd lucrurile pînă acolo că această întîmplare din ultimul război pare a se petrece în atmosfera specifică a unei balade, ceea ce lasă o ușoară impresie de anacronism. (Aceasta și pentru că există unele hiaturi în planul veridicității psihologice — nu se sugerează credibil procesul care produce nebunia femeii).

Această problemă a tonului exact al narațiunii nu se realizează atît de ușor. Amintesc cît de mult s-a frămîntat Liviu Rebreanu pînă a găsit ritmul epic adecvat situațiilor din „Ion". Este vorba, în ultimă instanță, de supunerea la obiect, problemă care se ridică cu și mai multă ascuțime pentru autorii care cultivă împrejurările extreme, neobișnuite, care în orice clipă pot să cadă într-un romantism demonic, într-un senzaționalism ieftin, ori într-o poetizare facilă.

Totodată, această manieră o... însă și posibilitatea relevării s... cite a dramatismului și poe... realitate. Condiția reușitei ... contactul permanent cu ... asupra acestor problem... de creație originale ... lui vom reveni și c...

MAXIMILIAN SCHULMAN — „Proba de oțel"

DIN NOU DESPRE NICOLAE VELEA

Și noi, criticii, prea risipim adjectivele. Cînd trebuie să semnalăm un eveniment literar mai neobișnuit constatăm că între timp am epuizat aproape toată muniția. Sînt întrebat: de ce se acordă atîta importanță lui Nicolae Velea care a scos abia primul său volum de proză? Nu lipsește mult ca să fiu învinuit de recidivă în apologie sau de spirit de confrerie redacțională (Velea lucrează și el la „Gazeta literară"). Ei bine, trebuie s-o spun: consider că povestirile reunite sub titlul „Poarta" nu reprezintă un debut oarecare și critica are chiar datoria să depună zel în „lansarea" unui prozator înzestrat.

Într-un articol anterior stabileam o filiație de motive literare între Nicolae Velea și Marin Preda. Este o direcție a dezvăluirii psihologiei omului simplu — revelație de bogăție! — pe care a inaugurat-o realismul socialist. Trebuie totuși să precizez din nou că disponibilitatea aceasta pentru definirea stărilor sufletești, în raport cu mișcările sociale, pentru analiza dialecticii bucuriei și a durerii, se manifestă la Velea într-un mod specific. Dacă Ilie Moromete era un om senin, vesel, cu imense resurse de exuberanță, și de aci sforțarea lui de a apăra starea de liniște voioasă, la Velea eroul este mai chinuit, anxios, cu numeroase crispări, năzuind să protejeze o fărîmă de liniște, obținută trudnic. Ne referim bineînțeles la povestirile din volum care depășesc zona copilăriei, în special la „Bucurie" și „Întîlnire tîrzie".

Lui Velea îi plac oamenii care-și examinează pornirile sufletești, prețuind și conservînd, prin prelungirea lor, prin evocări repetate, clipele de beatitudine. Nu sînt înzestrați cu o fire combativă, se simt adesea slabi în fața năvalei realității și apelează atunci chiar la semne prevestitoare superstițioase ca să cîștige siguranță. (Învățătoarea din povestirea „Bucurie" găsește de pildă o corespondență între tulburările ei sufletești și pluta înălțată în fața porții). În inimile acestor oameni, capitalismul a lăsat răni adînci și abia acum ei trebuie să învețe alfabetul încrederii și al solidarității umane. Comunicarea lor cu cei din jur este îngreunată de aprehensiuni, părerile le exprimă adesea prin refracție, adică în alt punct decît cel scontat, spre a nu se expune, spre a nu se etala. Obsesiile umilințelor de altă dată stînjenesc aderarea la lumea nouă, fiindcă ei leapădă anevoie vechile neliniști. Infirmitatea lor este aceea că nu știu să se bucure. Scriitorul susține că există o artă a bucuriei, o artă care cere exercițiu și asupra acestui fenomen se oprește cu insistență.

Întîlnim trăsături înrudite la protagoniștii celor două povestiri. Velea descrie la fiecare procesul de amortizare a bucuriilor, desfășurat metodic, ca o tactică de evitare a deziluziilor ulterioare. Un lung șir de înjosiri și adversități în orînduirea defunctă au provocat o stare de continuă crispare. De aceea un prilej de satisfacție este întîmpinat și acum cu prudență. Învățătoarea din povestirea lui Velea propune un întreg mecanism de distilare a fericirii, spre a preîntîmpina eventualele dezamăgiri. Bucuria trebuie dozată, chibzuită, împărțită cu zgîrcenie. („E drept că așa bucuriile nu mai aveau răsucirile amețitoare din tinerețe care te făceau să uiți totul, dar pe de altă parte, dacă ele se dovedeau înșelătoare sau după ce ele treceau, nu mai urmau nici prăbușirile dureroase de atunci"). Numai în Edenul copilăriei a fost posibilă dăruirea fără rezerve, — timo invocat și în această povestire, legată astfel de cele precedente; de atunci efuziunile sînt supuse unei supravegheri severe, deoarece investiția de energie sentimentală, dovedită zadarnică, produce tragediile cele mai adînci. Încă odată, așadar, tema uciderii copilăriei de către prozaismul brutal burghez. Ce atrofiere a sufletului uman, rezultat al unei triste experiențe sociale, această cernere a bucuriilor!

Socialismul permite și renașterea „artei bucuriei". Cum se sfarmă chingile, cum este eliberată bucuria din sclavie? Prețuirea de care beneficiază, în epoca nouă, bătrîna învățătoare, rechemată în munca pedagogică, destinde vechile încruntări. Este un moment de entuziasm sufletesc, care nu mai solicită măsurile de prevedere, ajunse ritual. Pe chipurile celorlalți ea citește recunoștință și admirație. S-a instaurat un climat de cordialitate, de respect și încredere față de omul onest, conștiincios, talentat. De aceea zăgazurile sînt inutile, bucuria nu-i mai aparține ei, ci colectivității. „Adică era tot a ei, dar se rezema în alții. Și ea se bucura acum de bucuria celorlalți". Un sentiment al puterii — prin solidaritatea cu poporul — distruge inhibițiile. O solidaritate a bucuriei, cu neputință în altă orînduire.

Dacă în această povestire transformarea învățătoarei are un caracter oarecum linear și se utilizează iarăși imagini de simbol (pluta — liniștea), „Întîlnire tîrzie" se distinge printr-o desfășurare profund realistă, cu intuiția modificărilor de conștiință. Aparent, în cazul lui Vilă, eroul povestirii, procesul de valorificare a bucuriei se petrece invers. Eroul păzește o liniște cucerită, statornicită, o liniște însă vulnerabilă, fiindcă se reazemă pe o eroare. Pe parcursul narațiunii, amenințarea decimării iluziilor devine tot mai cumplită. După ce eroul luptă disperat ca să alunge năluciile spaimei, se convinge la un moment dat de eșecul fatal și adoptă procedeul tergiversării, ca să amîne pe cît posibil deznodămîntul. Duce chiar un joc ciudat cu sine însuși, de derutare a propriei vigilențe, învăluind adevărul, ignorînd conștient existența primejdiei. Ce fel de liniște apără cu atîta înverșunare eroul lui Velea? Vilă era un om blînd, docil, sensibil la orice aluzie ofensatoare. După o viață de umilințe și-a găsit un relativ echilibru, acum în vremea nouă, vremea stimei pentru om, vremea respectării demnității. Numai că anii de silnicie i-au măcinat sufletul; el s-a baricadat în fața vieții, ca în fața unui asediu, privind cu circumspecție agitația din afară. Liniștea limitată, fragmentată, pe care o ocrotește n-o poate astfel păstra. El nu se poate emancipa de prejudecata suspiciunii; nu e în stare să se explice limpede, deschis cu femeia pe care o iubește. Prietenul lui, Tudor Lecca, instructor de partid, îi dezvăluie pricina discordiei („Da, între voi doi s-a pus pămîntul și v-a chinuit"). Dramele blestemate ale setei de pămînt capătă aici un ecou tulburător prin repercusiunile lor asupra dragostei.

Precipitata năruire a liniștei este admirabil prezentată în „Întîlnire tîrzie". Sînt ravagiile produse de vechile deprinderi, de suspiciune, de opacitate la chemările altora, de zbatere singuratică, lipsită de încredere și îndrăzneală, deprinderi ale robiei, care au contaminat și oameni înzestrați. Apare tragică surparea liniștei la Vilă, omul care nu poate înțelege deplin, în toate compartimentele vieții, innoirea Revoluției. Năucit de sfărîmarea dragostei — eroul se ferește acum nu de o forță străină, ci de conștiința adevărului în el, de recunoașterea crudei situații. Parcă imploră cruțare și favoarea de a se menține încă o vreme în iluzie. În scena finală, cînd nimic nu mai poate fi escamotat, Vilă tot mai încearcă să întîrzie înțelegerea.

Se relatează astfel detaliat invazia suferinței asupra unui om care, înfricoșat de consecințele despărțirii de femeia iubită, se străduie încă să se amăgească, se agață de detalii neutre, zăbovind asupra lor, ca să deruteze propria durere. Toată vîltoarea sufletească se concretizează în mișcările fizice, după cum notează scriitorul. O anumită poziție a corpului corespunde încă printr-o concordanță a inerției, vechii liniști, asediată din toate părțile. Orice deplasare în spațiu schimbă parcă și echilibrul psihic, aduce și revelația exactă a prăbușirii. „Așa e, du-te, încuviință Vilă fără să se ridice, parcă temîndu-se că dacă s-ar fi ridicat, ar fi întîlnit undeva sus, în aer, înțelegerea durerii de care se păzea". Acuitatea observațiilor ține de paroxismul luptei pentru amînarea înțelegerii, pentru alungarea gîndurilor decisive. Cînd rezistența se arată zadarnică, eroul trăiește senzația redescoperirii, cu alte simțuri parcă, mai pătrunzătoare, mai rebele, a mediului înconjurător în raport cu starea lui psihică. „Apoi odaia a stat din jocul ei și toate au venit [illegible] lor. Vilă a văzut atunci ceea [illegible] mai văzut niciodată în via[illegible] ceva pe care el îl numea în g[illegible] lui — aerul odăii. S-a uitat la [illegible] la scaun, la dulap, la pat și [illegible] lovit de înfățișarea aceea [illegible] și nerușinată pe care o au [illegible] care, deși sînt de față la du[illegible] rămîn nepăsătoare și batjocor[illegible]

Apreciem c[illegible] gice la [illegible] reacții, c[illegible] notații ge[illegible] un sens [illegible] a mișcări[illegible] este conti[illegible] pămîntului [illegible] nevinovați, [illegible] prevenim în[illegible] jul sufletes[illegible] fața vieții [illegible] sentimenta[illegible] adevărului [illegible] tare. L-am [illegible] înfățișarea [illegible] cu un mar[illegible] vare. Oamenii [illegible] sînt plenare, [illegible] și fermitate, [illegible] socialiste, reve[illegible] tral în paginile [illegible]

Pe scriitor [illegible] sortul moral al [illegible] racterizările lui [illegible] totdeauna implicit [illegible] tuțile analizei psi[illegible] un simț al pitoresc[illegible] grăvirea ambianței [illegible] tul frust al lumii [illegible] povestirile lui Vel[illegible] toare prin sonorita[illegible] lor: „Te găsiși și tu [illegible] la foc, să întrebi", [illegible] rachiu la pisici de [illegible] tanii de comportare, [illegible] Mitu Plotogea cam a[illegible] repetînd la orice ocazie [illegible] asta e: nu e!"; sucit[illegible] provocînd efecte comice [illegible] scrisoarea Panaitei Cadin[illegible] complicate de conștiință, [illegible] sorturi bogate sufletești, [illegible] în acest cadru de vigo[illegible] tate!

Nicolae Velea este un [illegible] rei generații noi, cresc[illegible] realismului socialist.

S. [illegible]

Problematica intelectualului în „Scrinul negru"

Prin Bietul Ioanide și Scrinul negru, G. Călinescu a inaugurat o nouă tradiție în zugrăvirea problematicii intelectualului — și acesta e un merit peste care nu ne e permis să trecem cu ușurință, pe care nu-l putem sublinia îndeajuns. De reținut de la început că în Bietul Ioanide și în Scrinul negru, accentul nu cade pe reflectarea fenomenului inadaptabilității, așa cum, îndeobște, s-a procedat în literatura ce dezbatea pînă acum problematica intelectualului, deși, în primul volum, inadaptabil este însuși eroul principal, arhitectul Ioanide, prin prisma căruia sînt supuse unui atent examen toate celelalte personaje. (Faptul că autorul adoptă, în general, și în Scrinul negru, optica lui Ioanide, are și repercusiuni negative, deoarece Ioanide, deși s-a dezis de multe dintre prejudecățile sale mai vechi și mai ales s-a convins că acestea erau prejudecăți, e încă un personaj care n-are înțelegerea cea mai adecvată a problemelor, un personaj care trebuie mereu amendat, cenzurat, privit el însuși cu un ochi critic, prin prisma oamenilor celor mai înaintați). Accentul cade, în primul roman, pe denunțarea vechii intelectualități burgheze care, conștientă sau nu, a profitat de proasta întocmire socială, și căreia îi revine o mare răspundere în fascizarea țării. În al doilea roman, urmărindu-i pe aceștia, în noile condiții sociale, autorul pune accentul pe integrarea în societate a inadaptabilului de ieri, adică a lui Ioanide.

Din ambele romane lipsește o singura categorie de intelectuali, categoria celor care nu și-au plecat capul în fața stăpînirii, n-au fost dispuși să facă concesii — s-au împotrivit cu toate forțele lor fascismului. Dacă în primul roman neglijarea acestei categorii se mai putea întrucîtva explica, în cel de al doilea ea are repercusiuni foarte serioase. Nu e de loc întîmplător că însăși evoluția lui Ioanide e eludată și că arhitectul e prezentat de la un început în noua ipostază, deși devenirea lui constituie, dacă nu ne înșelăm, procesul cel mai interesant, atît din punct de vedere social, cît și scriitoricesc. Scriitorul nu putea descrie trecerea eroului său de pe poziția turnului de fildeș pe o poziție înaintată, fără să arate influența pe care intelectualii comuniști de valoare, de o valoare egală arhitectului, au exercitat-o asupra sa. Cum, însă, el nu se preocupă de loc de acești intelectuali care au contribuția cea mai substanțială în făurirea noii culturi sociale, a ratat posibilitatea de a înfățișa etapele evoluției lui Ioanide, rolul conducător al intelectualității comuniste în revoluția culturală (pe care însă intenționează să-l sugereze prin Dragavei), a ratat totodată posibilitatea de a-l aprecia pe Ioanide cu exigența ideologică necesară și de a arăta influența exercitată de partid asupra celorlalți intelectuali.

Spuneam că, deși în Bietul Ioanide accentul nu cade pe descrierea fenomenului inadaptabilității, eroul principal este un inadaptabil. Cu un corectiv: un inadaptabil la alt nivel, mult superior celor pe care îi întîlneam în operele realismului critic. La un nivel superior, fiindcă Ioanide nu e o epavă, el nu iese zdrobit din luptă, iar în fața lui nu se pune problema de a alege între sinucidere și resemnare. Mai întîi, Ioanide n-avea o situație materială precară: era profesor la școala de arhitectură, primea, în anume împrejurări comenzi bine retribuite, poseda nu numai mijloace pecuniare strict necesare pentru a-și asigura independența morală, ba chiar avea posibilitatea de a da recepții fastuoase. În societatea pe care o frecventa, deși era privit ca un ins [illegible] iudat, și era, nu o singură dată, o[illegible]iectul bîrfelilor și al intrigilor cole[illegible]or și „amicilor" săi, se bucura to[illegible] de anumite favoruri, avea pres[illegible] și adesea era nu numai adulat, [illegible]iar sincer admirat.

[illegible]abilii erau totdeauna niște [illegible]e plan erotic; din acest [illegible]dere Ioanide nu s-a aflat [illegible] o postură care i-ar fi [illegible]lexe de inferioritate; [illegible]ri e în situația de a [illegible]e descurce printre [illegible]hiar cînd îngenun[illegible] femei, are senti-

mentul că îi poruncește și, efectiv, o domină.

Ce ne îndreptățește atunci să vorbim despre Ioanide ca despre un fost inadaptabil, dacă el avea în societatea veche o poziție bună pe care și-o putea ameliora fără să facă nici un fel de concesii principiale? Imprejurarea că Ioanide trăia intens drama de a nu se putea realiza ca artist în societatea burgheză, societatea aceasta, călăuzită de setea profitului maxim, fiind, prin esența ei, profund ostilă artei, creației. Ca atare în pofida aparențelor, Ioanide era un ratat care, cînd nu se deda unor planuri himerice, încerca să se consoleze cu unele realizări minore ce-l acaparau dar nu-l mulțumeau. Un ratat, mai

PUNCTE DE VEDERE

ales fiindcă n-avea nici o perspectivă, nu putea afla nici o soluție și era posedat de regretul că nu s-a născut în altă epocă (a Antichității, a Renașterii). De aci mizantropia lui, ostilitatea sa față de mediul în care trăia, dibaci mascată din motive de ordin pragmatic. Ostilitate justificată și de faptul că vechea societate, împotriva căreia nu se putea apăra în mod serios, l-a înstrăinat de propriii săi copii, pe care mai tîrziu avea să-i piardă fizicește chiar.

Inadaptabil, Ioanide e cu totul original față de precursorii săi pentru că, prin existența sa, se demonstrează artistic că societatea burgheză, chiar asigurînd o viață onorabilă unora dintre intelectuali, nu-l poate satisface decît cu riscul ca acesta să se dezică de esența sa. Și lucrurile sînt cu atît mai convingătoare cu cît Ioanide — spre deosebire de predecesorii săi — nu e un abulic și nici un om slab de înger, ci unul care știe să lupte cu viața, în felul său însă, și să suporte cu demnitate orice suferință. În acest sens, o comparație cu delicatul medic Hergot, care prin lipsa sa de voință, prin concepțiile sale domestice, prin toată comportarea sa, e un inadaptabil de tip vechi, ar fi concludentă.

Scrinul negru nu ne prezintă modul cum Ioanide, inadaptabilul de ieri, s-a integrat noii societăți, modul cum s-a transformat dintr-un mizantrop într-un intelectual optimist ce servește poporul. Ni-l prezintă pe Ioanide gata integrat, privindu-se astfel de posibilitatea de a reliefa forța ideilor socialiste.

Integrat în sensul că, societatea oferindu-i condițiile optime pentru a-și valorifica potențele creatoare, el se poate realiza, nu mai are, deci, nimic să-i reproșeze, ci, dimpotrivă se simte îndatorat față de ea. Integrat în sensul că a renunțat să mai considere arta pe care o practică un joc gratuit, că a devenit conștient că trebuie s-o folosească pentru ridicarea standardului de viață, satisfacerea și dezvoltarea gustului pentru frumos al celor mulți; de asemeni, în sensul că, în genere, profesează opinii demofile și condamnă izolarea sa de ieri. Integrarea unui astfel de intelectual în noua viață socială constituie prin ea însăși unul din cele mai frumoase și convingătoare elogii ce se poate aduce socialismului. (Autorul vrea să ni-l prezinte pe Ioanide ca pe un geniu. Reușește întrucît ne sugerează vastitatea preocupărilor sale intelectuale — e un tip de Renaștere —, și grandoarea planurilor sale. Nu izbutește, însă, în măsura în care arată că toate lucrările sale îi reușesc foarte lesne, aproape fără efort, în măsura în care sînt eludate chinurile creației. Dacă s-ar fi acordat mai puțin spațiu preocupărilor erotice ale lui Ioanide și mai multă atenție eforturilor creatorului, cu siguranță că am fi trăit mult mai puternic sentimentul că ne aflăm în fața unui geniu)

Dar autorul încearcă să demonstreze că nu e vorba numai de o integrare, ci de o identificare. Aceasta e credem, semnificația faptului că Ioanide e antrenat în toate lucrările capitale, că se simte răspunzător de tot; de asemeni, acesta e sensul atentatului împotriva arhitectului, menit să demonstreze că el e un luptător de primă linie. Pînă și experiența arhitectonică dintr-un sat ține să vorbească despre această identificare. Cu toate acestea, demonstrația nu e

îndeajuns de convingătoare. Și nu numai fiindcă arhitectul apreciază noua orînduire dintr-un unghi oarecum individualist, ca un organism menit să-i asigure lui comenzi (vezi în acest sens și opiniile lui Marin Preda) din „Viața Românească", nr. 9/1960 și nu numai fiindcă are relații accidentale cu membrii clubului aristocratic. Dar, mai ales, fiindcă fenomene sociale care, în cazul identificării, ar fi trebuit să-l preocupe îndeaproape nu intră în sfera intereselor sale. El nu simte, bunăoară, obligația să contribuie la transformarea altor intelectuali, să accelereze devenirea celor aflați încă pe poziții mai înapoiate, dar ține să se justifice în fața doamnei Farfara, pentru abandonarea vechilor sale poziții. Mai mult încă, Ioanide practică încă un soi de aristocratism. Conștient de unele îndatoriri (și aceasta demonstrează integrarea sa), el are însă foarte acut sentimentul că, asemeni unui mare senior, i se cuvin foarte multe. De aci și spiritul său de indisciplină, anarhie, pe care singur și-l recunoaște. El nu e interesat decît de sine, de efectul pe care îl poate produce. Și aceasta nu numai în materie profesională sau erotică, ci și civică. Apoi, față de reprezentanții autentici ai orînduirii, Dragavei, bunăoară, sau Cornel, are o atitudine oarecum protectoare, de înțelegere, o înțelegere în care intră și o doză de respect, dar și o anume distanță. El îi privește pe aceștia ca pe un soi de elevi care trec cu bine examenul la care-i supune și îi apreciază nu atît ca luptători, cît ca oameni cărora din punctul de vedere al civilităților nu le-ar putea reproșa nimic nici aristocrații. Raportul e oarecum inversat, fiindcă, firesc ar fi fost ca Ioanide să treacă examenul în fața „elevilor" săi, care au concepții superioare de viață. De aceea, cele mai multe personaje prezentate din mediul muncitoresc sau al activiștilor sînt convenționale.

Că anume rămășițe ale unei concepții aristocratice despre cultură nu au fost înlăturate din conștiința lui o dovedește și împrejurarea că, într-o epocă în care din sînul maselor se ridică atîtea talente, el nu vede ivindu-se artiști într-adevăr geniali decît din rîndurile aristocrației declasate (Cuoly), uitînd că, și în condițiile vechii orînduiri, nu această clasă putredă l-a dat pe Creangă sau pe Brîncuși. Manifestă iarăși o grijă cu totul exagerată pentru prințișorul Filip, odrasla Hangerliilor, pe care nu știe cum să-l convingă să renunțe la ideea de a presta o muncă manuală și să se dedea muzicii. Nu e iarăși întîmplător că Gaittany, oportunist clasic și de cea mai joasă speță, care menține nu numai relații mondene cu clamul aristocratic, dar încearcă să introducă dușmani de clasă în tot soiul de funcții, e privit de Ioanide cu mult mai multă simpatie decît micul burghez Sufletel care, rămînînd un timorat, e din multe puncte de vedere mai apropiat și mai util noii orînduiri. Dar Gaittany e aristocrat și, argument suprem, îl stimează pe Ioanide.

Că nu poate fi încă vorba de o reală identificare între Ioanide și noua orînduire o dovedește însăși împrejurarea că arhitectul n-a conștiința acestor lipsuri și nu poate lupta ca să le lichideze, iar nimeni nu i le arată, Dragavei și ceilalți tovarăși fiind, la rîndul lor, orbiți de admirația totală pe care Ioanide le-a stîrnit-o.

Ar fi absurd să-i fi cerut autorului să-și fi prezentat eroul într-un stadiu mai avansat, fenomenul de care se ocupă fiind interesant în toate fazele sale. Dar nu e mai puțin adevărat că acest stadiu nu putea și nu trebuia prezentat, să spun așa, ca punctul terminus al acestui proces dialectic. Ca atare, autorul trebuia să se distanțeze mai mult de eroul său, să nu adopte optica lui, ci să-l cenzureze prin comentar, sau, și mai bine, prin existența unui alt erou, de preferință intelectual, întru totul înaintat, comunist. Atunci nu numai optica ar fi fost alta, dar și tabloul mediilor intelectuale din perioada pe care o străbatem, mai complet, mai nuanțat, mai exact, deci mai adevărat.

Eugen LUCA

GH. ȘARU — „Lectură în metrou"

(Din expoziția „Imagini de călătorie din U.R.S.S.")

Tineri scriitori

VASILE NICOROVICI

Departe de tovarășii de generație și de îndeletnicire, Vasile Nicorovici întrunește, prin încercările sale operative de a descifra în faptul cotidian semnele majore ale epocii, cîteva din calitățile reporterului literar prin excelență.

Ceea ce învederează cele mai bune dintre lucrările sale și anume: „400 de zile în orașul flăcărilor" — suită de tablouri, din Hunedoara socialistă, „Oltenia petroliferă", „A fi inginer..." „Meridianul de foc" etc. este interesul pasionat pentru peisajul industrial, preocuparea de investigare socială și umană, în mediul muncitoresc din centrele în care bătălia pașnică pentru progresul tehnic se însoțește în chipul cel mai direct cu lupta pentru formarea noii conștiințe, comuniste. Din acest punct de vedere, Nicorovici, ispitit de sinteze, de imaginile globale, de ansamblu, spre a sugera perspectiva afirmării noului, ofensiva transformărilor înnoitoare, ruperea de un trecut vegetativ și integrarea în ritmul impetuos al construcției ce caracterizează întreg întinsul țării, practică de obicei cercetarea monografică. Nu vom întîlni la Nicorovici comentarii despre realitatea zugrăvită (deși incursiunile de ordin istoric și moral nu lipsesc) ci mai puțin portrete minuțios întocmite sau evocări „pitorești". Pitorescul, ca element de culoare, revelator pentru destinul sau locurile pe care reporterul vrea să le pună în lumină, nu este ocolit. Dovadă, biografia lui Victor Pal, căruia Nicorovici îi consacră în cartea sa un întreg și captivant capitol. Fostul seminarist devenit oțelar hunedorean, și încă unul de frunte, nu se putea să nu-l atragă pe scriitor. În avaturile unei asemenea existențe reporterul descoperă o sursă bogată de poezie și, mai mult poate, un argument convingător despre modul în care munca descătușată și demnă oferă personalității umane condițiile adevăratei ei înfloriri. Dar Nicorovici acordă numai în subsidiar un loc pitorescului. Pe primul plan rămîne reconstituirea sobră, fără artificii decorative sau excese lirice (tonul exaltat este cu consecvență evitat) a proceselor ce alcătuiesc dinamica vieții noastre sociale. Revoluția socialistă a ivit în loc gol orașe de mare viitor (Onești, Victoria, Săvinești), a ridicat regiuni împovărate de sărăcie la treapta belșugului („Oltenia petroliferă") sau le-a scuturat din inerția patriarhală și mucegăită în care le ținuse regimul burghez spre a le reda activității economice susținute și avîntului cultural.

Ce face în asemenea împrejurări reporterul? El reface îndeobște, succint și sugestiv, fizionomia lor de odinioară, mizeră și întristătoare, spre a măsura prin contrast înfățișarea și dimensiunea lor actuală. Apoi, sistematic și cu aplicație, Nicorovici reconstituie în etape drumul dezvoltării unui sat la proporțiile sale de azi cînd e cunoscut ca o cetate a chimiei (Onești, Borzești), sau ne face să asistăm la efortul solidar al unui colectiv de muncă în care simpli oțelari, ingineri și activiști de partid colaborează la perfecționarea procesului tehnologic („Oțelarii sînt prometei?").

Tendinței spre tablouri de anvergură i se asociază în ultima vreme preocuparea de îmbogățire a modalităților artei reportajului. Extinderea experienței creatoare prin depistarea unor căi noi de investigare a realității devine în cazul de față procedeu de studiu dar și prilej de reliefare a raporturilor sociale necontenit inoite din realitatea obiectivă.

Recentul reportaj „A fi inginer..." (G. L. nr. 41 crt.), o anchetă-eseu despre frumusețea profesiei de inginer petrolist, se înscrie, cum spuneam în cadrul căutărilor de a lărgi cercetarea fenomenelor reprezentative din viața noastră. Aparent, lipsa detaliului concret, a oricărei indicații portretistice sau toponimice, pare a fi o lacună de concepție, rezultatul unei

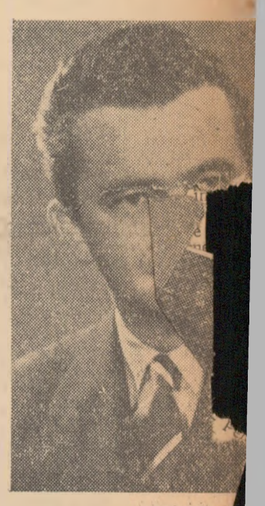

limite de investigare. De[illegible] tajul schițează cu sigura[illegible] unei cunoașteri detaliate [illegible] a implicațiilor ei socia[illegible] le și psihologice, proce[illegible] rii unei categorii largi [illegible] nice crescute de partid [illegible] opera măreață de des[illegible] structiei economice e[illegible] ces la îndeplinire, [illegible] nice străbat drumul [illegible] rii lor ca oameni [illegible] frontul pașnic al [illegible]

Poezia muncii [illegible] care amănunt al l[illegible] gesturile, sentim[illegible] întregind un po[illegible] contestată vigoare [illegible] derațiile sînt expuse sobru [illegible] evitîndu-se descrierile sau [illegible] rile în afara strictei necesit[illegible] tul e poziție: fără a cădea [illegible] gie „A fi inginer..." devine [illegible] odă a eroismului civic și a [illegible] conștient.

Menținerea la o proble[illegible] semnificații politice și [illegible] pare a fi deci unul dintre [illegible] lui Nicorovici. După cum [illegible] el încearcă să-l atingă, pe [illegible] simplități a stilului și a [illegible] ținut bogat în date i[illegible] geografice și economice, [illegible] slujească generalizării a[illegible] mărite. Dar străduința salu[illegible] rului reporter de a fi pe[illegible] ostentație și de a asimila [illegible] perienței lui Geo Bogza, a[illegible] stigiu exercită asupra [illegible] de generație o fascinație c[illegible] la pastișă, nu s-a soldat [illegible] cu un succes integral. Cu[illegible] nei arii social-umane cît [illegible] și surprinderea unor aspec[illegible] cotidiană nu implică c[illegible] abolirea fanteziei, a reveri[illegible] să evite facilitatea sau c[illegible] declarativă, însemnările lu[illegible] păcătuiesc uneori prin us[illegible] alt plan, intenției de a de[illegible] oamenii sînt cei care fac [illegible] lizările descrise îi răspund[illegible] număr de siluete creion[illegible] dar foarte puține portrete [illegible] prime pregnant frumusețe[illegible] ce însuflețesc masele de [illegible] muncii, patosul lor creator. [illegible] efect, numărul foarte redu[illegible] luri memorabile, deși rep[illegible] prima modalitate de a cun[illegible] omului nou, înainte ca el [illegible] creația epică de anvergură [illegible] asupra unor amănunte, în [illegible] care ele duc la concluzii d[illegible] general, este justificată. [illegible] lor exagerată creează une[illegible] nedorită de sărăcie, de pr[illegible] zultatul fiind astfel c[illegible] scontat.

Este limpede că păstrîn[illegible] țile caracteristice, arta rep[illegible] a lui Nicorovici nu va av[illegible] cîștigat, însușindu-și o ma[illegible] versitate de procedee, reun[illegible] de studiul sociologic și raid[illegible] portretul și eseul ca moda[illegible] bile să valorifice ideile pe c[illegible] rul vrea să le comunice.

H.

TEATRUL CU CELE MAI TINERE CADRE

Ne-am adresat artistului poporului Costache Antoniu, rectorul Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică „Ion Luca Caragiale", rugîndu-l să ne vorbească despre activitatea teatrului cu cele mai tinere cadre de actori, Teatrul Institutului.

Activitatea teatrală a studenților noștri este destul de veche. Încă de acum patru ani, absolvenții plecau în lungi turnee prin țară. Ultimul turneu a fost în vara aceasta, imediat după terminarea examenelor. S-a prezentat piesa lui A. N. Ostrovski „Nu este totdeauna praznic".

Importanța acestor turnee a fost deosebită. Studenții au putut să ia contact cu scenele teatrelor din țară, scene pe care unii dintre ei urmau să joace. Contactul cu publicul a constituit un bun examen, o verificare a posibilităților actorilor, aplicînd pe concret învățămintele căpătate în Institut.

Începînd din acest an, se mărește perioada de învățămînt de

Convorbire cu Costache Antoniu, artist al poporului, rectorul Institutului de Artă Teatrală „I. L. Caragiale"

la patru la cinci ani, studenții noștri urmînd să facă o practică actoricească mai îndelungată.

– V-am ruga să faceți cîteva precizări.

– Programul de studiu teoretic și de măiestrie se aplică primilor trei ani. În anul patru, studentul devine actor al Teatrului Institutului, avînd posibilitatea să interpreteze o gamă variată de roluri, și dezvoltîndu-și astfel personalitatea.

Experiența profesională acumulată în timpul unui an era însă insuficientă. Mărindu-se timpul de studiu la cinci ani, actorul-student va putea să evoluieze cu mult mai bine. În anul patru manifestările artistice sînt pregătite pe colectivele claselor. În anul cinci însă ele se vor bizui pe o participare generală, indiferent de clasa la care au învățat studenții distribuiți.

Vreau să precizez că această serie care va absolvi Institutul în anul următor este foarte numeroasă – cincizeci și cinci de studenți – și în același timp e înzestrată cu remarcabile calități actoricești, avînd o pregătire teoretică.

– V-am ruga să ne expuneți pe scurt cum este făcută pregătirea teoretică a studenților.

– În afara cursurilor obișnuite din planul de învățămînt se țin și conferințe teoretice deosebite; iată tema cîtorva dintre aceste prelegeri: „Obiectul și specificul artei contemporane", „Spiritul contemporan în interpretarea teatrului clasic", „Tradiție și inovație în arta spectacolului", „Etica actorului", „Sistemul lui Stanislavski și elementele lui", „Conștiința socială a actorului", „Acțiunea scenică și acțiunea verbală", etc.

– După terminarea Institutului absolvenții vor pleca în teatrele din țară în colective mai mari sau în grupuri mai restrînse?

– După cum vedeți, numărul absolvenților va fi foarte mare. Ei vor pleca în colective mai mari sau mai restrînse, după necesitățile teatrelor din regiuni. Experiența pe care am avut-o ne-a dovedit că este mult mai eficace pentru buna dezvoltare etico-profesională ca plecările la teatrele din regiuni să fie făcute în colective mai mari.

Dorința noastră este ca o parte din viitorii actori să rămînă în Capitală pentru a forma un nou colectiv teatral. Așa cum în Institut am urmărit evoluția lor, dorim ca să-i vedem cum vor crește într-un teatru unde vor juca numai ei sub îndrumarea regizorilor. Cred că rezultatele care s-ar obține ar fi dintre cele mai bune. Dar aceste deziderate aparțin viitorului.

– Cum se va desfășura activitatea teatrală a Institutului?

– Spectacolele Teatrului Institutului de la Sala Casandra nu vor mai fi sporadice, ci vor căpăta un caracter permanent. Se va juca în fiecare seară, cu excepția zilei de marți. Repertoriul teatrului nostru este foarte bogat, vom avea cam două premiere pe lună.

– Ce repertoriu veți prezenta?

– După „Seara Alecsandri" și „Reportaj cu șireangul de gît", urmează clasa profesorului Moni Ghelerter care va interpreta piesa autorului argentinian Cuzzani „Centrul înaintea a murit în zori", apoi „Inspectorul de poliție" de Priestley, clasa Dina Cocea. Un spectacol pe facultate va prezenta artistul poporului Ion Finteșteanu cu piesa lui I. L. Caragiale „O scrisoare pierdută"; după care vom reprezenta „Steaua fără nume" de M. Sebastian și „Secunda 58" de Dorel Dorian în interpretarea clasei Moni Ghelerter. Urmează un alt spectacol pe Institut cu „Othello" de Shakespeare pe care-l pregătește Gh. Dem. Loghin. Lista o încheie deocamdată „Livada cu vișini" de Cehov clasa Ion Finteșteanu.

– Cum se pregătesc spectacolele?

– Studenții repetă, ca orice actor profesionist, o jumătate de zi. Trebuie menționat îndeosebi elanul și dăruirea care-i caracterizează, febrilitatea căutării de mijloace noi de expresie artistică. Spre exemplu, un spectacol ca „Reportaj cu șireangul de gît" a fost pregătit în circa o lună. Repetițiile au început odată cu deschiderea anului școlar și premiera a avut loc la începutul lui noiembrie. În tot acest timp nu a fost neglijată nici una din îndatoririle studențești. Cred că acest fapt poate constitui un exemplu grăitor.

– Scena de la „Casandra" nu este încăpătoare pentru desfășurarea unui asemenea repertoriu?

– Nu numai că este prea mică, dar în curînd va fi cu totul încăpătoare. La anul, cînd în afara pieselor păstrate din acest an, repertoriul va spori, ajungînd la 15 premiere, sala și scena vor deveni nesatisfăcătoare. Ne propunem să trecem într-o nouă sală. Atît munca de pregătire și prezentarea spectacolelor, se vor putea face în condiții optime.

– Cărui public se adresează spectacolele Teatrului Institutului?

– Marilor mase. Teatrul nostru, din punct de vedere material, are un plan de venituri ca orice teatru profesionist. Am dori însă ca, la spectacolele noastre, să participe un număr mai mare de studenți de la celelalte facultăți. În acest scop am luat legătura cu Universitatea C. I. Parhon, cu Institutul Politehnic și cu alte institute de învățămînt superior.

Studenții vor continua să facă deplasări cu spectacolele lor la Casa de Cultură „Grigore Preoteasa", în fabrici, întreprinderi și în gospodării colective din preajma Bucureștiului.

Avînd un continuu contact cu publicul, ascultînd păreri și văzînd reacțiile spectatorilor, vor putea să-și desăvîrșească măiestria artistică.

Menținerea contactului permanent cu viața, cu spectatorii, neizolarea actorului, sînt condiții absolute ale dezvoltării lui etico-profesionale, pentru a deveni un bun artist-cetățean".

REP.

Roadele colaborării cu autorul

Noțiunea de colaborare este inerentă specificului muncii teatrale. Ea poate îmbrăca diferite forme: colaborarea între actor și regizor, actor și decorator, actor și creator de costume etc.

Poate că mai există oameni care își închipuie că un autor dramatic, după ce a predat lucrarea sa teatrului, mai ia contact cu ea doar ca spectator în seara premierei. De cele mai multe ori, autorul este unul dintre colaboratorii cei mai importanți și prețioși ai colectivului teatral.

Sînt însă întîlniri în munca teatrală care depășesc ceea ce în mod normal se cheamă colaborare între autor și creator și tocmai din această pricină rămîn de neuitat. Așa s-a întîmplat cu piesa „Intoarcerea" de Mihai Beniuc unde prezența autorului a stat neobosită alături de eforturile colectivului nostru. Faptul că „Intoarcerea" prezintă spectatorului etica modului de viață comunist, faptul că în această lucrare dramatică publicul nostru de azi regăsește personaje pe care le cunoaște din viață, cum este și eroul interpretat de mine, Savu Dalea, a impus necesitatea reprezentării acestei lucrări într-o formă scenică deosebit de pregnantă și sugestivă. În sarcina noastră a stat să dăm viață unor eroi contemporani a căror viață se împletește cu munca, eroi umani adînci și complecși. În colectivul de lucru s-au dat sugestii, s-au emis păreri. Numai o lucrare interesantă poate suscita discuții aprinse. Este de relevat înțelegerea cu care Mihai Beniuc a primit sugestiile noastre ale tuturor și aportul considerabil, dăruirea sa și înțelegerea pe care a arătat-o tuturor solicitărilor noastre. În ceea ce mă privește, am plecat de la premiza că Savu Dalea nu trebuie să aibă nimic din zgura altor eroi pe care i-am interpretat de-a lungul carierei mele. De data această spectatorul trebuia să se regăsească pe scenă. Deci nu puteam folosi mijloacele de expresie și de interpretare pe care le-am folosit în arhitectura altor eroi ca Răzvan, marchizul de Posa, Horia, Claudius, etc. Savu Dalea este un om al zilelor noastre. Eram perfect de acord cu regizorul Ion Olteanu, sub a cărui îndrumare am realizat munca mea artistică, atunci cînd îmi spunea, referindu-se la prezența mea ca actor în spectacol: „Caută să nu-mi dai impresia că ești eroul principal. Fii simplu. Exprimă gîndurile cu cele mai simple mijloace. Nu fi ostentativ „eroul". Fii „omul" cu toate

Septimiu Sever, Ștefan Ciubotărașu, Petre Gheorghiu și G. Măruță într-o scenă din piesa „Intoarcerea" de Mihai Beniuc

frămîntările, cu toate șovăielile, calitățile și defectele lui. Spectatorul nu trebuie să-și spună cînd intri în scenă: Iată eroul principal al piesei".

N-a fost prea ușor. Majoritatea personajelor pe care le-am jucat au respirat tocmai acest lucru. Răzvan, Posa, Horia, și alții sînt eroi prin excelență, prin însăși substanța lor și n-am ce le face! Dar Savu Dalea nu este și el un erou principal? Ba da! Dar eroismul său este deosebit. Este omul nou în toată complexitatea lui. Știam și eu ca și regizorul Ion Olteanu că în crearea lui Savu Dalea, reacțiile exterioare trebuiau să fie subordonate celor interioare, că dacă nu izvorau în mod organic din starea psihologică, ele nu puteau tinde spre interpretare artistică veridică ci spre formalism. Actorul transmite spectatorului ideile autorului prin concepția regizorului. Iată pentru ce colaborarea între acești trei factori este atît de importantă.

De-a lungul diverselor etape ale muncii noastre discuțiile și ciocnirile nu au lipsit. Dar acest fapt inerent unei munci de colaborare activă a făcut ca munca noastră colectivă să capete o răspundere solidară. Concepția stimulatoare și inovatoare a regizorului, bazată pe sensurile adînci ale textului dramatic a pus în fața colectivului nostru probleme complexe dar care trebuiau redate cu mijloacele de expresie cele mai simple. De aceea fiecare repetiție însemna o etapă nouă în munca de pregătire a spectacolului nostru. Tendința și dorința noastră era ca spectacolul să devină o dezbatere la care spectatorul să participe, să se integreze în acțiune. Cadrul decorului semnat de G. Ștefănescu a ajutat din plin realizarea unui stil unitar al spectacolului.

Colectivul nostru a primit cu foarte multă căldură a doua lucrare dramatică a poetului Mihai Beniuc. Actorii care au colaborat la realizarea acestui spectacol, în roluri mici sau mari, au căutat să aducă pe scenă nu numai sensurile dramatice ale textului ci și suflul plin de avînt al valoroasei sale creații poetice. Și dacă în spectacolul nostru există viață, ritm, poezie și oameni cu credința și năzuințele lor, desigur că spectatorul va primi cu aceeași dragoste și încredere nu numai textul poetico-dramatic al lui Mihai Beniuc dar și munca noastră, căreia noi ne-am dăruit.

Septimiu SEVER

ÎNAINTE DE PREMIERA

Peste două săptămîni Teatrul Național „Ion Luca Caragiale" din București va prezenta noua comedie „Siciliana" a dramaturgului Aurel Baranga. Piesa va fi desigur analizată în revista noastră atît în cronica spectacolului bucureștean cît și în alte articole. Pînă atunci am crezut că este potrivit să adresăm autorului „Mielului turbat" cîteva întrebări. Redăm convorbirea:

— Tovarășe Baranga, v-am ruga să ne spuneți cîteva cuvinte despre ultima d-voastră lucrare dramatică.

— „Siciliana" e o comedie cu o geneză îndelungată. Era intitulată, într-un proiect anterior „Bastonul de mareșal", prima versiune căpătînd un relief de comedie lirică, în anul 1957. Ceea ce m-a preocupat de la început a fost surprinderea unei secvențe de viață dintr-o lume care îmi este apropiată printr-un contact cotidian: tineretul zilelor noastre. O cunoaștere temeinică mă îndrituiește să spun că acest tineret al acestor zile ale noastre este incontestabil infinit mai bun și mai valoros decît corespondentul său din generațiile anterioare. Aceasta în pofida unor spirite lamentate și lamentabile, alarmate inutil de ceea ce l-a fost întotdeauna inerent tineretului: o oarecare frondă, o cîtime de bravadă. Dacă știi să dai de o parte, însă, atitudinea de circumstanță voit teribilistă, vei găsi în tineretul nostru un spirit pur, demn de respect. S-ar părea că cele spuse pînă aici vin în contradicție cu eroii „Sicilienei". Este o contradicție aparentă. „Siciliana" mi se pare cea mai limpede dintre piesele mele. Am intitulat-o în mod impotrivit (iartă-mi cutezanța apropierii) ca și cînd ai spune că „Hamlet" se ocupă cu problema tineretului danez. Am năzuit în „Siciliana" la un lucru și mult mai mare și mult mai mic: mai mic în sensul că nu vroiam să dau nici un fel de sentințe definitive și exhaustive; și mai mare, în măsura în care am vrut să scriu o piesă în care oamenii să fie învățați să trăiască mai frumos, fără ca să administrez această lecție de la înălțimea vreunei catedre obligatorii și sentențioase. Tot ce se întîmplă în jurul nostru în plan social obligă la această urcare pe scara valorilor etice. Astfel înțeleasă problema, nu eu am scris piesa, ci viața.

— Tovarășe Baranga, în dramaturgia noastră se poartă în ultima vreme o discuție interesantă în jurul problemelor formelor artistice. Ce ne puteți spune în această direcție?

— M-am zbătut mult în ultimii ani să găsesc o formă inedită pentru comedia la care lucram. Dacă în dramă, diversele experimente întrebuințate — cor, comper, retrospectivă — au aerisit într-o anumită măsură vechea formă a genului, în comedie, asemenea încercări mi se par de la început sortite eșecului. Comedia este obligată la continuitate și la ritm veruginos. De aceea „Siciliana" nu prezintă nici o inovație de tipul celor citate mai sus. Și totuși, o inovație s-a impus peste intențiile inițiale ale autorului. Dacă observi, „Siciliana" nu respectă unitatea de stil: actul I, fiind scris în genul satirei, actul al II-lea al farsei clasice și actul al III-lea al comediei lirice. Dar poate că tocmai această alternanță de stiluri să-i asigure trepidația și să întrețină interesul spectatorului dornic în fiecare clipă de o intervenție neprevăzută și captivantă. S-ar putea ca inadvertența de stiluri să constituie un lucru pozitiv, dar nu pot afirma lucrul decît cu valoare de ipoteză, pînă nu voi avea contactul cu publicul, singurul examen edificator. O afirm și acum aici pentru a nu știu cîta oară, o piesă care nu interesează publicul, orice idei ar vehicula, orice temă și-ar propune, cît de înaltă și cît de savantă, este o piesă care nu s-a scris, sau mai exact o piesă care ar fi fost mai bine să nu fi fost scrisă. Aștept cu o emoție pe care am încercat-o numai la debut: premiera peste două săptămîni a „Sicilienei".

— Și un cuvînt despre proiectele d-voastră.

— Întîmpinăm în anul care vine un eveniment de o covîrșitoare importanță: 40 de ani de la înființarea Partidului nostru. Această glorioasă aniversare, mi-a dat imboldul să reiau un proiect mai vechi, trecut prin diferite redactări și forme, proiect de o mare răspundere, fiindcă își propune să evoce un evenimnt măreț în istoria poporului nostru, și anume zilele din Februarie 33, zilele și nopțile Griviței Roșii. Prima lectură a acestei fresce dramatice va avea loc la sfîrșitul lunii decembrie. Sper că în luna ianuarie și februarie 1961 să pun la punct observațiile ce-mi vor fi făcute pentru ca piesa să intre în repetiție cel mai tîrziu la 1 martie. În mai, va fi terminată și comedia „Buturuga mică", în sfîrșit aproape de forma finală, după aproape șase ani de muncă.

REP.

De vorbă cu Aurel Baranga

Carnet CINEMATOGRAFIC

Marea mă cheamă

Marea Neagră. Pe întinsul nesfîrșit al valurilor, doi oameni într-o barcă. Primul, un flăcăiandru vînjos, cu părul cîrlionțat, mînuiește cu iscusință vîslele, în vreme ce al doilea, încărunțit, trage cu nădejde paragatul în apă. Deodată, departe, spre locul în care apa îmbrățișează cerul, apare o pînză. Ochii băiatului prind să sclipească. Corabia se apropie cu mișcări leneșe, în vreme ce Andriușa Gorovoi (excelent interpretat de E. Koșman) dă vădite semne de neliniște. Cu timpul, gesturile sale își recapătă siguranța. Cu mișcări precise, flăcăul își golește conținutul buzunarelor, trage puternic aer în piept, aruncîndu-se vijelios în apă. „Mult noroc, fiule!" îi strigă din urmă, împăcat, bătrînul. Și iată-l pe Andriușa pentru a doua oară pe vasul ce aparține artelului dintr-un sat învecinat de pe coasta mării (sîntem în anii -30). Mai înainte, a încercat să se angajeze pe uscat, dar căpitanul l-a refuzat, avînd suficienți marinari. Perseverența tînărului produce o bună impresie. Marinarii nu îl scutesc însă de unele „încercări", la care Andriușa răspunde fără efort. De-aici înainte Andrei va fi considerat membru al echipajului.

Filmul regizorului din Ialta, V. Dovgani și A. Kurocikin, (care reprezintă în același timp lucrarea lor de diplomă) e închinat astfel tineretului sovietic, perseverenței și dîrzeniei cu care își cucerește locul în viață, aspirațiilor lui spre munca clocotitoare, nobilă, cu vădite accente romantice.

Andriușa Gorovoi își consacră fiecare clipă activității marinărești. Face de cart în locul tuturor matrozilor, iscodește avid fiecare cotlon al vasului, imaginîndu-se pe timp de furtună, neclintit la cîrmă. Cu vremea, se apropie de cărțile marinărești, îndreptîndu-și atenția spre vasele cu aburi. Iar cînd un imens vapor trece nepăsător în măreția lui pe lîngă micuța corabie, Andriușa îl trage iute de mînecă pe Iurko (interpretat cu mult haz și pondere de S. Sitrov): „ — Simți?" —

Cadru din filmul „Marea mă cheamă"

„Ce?" — îi replică mirat acesta". — Miroase a ocean!" Andrei rostește cuvintele tărăgănat, cu ardoare, începînd să-și cristalizeze scopul în viață". O să mă fac căpitan de cursă lungă. Voi străbate oceanele..." îi mărturisește el peste puțină vreme Marinei. Muncind cu perseverență, călindu-se în furtuni, renunțînd la fata care i-e dragă, Andrei își va atinge scopul. În epilogul filmului, îl vedem maturizat, devenit de-acum căpitan de marină.

Înainte de a ne opri asupra epilogului, să examinăm însă o altă latură a acțiunii filmului: relațiile dintre Andrei și Marina. Fire tăcută, cu o viață interioară intensă, Andrei se simte de la început stînjenit în fața veselei și exuberantei fiice a căpitanului (interpretată cu gingășie și finețe de L. Spara). Apropierea dintre ei se desfășoară lent, prin notații fugare, discrete, ce amintesc proza cehoviană. Marina intuiește de la început în dragostea nemăsurată a tînărului pentru mare un primejdios rival. „— Se spune că stelele care se sting pot fi văzute și după mii de ani... Așa o fi și dragostea?" Freamătul fetei e temperat cu repeziciune: „— Nu știu! — exclamă posac Andrei — Nu mă privește. Nici dragostea, nici stelele..." Văzînd-o din ce în ce mai des pe Marina, opiniile ferme ale lui Andrei încep să se clatine. Iar accidentul lui pe mare se pare că îi apropie definitiv, decisiv. Acum, sătenii îi consideră ca și logodiți. Dar Marina, care și-a pierdut toți frații pe mare, a cărui mamă a pierit de inimă rea, impresionată și de recenta moarte a unor pescari în furtună, refuză să-l mai lase pe Andrei în larg. Pus brutal în fața dilemei ce a alimentat întreaga literatură tragică franceză a secolului XVII, în fața alegerii între datorie și iubire, între „onoare" și pasiune, eroul va renunța la Marina, urmîndu-și neabătut drumul...

Epilogul, ce se desfășoară după un număr de ani, în zilele noastre, subliniază greșala Marinei care, măritată cu un altul, a păstrat însă nealterată dragostea-i pentru Andrei. Autorii filmului îl pun la rîndul-i pe Gorovoi să-și amintească tinerețea nu numai cu duioșie reținută, ci și cu o undă de tristețe... Și deși eroul își justifică sobru comportarea-i trecută — „Nu cred în fericirea de dragul căreia trebuie să întorci capul înapoi" — , deslușim în amărăciunea care îi străbate vorbele o ușoară nemulțumire de sine. Căci soluția pe care a adoptat-o cîndva fără șovăire e prea dură. Îmbogățit sufletește, Andrei nu ar mai repeta probabil gestul din tinerețe, între mare și fată neexistînd de fapt o contradicție de neîmpăcat.

Fără îndoială, în epilog eroii nu sînt nefericiți. Andrei și-a văzut visul cu ochii, iar Marina și-a întemeiat în mod cinstit un cămin. Dar apelul către o mai atentă rezolvare a relațiilor dintre oameni, către biruirea curajoasă a contradicțiilor care îi despart, atunci cînd acestea nu sînt decisive, către adevăratul umanism în relațiile personale — ce se degajă din finalul filmului, e reținut neîndoielnic de către spectatori.

O zi pierdută

Gopo își reafirmă calitățile de umorist, de data aceasta în genul filmului pleoat și numai ca scenarist. Evitînd momentele didacticiste, scurt metrajul „O zi pierdută" ne atrage atenția asupra urmărilor neplăcute ale beției, de la timpul fizic irosit în zadar pînă la gravele accidente pe care ea le favorizează, nemaivorbind de degradanta condiție umană la care își expune adepții.

Eroul filmului (interpretat cu savoare de către Marcel Anghelescu), departe de a fi un bețiv notoriu, lucrează cu zel în calitate de frizer, mulțumindu-și pe deplin clientela (în film — Puiu Călinescu, Ovid Teodorescu, I. Antonescu Cărăbuș, Mihăilescu-Brăila). De aici i se trage și „nenorocirea". Fiind premiat pentru bunele rezultate obținute în muncă, eroul nostru nu rezistă în fața tentației pe care i-o oferă o sticlă de vin expusă cu gust în vitrina unui restaurant. Efectul: îl vom vedea pe „erou" în zorii zilei, mergînd spre casă pe patru cărări. Nemaiavînd timp să-și vină în fire, se va compromite la frizerie, confundînd barba unui client cu șervetul pe care i l-a atîrnat al gît, etc. Iar ca obsesie, îi apare mereu în fața ochilor patul de acasă, îmbiindu-l la odihnă. Crezîndu-se în pat sau alături de pat, eroul nostru adoarme în biroul responsabilului, ia nemilos contact cu pămîntul la coborîrea din autobuz, riscînd pînă al urmă să fie călcat de șirul turismelor pe care le-a imobilizat. Filmul se încheie cu situarea eroului în pervazul propriei sale odăi, cu o pungă de ghiață pe cap și cu amare regrete în fața filei de calendar care notează necruțător „ziua pierdută".

Morala ni se dezvăluie cu dibăcie, sub masca rîsului îngăduitor, dar care nu cruță nici o incorectitudine. Scris cu vervă și multă risipă de fantezie, regizat cu înțelegere de către M. Iva și C. Neag, beneficiind de excelenta interpretare a lui Marcel Anghelescu și de muzica reușită a lui H. Mălineanu, filmul își atinge scopul, printr-o tratare extrem de accesibilă.

M. TOLU

La Teatrul Armatei are loc spectacolul „Scandaloasa legătură dintre domnul Kettle și doamna Moon" de J. B. Priestley

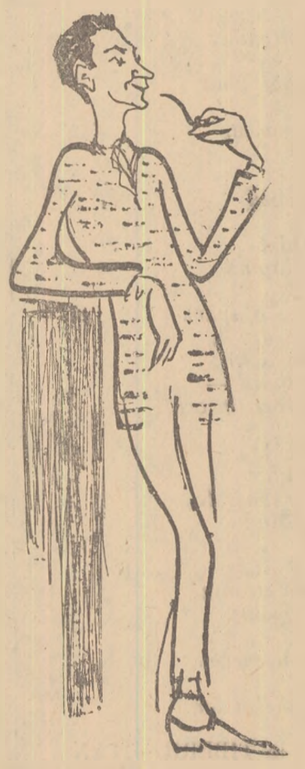

VAL SÂNDULESCU
în rolul domnului Kettle

MIGRY AVRAM NICOLAU
în rolul doamnei Moon

Văzuți de IONIȚĂ JIANU

Scenă din noul film românesc „Darclée"

Programe de sală la fiecare film!

Spectatorul dornic să afle unele date în legătură cu filmul pe care-l vizionează, poate găsi (nu totdeauna) un program care apare bilunar și menționează 6–7 producții ce rulează concomitent la mai multe cinematografe din Capitală. Sînt notate (numai la unele producții) scenariul, regia, imaginea și sînt inserate, cel mai adesea, generalități, pe marginea tematicii și subiectului.

De aici, consecințele: informația este săracă, iar spectatorul este silit să-și cumpere același program de fiecare dată cînd merge la cinematograf (dacă nu a renunțat după cîteva experiențe).

Nu s-ar putea să se găsească la intrarea în sală un program simplu dar interesant în legătură cu producția care urmează a fi vizionată? Este oare, atît de dificil ca la orice cinematograf și la fiecare film să se pună la îndemîna spectatorului un program de sală adecvat?

J. P. SARTRE atacă teatrul burghez

Jean Paul Sartre a ținut la Paris, în marele amfiteatru al Sorbonei, o amplă conferință consacrată problemelor teatrului contemporan. Extrase din prelegerea scriitorului au fost publicate în paginile revistei „Premiere mondiale". Scriitorul întreprinde o cuprinzătoare analiză a diferitelor aspecte ideologice și artistice pe care le evidențiază evoluția teatrului contemporan. Premizele de la care pornește Jean Paul Sartre sînt acelea ale literaturii și artei realiste. „Pentru că teatrul oglindește faptele realității, gesturile sînt imaginea acțiunii și — ceea ce nu se spune niciodată de la teatrul burghez încoace, deși ar trebui recunoscut aceasta — este că acțiunea dramatică înseamnă în primul rînd acțiunea personajelor... În teatru nu există alte imagini decît acelea ale acțiunii și dacă vrem să știm ce este teatrul, n-ar trebui să ne întrebăm decît ce reprezintă un act omenesc, pentru că teatrul exprimă asemenea acte și nu poate reprezenta nimic altceva... În consecință, cînd mergem la teatru, vrem să regăsim propria noastră imagine... Să ne regăsim în măsura în care acționăm, lucrăm, întîmpinăm dificultăți și sîntem oameni care avem să stabilim reguli pentru acțiunile noastre".

Jean Paul Sartre observă în continuare că teatrul burghez, ignorînd în mod premeditat reflectarea realității, urmărește să mistifice conștiințele și să ascundă adevărata stare de lucruri, condiția adevărată a omului în lumea capitalistă. Scriitorul arată că „de vreo sută cincizeci de ani încoace... acest deziderat (reflectarea realității în mod obiectiv, n.n.) este foarte departe de teatrul burghez... Căci teatrul burghez nu dorește o acțiune cu adevărat dramatică". Considerațiile scriitorului combat concepția generală a dramaturgiei burgheze, arătînd că „burghezia nedorind o reprezentare realistă a acțiunii omului, preferă o acțiune neo-dramatică, urmărind să-i fie redată propria imagine, numai cu condiția ca aceasta să fie sugestivă, adică neadmițînd în nici un chip o reprezentare realistă obiectivă. Atunci cînd ești obiect pur, nu e focmai plăcut... Teatrul burghez este deci subiectiv, nu pentru că ar lăsa să se înțeleagă direct ceea ce se petrece în mintea personajelor — și de multe ori nici nu se vede de loc acest lucru — ci, în primul rînd, pentru că ține ca imaginea omului reflectată pe scenă să corespundă ideologiei burgheze. Pentru că, dacă ar răscoli și ar întăți lumea întreagă, lăsînd ca indivizii, grupurile care trăiesc în mijlocul societății să emită părerile lor reale, atunci desigur, imaginea subiectivă („ideală") a burgheziei ar fi contrazisă".

În conferința sa, Jean Paul Sartre se ocupă de cercetarea mesajului social pe care îl transmite spectacolul de teatru. Continuîndu-și ideea Jean Paul Sartre atrage atenția asupra imprejurării că mulți critici burghezi se împotrivesc fățiș exprimării unui mesaj social adecvat, care să spună lucrurilor pe nume. „A acționa... înseamnă a schimba lumea și obligatoriu a ne schimba pe noi. Cîndva, arată Sartre, burghezia a intuențat și a dorit dezvoltarea societății, însă acum ea refuză schimbarea lumii și mai ales dacă aceasta vine din afara clasei ei. Deci, dacă ar consimți să se transforme totuși într-un fel, ar face-o numai pentru a se „adapta", pentru a păstra ceea ce are și, de pe această poziție, tot ceea ce ar cere teatrului ar fi de a nu o plictisi cu o imagine realistă a acțiunii". Referindu-se, în legătură cu această idee, la cîteva dintre piesele contemporane din Occident, Jean Paul Sartre reproșează autorilor lor tocmai faptul că abdică de la misiunea fundamentală a teatrului realist: „Avem multe piese actuale care reiau teme expresioniste,

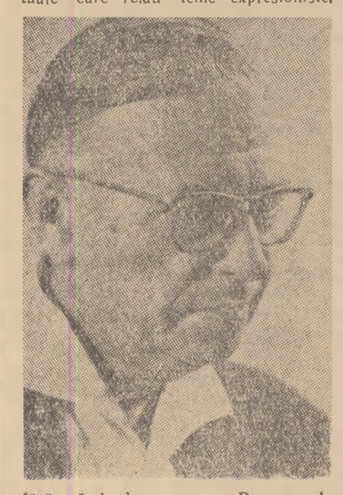

fără să-și dea seama... De exemplu tema lui Beckett din piesa «În așteptarea lui Godot»... este un lucru remarcabil, dar trebuie să mărturisim că este expresionistă și în același timp pesimistă... Piesa are deci, în esență, un conținut de idei care place burgheziei. Același lucru se petrece, de altfel, și cu o altă piesă mai recentă, «Rinocerul» a lui Ionesco. Avem de a face tot cu o piesă expresionistă, în care este vorba de un om devenit «rinocer», adică de un conformist în întreaga accepție a cuvîntului... Dar ce înseamnă a deveni rinocer, după concepția autorului? Înseamnă oare a fi fascist sau a deveni comunist, ori amîndouă la un loc? Dar dacă publicul burghez este atît de mulțumit de piesă, atunci este evident că e vorba de amîndouă deodată. Ați înțeles? Este absolut imposibil să tragi o concluzie clară din piesa lui Ionesco în afară doar de aceea că autorul prevede o mare nenorocire pentru toți oamenii, un pericol de destrămare generală a lumii. În numele cui, însă și pentru ce, cineva ar încerca să reziste acestui pericol? Am putea afla măcar atît, dar nu sîntem lămuriți de loc... Și cine rezistă? Nu putem s-o știm. El (Ionesco, n.n.) rezistă pentru că este acolo. Rezistă pentru că este Ionesco și rămîne acolo în mijlocul rinocerilor, singur în apărarea omului... fără ca noi să îi înțeles prea bine dacă, la urma urmelor, n-ar fi fost preferabil, să devii chiar și «rinocer»! Aceasta nu a fost demonstrat în piesa lui Ionesco... Vreau doar să spun că ai întotdeauna dreptul a-l critica pe burghez ca om, dar nu-l poți critica niciodată ca burghez. Acesta este un aspect esențial al problemei".

Problema mesajului ideologic pe care opera de artă, și în cazul nostru, teatrul trebuie să-l promoveze, constituie obiectul principal al analizei făcute de conferențiar. Jean Paul Sartre arată că teatrul burghez proclamă pesimismul, pretinsa neputință a omului de a se elibera de sub imperiul suferinței, de a demasca și lupta cu succes împotriva burgheziei. „Acest pesimism — spune Sartre — trebuie să fie un pesimism total, un pesimism al inacțiunii, un pesimism care să condamne toate posibilitățile, să anuleze toate speranțele. Dar dacă ar fi un anumit pesimism — cu o direcție mai precisă — care să spună numai atît: situația nu e bună, clasele noastre conducătoare ar putea da mai mult decît dau, și altele, atunci se va declara că acesta nu mai este teatru și că ne aflăm în fața unei atitudini subversive. Teatrul pe care vi l-am zugrăvit aici, acel teatru al faptelor lăsate să meargă în voia soartei, al eșecului și al răului inevitabil, acesta este teatrul burghez...."

În încheiere, Jean Paul Sartre cere teatrului să reflecte cu precădere inițiativa, efortul oamenilor solidari, sau măcar al individului de a schimba condiția inumană de viață, de a nu se resemna în fața împrejurărilor potrivnice aspirațiilor sale, — într-un cuvînt de a lupta chiar dacă rezultatul acțiunii nu se produce imediat: „Dacă vrem să aflăm ce este teatrul adevărat, atunci trebuie să privim lucrurile dintr-un alt punct de vedere. Adică, să înțelegem acțiunea dramatică ca fiind o inițiațiare a acțiunii, o punere în scenă a unei sau mai multor acțiuni care aparțin cîtorva indivizi sau unui grup întreg. Este deci vorba de oameni care sînt aduși în situația de a dori să înfăptuiască un lucru și care încearcă să-l realizeze în viață. Nu este atît de important dacă ei reușesc aceasta sau sînt înfrînți, ceea ce este sigur, esențialul este că ei trebuie să realizeze pe scenă o încercare și asta e poate tot ce cerem să vedem..."

Deși nu se situează pe cele mai înaintate poziții, analiza întreprinsă de Jean Paul Sartre este o critică pertinentă a tarelor teatrului burghez contemporan și o pledoarie pilduitoare pentru înnoirea umanistă a dramaturgiei occidentale.

A. GHEORGHIU

Apologia cadavrelor

„Paradisul se află aproape" este titlul primului roman al tînărului scriitor olandez Zees Nooteboom. Populat cu personaje ciudate (tînărul olandez Filip și Marcella, întîlnită de prima în portul Calais), romanul prezintă și o filozofie originală. „Lumea noastră, — proferează eroina — este cea mai dezgustătoare din toate, e lipsită de viitor, de bucurii și e condamnată la pieire".

Lumea „dezgustătoare" trezește reacții morbide și tînărului poet vest-german Helmutt Sharff:

„Să plec acasă și să trăiesc
ca un cadavru,
Inutil pentru toți, să nu supăr
pe nimeni,
Să nu doresc nimic — prea
cumsecade cadavru,
Să nu regret nimic,
să refuz fericirea,

Să fiu ușor cum sînt toate
cadavrele,
Să-ndur totul ușor,
Să uit despre toate ușor...".

Concluziile celor doi scriitori, care acceptă realitatea proclamînd ca ideal al sensibilității cadavrul, (care, de altfel, nu e ușor!) sînt „motivate" de Ernest Kreider în răspunsul său la ancheta ziarului hamburghez „Zeit": „Amenințarea continuă a bombei cu hidrogen naște o filozofie a disperării... În proză apare o specie monstruoasă: romanul dezabuzării absurde". În încheierea articolului, scriitorul îndeamnă la „învingerea modei literare a disperării fără ieșire".

Calificările alarmate ale publicistului vest-german atestă adîncimea impasului în care a intrat literatura generată de concepțiile neofasciste cu circulație azi în apus.

Muzeu sau bar

Snobii americani și filistinii vest-germani — categoriile cele mai numeroase de turiști ce vizitează Parisul — și-au manifestat nemulțumirea că Louvre-ul nu are un bar, fie și cu autodeservire. Drept care ministerul culturii din Franța, sensibil la sugestiile acestor turiști, a și organizat un bar. Dl. Hans poate minca un crenvurșt cu muștar în vreme ce admiră surîsul Mona Lisei, iar miss Pepsy va cădea mai repede în extaz în fața Victoriei din Samotrache sorbind dintr-o sticlă bine alcoolizată cu Coca-Cola. Ca să fie mai mult pe placul turiștilor, barul a fost organizat la primul etaj al muzeului, tăbliețele indicatoare alternînd cu pînzele atîrnate pe pereți. Iar mirosul de cafea cu lapte dat în foc pătrunde, spre delectarea sus-zișilor vizitatori pînă în domeniul expoziției Poussin.

Pe cînd, spre bucuria aceloraș burtă-verde și snobi, deschiderea sub acoperișul Louvre-ului a unui bar cu streep-tease și rock-and-roll? Astfel fiii de bani gata de peste ocean, care consideră numele lui Rembrandt o marcă de automobile, se vor simți ca acasă.

POEȚII LUMII

VLADIMIR SOLOUHIN

Poezia lui Vladimir Solouhin, în ultima vreme, atrage tot mai mult atenția asupra sa. Încă de la „Ploaie în stepă" (1953), volumul de debut al tînărului poet, se anunța o personalitate artistică originală.

Solouhin s-a născut în anul 1924, fiu al unor țărani din satul Alepin. Debutează cu versuri în ziarul regional din orașul Vladimir, unde era elev al unei școli tehnice. Ca și majoritatea confraților săi de generație, își reia studiile la sfîrșitul celui de al doilea război mondial, după demobilizare. Între 1946–1951 urmează cursurile Institutului de literatură „Maxim Gorki" din Moscova în cadrul cărula (alături de poeții Iulia Drunina, Konstantin Vanșenkin, Margareta Agașina, ș. a.) participă vreme de cinci ani la seminariile de poezie conduse de eminentul pedagog sovietic, poetul A. A. Kovalenkov. În anii studenției, Solouhin începe să publice mai des în „Komsomolskaia Pravda", „Literaturnaia Gazeta", „Ogoniok", etc. După absolvirea institutului, el tipărește mai multe volume, poezie, proză, reportaj. Versurile și le-a adunat, în afara volumului de debut, în „Iarbă" (1956), „Peste mări" (1957); ele apar în prezent în cicluri ce pregătesc noua carte intitulată „Cum se bea soare", de unde sînt luate de altfel și poeziile prezentate astăzi cititorilor „Gazetei literare". Fără îndoială că aceasta va fi cartea adevăratei maturități, expresie a căutărilor sale din ultimii ani.

Soarele

Soarele se revarsă egal,
Mai bine spus, — pe dreptate,
El se revarsă în fiecare
Cu-aceeași dărnicie, după merit:
În ierburi și-n boschete — mai puțin,
În arbori — mult mai mult,
Pentru copacii uriași, se dăruie cu totul.
Dar uneori și soarele-ațipește:
Îl cauți, nu-l găsești.
Cu mîinile, de vrei, poți să-l atingi
Fără de spaima-arsurii și-a orbirii.
Trudește soarele. Dar știe și să doarmă.

Ades, în nopțile de iarnă-ntunecoase,
Cînd nu doar soarele se-ascunde
Ci nici o stea nu pîlpîie în slavă,
Cînd nimenea, se pare, nu e
Cu frigul și cu bezna să se-nfrunte, —
Primăvăratec, — soarele răsare
Și își înalță
Steagul scump de flăcări.

Soarele se revarsă egal,
Mai bine spus — pe dreptate,
El se revarsă în fiecare
Cu-aceeași dărnicie, după merit:
Într-unii oameni — mai puțin.
Cu alții, e mai darnic.
Iar altora se dăruie cu totul.
Acestora din urmă
Mîna poți strînge cu-ndrăzneală,
Fără să-mbraci mănușă protectoare.
Fără ca strîngerea de mînă
Să-ți ardă palma
(Pe-acești bărbați femeile-i sărută-adeseori,
Dar buzele — nu le sînt arse).

. . . . . .

Un strop de soare stă ascuns și-n tine
(chiar de ești fir de iarbă), —
Trebuie doar să-l cauți, să-l descoperi,
Să-l faci să fulgere,
În dar să-l dai, la rîndu-ți, —
Copacilor să-l împrumuți,
Să-i faci să strălucească în lumină
(Chiar dacă tu nu vei fi martor,
Chiar dacă-ai dăruit
Ultima vieții tale flăcăruie).
În ne-ncetata ardere a firii
Să te-nfrățești, nemuritor, cu focul...

Uliul

Rătăcesc prin păduri.
Pe trunchiuri de arbori căzuți
Traversez rîuri către celălalt mal.
Îmi acoper coliba, și focul aprind,
(Rețineți vă rog, chiar pe vreme de ploaie
Încing un foc zdravăn,
Cu un singur chibrit!) —
Și adorm lîngă foșnetul ploii.
În pini răsuciți, cu rumenă scoarță,
Cu trunchiul gălbui,
Cîteodată mă cațăr spre nori...
Prind ulii de-ndată tîrcoale să-mi deie,
Ca niște avioane Messerschmidt
Se lasă în picaj asupra mea.
Văd ghiarele lor negre, ascunse-n pene,
În surdă încleștare,
Gata să se înfigă-n carne:
În carne de privighetoare,
De sturz, de gotcă ori de pitpalac, —
Numai să fie caldă carnea
Și să țîșnească sînge proaspăt, cînd
Încîrligate, hrăpărețe,
Aceste ghiare vor pătrunde-n ea.
Disting și ochii,
Ochi de uli, în care
Un licăr tăinuit, strălumnează
Întunecimile de fiară,
Și nu mă las de loc intimidat
(Cu-o mînă încleștată pe tulpină
Și cu o joardă-n cealaltă
Îmi apăr ochii, fruntea mea o apăr).
Asemeni unui zeu mîniat și drept,
Răzbat apoi prin crengile-ncîlcite
Pînă la cuibul uliului să-ajung —
(Gunoi și colb îmi cad, de sus, în ochi,
Iar pinul
Se leagănă, încolo și încoace).
Crengile negre prind să scutur
Pînă cînd cuibul frînt se prăbușește,
Sfărmîndu-se de crengi, căzînd
Cu așternutu-i de gunoi,
Cu pui, cu tot.
Deoarece (cît n-ar părea de straniu)
Din puii-aceștia mici și drăgălași
Vor crește uli:
Cu ghiare gata să se-nfigă-n carne...
De fiecare dată, de aceea,
În pini mă cațăr, cînd în vîrful lor
Ulii fac cuib...

Traducere de TIBERIU UTAN

contrapunct

„Florica Cordescu, asemeni colegilor ei, tratează temele realismului socialist, pe care le interpretează cu măiestrie artistică", — scrie Lorenza Trucchi în „Europa Letteraria".

Lorenza Trucchi a avut ocazia să cunoască lucrările Floricăi Cordescu la București și la Budapesta și aprecierile incluse în articol sînt călduroase, pătrunse de simpatie pentru creația artistei romîne.

Evidențiind lirismul, intenția simbolică în grafica de proporții a Floricăi Cordescu, Lorenza Trucchi o situează, prin tot ce are ea mai concludent, alături de Guttuso, Pignon, etc.

●

Șapte scriitori din R.D.G. au primit premiul Sindicatelor Libere Germane pentru anul 1960. Printre cei premiați se numără și mecanicul de locomotivă Werner Bart, de la combinatul metalurgic din Maxshütte, pentru culegerea sa „Poeziile muncitorului de la Maxshütte". Ziarul „Berliner Zeitung" scrie că poeziile lirice ale lui Werner Bart sînt o mărturie strălucită a forțelor creatoare ale clasei muncitoare germane.

●

La sfîrșitul lunii noiembrie se împlinesc 225 de ani de la nașterea lui Mahtumkuli, întemeietorul literaturii clasice turkmene. În ultimii ani, literații din R.S.S. Turkmenia au adus o contribuție importantă la studiul creației lui Mahtumkuli, publicînd materiale referitoare la problemele de creație și la moștenirea literară a poetului. Cu prilejul aniversării, va apare un volum conținînd poezii lirice și filozofice ale clasicului literaturii turkmene, va avea loc premiera piesei „Mahtumkuli" de B. Kerbabaev, iar studioul din Ashabad a început turnarea unui film artistic avînd ca subiect viața poetului.

●

În cadrul „Săptămînii internaționale a filmului" organizate la Mannheim, la care au participat peste 30 de țări, autoritățile de la Bonn au interzis reprezentanților studioului cinematografic DEFA să prezinte majoritatea filmelor din R.D.G. prevăzute în program. Printre filmele interzise se numără laolaltă cu documentarul închinat marelui scriitor clasic al literaturii universale Martin Andersen-Nexö și filmul-spectacol „Mama" după romanul lui M. Gorki în interpretarea colectivului „Berliner-Ensemble". Unde este libertatea de creație cu care s-au lăudat organizatorii?

●

„La arbolada perdida" („Dumbrava pierdută") se intitulează volumele de amintiri ale lui Rafael Alberti, apărute la Buenos Aires. Ele conțin multe date valoroase despre viața literară spaniolă, autorul fiind unul din cei mai proeminenți poeți în viață, reprezentant al generației de scriitori spanioli care și-au început activitatea la începutul deceniului III al secolului nostru. R. Alberti povestește amănunte interesante despre lupta dintre diversele curente literare, creionează portrete memorabile ale marilor poeți spanioli Antonio Machado, Juan Ramon Jimenez Federico Garcia Lorca.

●

„Reportaj cu streangul de gît" de Julius Fucik este una din cele mai citite cărți. Pînă acum zguduitoarea mărturie a fost tradusă în 31 de țări și 77 limbi, totalizînd 159 editii.

●

Cunoscutul sculptor francez Marcel Gimond declară în legătură cu „Salonul de toamnă" deschis la Paris: „Acei care vor reprezenta arta timpului nostru pentru generațiile viitoare vor fi cei care nu au urmat moda, cei care sînt împotriva curentului actual de dezumanizare. Aceștia au nevoie de un salon care să aparțină artei vii, artei care exprimă emoțiile oamenilor în fața vieții".

●

La Moscova, în Piața Octombrie, lîngă noul hotel Varșovia, va fi construit un cinematograf care va avea 4000 de locuri.

●

Două filme care stîrnesc discuții la Paris: „Zazie în metro" în regia lui Louis Malle după romanul lui Raymond Queneau și „Adevărul" în regia lui H. G. Clouzot cu Brigitte Bardot în rolul principal. Despre „Zazie", Georges Sadoul scrie în „Lettres françaises" că a adus un vînt proaspăt în cadrul „noului val" apropiind curentul de problemele contemporane. Prin acest film Malle se situează alături de Truffaut și Godard în fruntea tinerei generații de realizatori francezi, opinează Sadoul. Iar despre filmul „Adevărul" Samuel Lachize scrie în „l'Humanité" că este mai mult decît o satiră a sistemului judiciar burghez, deoarece atinge bazele societății capitaliste înseși și că interpretarea lui Bardot este foarte reușită. E un rezultat al muncii regizorului? Viitoarele filme vor răspunde întrebării pe care și-o pun criticii francezi.

●

Teatrul de Operă și Balet „Kirov" din Leningrad a pus în scenă un balet după piesa „Legenda dragostei" de Nazim Hikmet.

●

Un număr recent din „Le Figaro littéraire" dedică o pagină jocului de golf. E greu de ghicit, oricît rafinament s-ar acorda revistelor, ce legătură poate fi stabilită între literatură și golf. Mai degrabă s-ar putea crede că e vorba de un omagiu adus preferințelor președintelui Eisenhower. Dacă pagina cu pricina ar trebui socotită ca un act de curtoazie — deși cuvîntul potrivit ar fi poate servitute — față de stăpînul Casei Albe, e limpede că revista a greșit. S-ar putea ca noul președinte Kennedy să aibă alte preferințe. Și atunci?

O lumină în taina Lautréamont

(Urmare din pag. 1)

avea să o aducă, nu peste multe luni, Comuna, — Isidore-Lucien Ducasse dispare, înainte de a i se fi împlinit visul.

Iar prietenii, cunoștințele lui?

Philippe Soupault (vd. „Oeuvres complètes du comte de Lautréamont — Isidore Ducasse", ed. „Au Sans Pareil", Paris, 1927, și „Lautréamont", în colecția „Tendances", „Editions des Cahiers libres", Paris, 1927) a putut culege informații, foarte sumare, numai asupra a patru dintre ei: Henri Mue, Auguste Delmas (primul fiind colegul lui Ducasse la colegiul imperial din Tarbes; al doilea, frecventînd același colegiu, în altă clasă).

Ceilalți doi se numesc: Georges Dazet și Joseph Durand. Despre primul se știe că a murit în 1919 la Tarbes, că a fost, toată viața socialist, și că „a participat („de departe") la Comună". „Al doilea, cunoscut ca savant, fu exilat după Comună și a fost deasemenea socialist militant de-a-lungul întregii sale vieți". (vd. Soupault „Oeuvres complètes du comte de Lautréamont").

Atît.

★

...Destinul dedicațiilor tipărite este de a nu fi citite totdeauna cu destulă atenție.

Recitesc adeseori „Cîntecele lui Maldoror" și „Poeziile" lui Lautréamont. Le recitesc de mulți ani de zile.

Privirile mele au trecut, nu o dată, și peste dedicația cu care încep „Poeziile". Nu, însă, cu atenția cuvenită.

Acum, cîtva timp, am redeschis cartea. Am privit din nou dedicația: Georges Dazet (știam cine a fost), Henri Mue (de asemenea), Pedro Zurmaran (sonor nume, rostogolire de arme), Louis Durcour (cine-o fi fost?), Joseph Bleumstein (?), Joseph Durand (socialistul militant), Lespès (?), Georges Minvielle (?). Auguste Delmas (coleg), Alfred Sircos (necunoscut)... Și — deodată! — un nume... un nume nu doar cunoscut, dar aproape familiar: Frédéric Damé.

Pauză adîncă, apoi întrebările...

Să fie Frédéric Damé, care a locuit în Romînia peste trei decenii?

...Recitesc întreaga dedicație:

A
Georges Dazet, Henri Mue, Pedro Zurmaran, Louis Durcour, Joseph Bleumstein, Joseph Durand
A mes condisciples
Lespès, Georges Minvielle
Auguste Delmas
Aux Directeurs de Revues
Alfred Sircos, Frédéric Damé
Au AMIS passés, présents
et futurs
A Monsieur Hinstin,
mon ancien professeur de rhétorique
sont dédiés, une fois pour toutes les autres, les prosaïques morceaux que j'écrirai dans la suite des âges, et dont le premier commence à voir le jourd'hui, typographiquement parlant".

...„Lui Frédéric Damé, director de revistă"...

Director și conducător de revistă a fost, desigur, Frédéric Damé, cel care și-a trăit o bună parte din viață în Romînia! Asta e bine, și se potrivește... Dar ce să fi căutat în țară la noi? Cînd a venit în Romînia?

Iată informațiile culese, deocamdată la Biblioteca Academiei R.P.R. (și țin să mulțumesc și pe această cale tovarășului profesor G. Vlădescu-Răcoasa și tovarășului George Balculescu).

Frédéric Damé s-a născut, în Franța, la Tonnerre, anul 1849 (era, așa dar, cu trei ani mai tînăr decît Lautréamont). Absolvent al Facultății de Drept din Paris, a întemeiat, alături de Bonifaciu Florescu, fiul prezumtiv al lui Nicolae Bălcescu, ziarul „L'Avenir" (Bonifaciu Florescu, popularizea literatura franceză în Romînia. A tradus din Alfred de Musset, Buffon, Catulle Mendes, etc.).

Între 1869—1870, Frédéric Damé scrie la „Le Gaulois", „Le Figaro". Critic dramatic la „Revue Populaire". Între 1870—71 este redactor la „La Cloche" și la „Le Corsaire".

(La „La Cloche" a colaborat și Emile Zola. La „Le Figaro" și la „Le Corsaire", printre colaboratori se afla și Victor Noir, asasinat de prințul Pierre-Napoléon Bonaparte. Vd. „La Commune de Paris" de Arthur Adamov, „Editions sociales", Paris, și „Le cri du Peuple" de Jules Vallès, „Les éditeurs français réunis").

Tot între 1870—1871, Frédéric Damé a se refugia), Frédéric Damé tipărise în Franța două cărți ale căror titluri sînt sugestive: „L'Invasion", poeme, 1870 și „La Résistance", 1871.

Sînt acestea doar cîteva fapte și date asupra existenței lui Frédéric Damé, care moare în 1907.

★

Iată, așadar, o nouă rază, chemată să lumineze ceva din marea taină Lautréamont.

Faptul că Frédéric Damé, unul dintre prietenii și cunoscuții cărora Lautréamont le-a dedicat „Poeziile", se află, înainte și în timpul Comunei, în Parisul eroic, și că părăsește Franța de-abia după ce masacrele și răzbunarea versaillezilor se mai potoliseră, trebuie reținut.

Vorbind despre decesul misterios al lui Lautréamont, Philippe Soupault subliniază că „studiind circumstanțele acestui «deces», se poate presupune că poliția celui de al II-lea imperiu nu a fost chiar de tot străină de el". Faptul că la căpătîiul lui Ducasse nu se afla decît hotelierul („se știe — observă Soupault — că adesea, îndeosebi în această epocă, patronii de hotel erau agenți ai poliției"), faptul că dosarul lui Isidore Ducasse a fost distrus, pledează pentru ipoteza asasinării din ordin superior a marelui poet.

Dispariția lui Frédéric Damé, la un an după căderea Comunei și refugierea lui în Romînia (unde avea un vechi prieten ca Bonifaciu Florescu, ca să nu mai ridicăm și ipoteza unor alte eventuali cunoscuți romîni, participanți, precum doctorul Constantin Haralambie, Ioan Cernătescu, Gioroc, etc. la luptele comunarzilor), dispariția aceasta a lui Frédéric Damé, amicul lui Lautréamont, nu s-o fi datorat gîndului că ar putea avea și el un „deces" asemănător celui al lui Isidore Ducasse?

Deocamdată, ipoteze...

Deocamdată.

Cert este că prin identificarea lui Frédéric Damé, „directorul de revistă" din dedicația ce deschide poarta „Poeziilor" lautréamontiene, cu Frédéric Damé, refugiatul francez, care a trăit și a muncit peste 30 de ani în Romînia, biografia lui Isidore Ducasse cîștigă.

★

...Acum cîteva săptămîni, la Paris, povesteam toate acestea unor scriitori, printre care Elsa Triolet și Aragon, și Pablo Neruda, toți deosebit de interesați și surprinși.

„Asta vine în ajutorul punctului de vedere cel just" — observa Neruda. „Acel punct de vedere, pe care istoricii literari reacționari îl combat de zeci de ani cu încăpățînare și stupiditate și anume că Lautréamont n-a fost un „satanic", un revoltat gratuit, ci un dezgustat de omul, devenit monstru, al societății burgheze".

„Pe lîngă toate cele știute, și care converg în a ne convinge că Lautréamont aștepta purificarea omului nu de la anarhie, ci de la Revoluția socială, — faptul că prietenii și cunoscuții lui, în anii vieții lui, erau spirite luminate, spirite progresiste, dovedește, odată mai mult, justețea tezei revoluționarismului lui Lautréamont".

„Va trebui (spunea Neruda) să dăm bătălia pentru aceasta: ca să se știe, odată pentru totdeauna, că Lautréamont nu e al unei secte, ci al umanității".

★

Timpul nu mi-a îngăduit să cercetez Biblioteca Națională a Franței; aș fi aflat, sînt sigur, lucruri prețioase în legătură cu viața și opera lui Frédéric Damé, cel onorat de stima lui Lautréamont... lucruri, poate, cine știe, în legătură și cu viața lui Lautréamont.

Eu însumi, sau altcineva, o va face, sînt sigur.

★

Îi fusese teamă (sau nu... greșesc: sîlă) lui Isidore Ducasse de a reveni din brațele „bătrînului Ocean" printre „oamenii cu aspect brutal".

La 90 de ani de la moarte, oamenii aceia, de care îi fusese sîlă, oamenii rechini, oamenii-caracatiță, devin din ce în ce mai puțini.

O altă omenire îl poate primi: cu un aspect bărbătesc, dar nu brutal.

Loviturile pe care el, Isidore-Lucien Ducasse le-a dat veacului în care a suferit, a luptat și a murit n-au fost zadarnice.

Și ce bucurie ca întîmplarea sau dragostea pentru extraordinarul poet, mort la 24 de ani — sau amîndouă împreună — să te fi ajutat să smulgi un grăunte de adevăr în plus, care să-i lumineze tainicul chip...

Eugen JEBELEANU

LEGĂTURI CULTURALE ROMÎNO—FRANCEZE

Director: Acad. ZAHARIA STANCU, Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R., PAUL GEORGESCU (redactor șef); EUGEN JEBELEANU, membru corespondent al Academiei R.P.R., ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor șef adjunct) MIHAIL PETROVEANU (redactor șef adjunct), CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15. Telefon 12.74.26; 11.39.36. ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10. Telefon 17.07.99. ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25.